

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Valdas LIPSKIS

**AB „PANEVĖŽIO STATYBOS TRESTAS“ VEIKLOS FINANSINIŲ
ATASKAITŲ OPTIMIZAVIMAS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2008

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Valdas LIPSKIS

**AB „PANEVĖŽIO STATYBOS TRESTAS“ VEIKLOS FINANSINIŲ
ATASKAITŲ OPTIMIZAVIMAS**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, ekonomika (04S)**

Magistro darbo autorius Valdas Lipskis.....
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas doc. dr. Angelė Lileikienė
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Valdas Lipskis

AB „Panevėžio statybos trestas“ veiklos finansinių ataskaitų optimizavimas.

Magistro darbas.

Moksliniame tyrime darbo autorius sukūrė įmonių veiklos finansinių ataskaitų pagrindinių straipsnių rodiklių optimizavimo modelį. Įmonės veiklos finansinių ataskaitų pagrindinių straipsnių rodiklių optimizavimo modelis įvertina pagrindinių įtakojančių veiksnių kitimą konkrečiais metais, kas žymiai leidžia tiksliau prognozuoti įmonės veiklos finansinių ataskaitų pagrindinių straipsnių rodiklius. Magistro darbe naudotasi tokiais tyrimo metodais: mokslinės literatūros analizė ir sintezė, abstrahavimas, sintezė, loginis (lyginimo, grupavimo), grafinis, matematiniai – statistiniai (koreliacinė analizė, lygčių sistemos analizė), santykinių rodiklių analizė. Tyrimo tikslas buvo optimizuoti AB „Panevėžio statybos trestas“ veiklos finansinių ataskaitų rodiklius. Šiame darbe pavyko pagrįsti pagrindinių makroekonominių rodiklių sąsajas su statybos šakos rodikliais ir su stambia Lietuvos statybos įmone AB „Panevėžio statybos trestas“. Apibendrinus tyrimo rezultatus galima teigti, kad hipotezė pasitvirtino.

SUMMARY

Valdas Lipskis

JSC “Panevezio statybos trestas” activity’s optimization of financial reports.

Master’s work.

In the scientific inquiry author created companies activities financial reports indicators optimization model. Companies activities financial reports indicators optimization model evaluate the main influenced factors dynamic every year, what will let accurate forecast companies activities financial reports indicators. Used research methods: scientific literature analysis and synthesis, abstract, synthesis, logical (comparison, grouping), graphic, mathematical – statistical, analysis of relational indicators. The main aim of this work is JSC “Panevezio statybos trestas” activity’s optimization of financial reports indicators. In this work succeed validate the main macroeconomics indicators relationship with construction brand indicators and big JSC “Panevezio statybos trestas”. Author created optimization principle, what consist of equations set. Summarize to analyses results we could say what hypothesis validated.

TURINYS

ĮVADAS.....	5
1. BENDROVIŲ FINANSINĖS BŪKLĖS EFEKTYVUMO ĮVERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI.....	9
1.1. Rinkos interpretavimas pagal bendrovių poreikius.....	9
1.2. Bendrovių veikloje naudojamų prognozavimo metodų poreikis ir reikšmė.....	11
1.3. Įmonės finansinių rodiklių analizė.....	14
1.3.1. Bendrovių balanso ataskaita.....	14
1.3.2. Bendrovių pelno (nuostolio) ataskaita.....	18
1.3.3. Santykiniai rodikliai ir jų taikymas įmonių veiklos analizei.....	20
2. AB „PANEVĖŽIO STATYBOS TRESTAS“ VEIKLOS ANALIZĖ.....	26
2.1. AB „Panevėžio statybos trestas“ charakteristika.....	26
2.2. Statybos šakos tyrimas.....	28
2.3. AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinės būklės analizė.....	41
3. STATYBOS BENDROVIŲ FINANSINIŲ ATASKAITŲ RODIKLIŲ OPTIMIZAVIMO MODELIS.....	54
IŠVADOS.....	60
REKOMENDACIJOS.....	63
LITERATŪRA.....	65
PRIEDAI.....	68

IVADAS

Problema: Šiuolaikinėje Lietuvos ekonomikoje statybos rinkai įgavus pagreitį plėstis, tapo svarbu statybos bendrovėms vykdyti verslą taip, kad atlaikyti vis aštrėjančią konkurenciją. Vienas iš verslo komponentų, kuris gali optimizuoti įmonės veiklą bei sąlygoti veiklos rezultata, yra ateities planas. Pastaruoju metu statybos įmonėse menkai planuojama, dažniausiai yra planai nuo veiklos rezultato iki finansinių ataskaitų struktūros rodiklių. Maksimalūs finansine prasme vadovo veiksmai yra numatytų finansinių ataskaitų struktūros rodiklių maksimizavimas. Esant didesnei statybos įmonei, tai dažniausiai priveda prie įmonės veiklos disharmonizavimo t. y. netolygaus augimo. Pavyzdžiui, pelno maksimizavimas gali sumažinti pastato kokybę arba net iki didelių defektų atsiradimo, kur ateities konkursuose tokia įmonė gali būti eliminuojama, o tai žymiai labiau gali atsiliiepti valdomos įmonės apyvartai bei absoliučiam pelno dydžiui. Lietuvos statybos įmonėse dar nėra vadovaujamosi suplanuotomis finansinių ataskaitų struktūrų dydžiais metų eigoje. Tokia taktika pasiteisintų pirmiausia dėl stabilaus statybos įmonės augimo, kur tai ir yra konkurencijos pagrindas.

Dažniausiai Lietuvos įmonėse planuojant ir įgyvendinant užsibrėžtą veiklos rezultata, yra naudojamosi įvairiais trendo prognozavimo būdais. Šie būdai gali numatyti ateities rodiklius keliems metams į priekį, tačiau atsiranda prognozės patikimumo problema. Taip yra todėl, kad trendo metodas įvertina tik vieno veiksnio dinamiką. Įmonės veiklos finansinių ataskaitų pagrindinių straipsnių rodiklių optimizavimo modelis įvertina pagrindinių įtakojančių veiksnių kitimą konkrečiais metais, ir tuo būdu yra galima žymiai tiksliau prognozuoti įmonės veiklos finansinių ataskaitų pagrindinių straipsnių rodiklius.

Įmonės veiklos finansinių ataskaitų rodiklių optimizavimas yra viena iš novatoriškiausių temų, nes šia tema rašė: Stonham, P. „Finansinis optimizavimas“ 1997 metais vienas iš pirmųjų aprašė optimizavimo metodiką ir finansinį planavimą. Reikia pastebėti, kad būtent tuo laikotarpiu atsirado pirmosios užuomazgos dėl optimizavimo modelių sudarymo, nes tuo metu atsirado pakankamos techninės galimybės atlikti sudėtingesnius skaičiavimus. Chen Ping, Islam Sardar M.N. „Optimalūs reguliavimo modeliai finansuose“ 2005 metais, čia buvo rašoma apie optimalius valdymo metodus įmonėms. Šios knygos pagrindinė tema yra aprašoma nauja kompiuterinė programa, kuri panaudoja laiko kintamųjų algoritmą, kuri suranda optimalų sprendimo variantą keisdama atskirų laikotarpių duomenis. Šia tema buvo pažengta ta linkme, kad pagal tam tikrus kriterijus imant atskirų laikotarpių duomenis, galima buvo sumodeliuoti tam tikro laikotarpio finansinę atskaitomybę. Magistrinio darbo autorius patobulino patį principą, kurio pagrindas yra to paties laikotarpio duomenų panaudojimas modeliui sukurti, nes darbo autoriaus nuomone, konkretaus laikotarpio ekonominiai duomenys yra dažniausiai susiję tuo momentu. Reikia pastebėti, kad aukščiau minėtų

autorių sukurta tema „Optimalūs reguliavimo modeliai finansuose“ 2005 metais buvo įvertinta kaip novatoriška. Wayne L. Winston „Finansiniai modeliai panaudojant simuliaciją ir optimizavimą“ 2007 metais ištyrė pagrindinius finansinius modelius, kurie remiasi rizikos elementais, optimizavimu, balanso turto pusės modeliavimu. Wayne L. Winston kai kurie modeliai iš dalies yra panašūs į šio magistro darbo autoriaus įmonių veiklos finansinių ataskaitų rodiklių optimizavimo modelį, tačiau jie optimizuoja tik balanso ataskaitos turto struktūros rodiklius. Magistro darbo autoriaus modelis optimizuoja balanso ataskaitos pagrindinių straipsnių bei pelno (nuostolio) ataskaitos pagrindinių straipsnių rodiklius ir be to šis modelis susieja visus pagrindinius balanso ir pelno (nuostolio) ataskaitos straipsnių rodiklius. Reikia pastebėti, kad Wayne L. Winston tyrimas buvo įvertintas kaip novatoriškas. Įvertinus 1997 – 2007 metų mokslinius tyrimus įmonių veiklos finansinių ataskaitų rodiklių optimizavimo srityje galima teigti, kad šis magistrinio darbo autoriaus tyrimas yra naujas, nes jo pagrindinė idėja yra optimizuoti įmonių veiklos finansinių ataskaitų rodiklius lygčių sistemos pagrindu.

Aktualumas: Plečiantis Lietuvos statybų rinkai, svarbu yra tolesnė statybos įmonių raida. Pagal Europos Sąjungoje esančias statybos įmonių dydžio kitimo tendencijas, yra pastebimas keletas stambių statybos įmonių konkuruojančių tarpusavyje, kur jos užima didžiąją statybos rinkos dalį dėsnis. Tai akivaizdu turint omenyje vis stambesnių objektų užsakymuose bei su tuo susijusią masto ekonomiją. Lietuvos statybos įmonėms tapo svarbu integruotis į Europos Sąjungą, tai įmanoma pasiekti, mažinant kainas bei optimizuojant veiklą. Čia labai turėtų pasitarnauti naujo veiklos vykdymo požiūrio pritaikymas, kur esmė yra ne suplanuotų finansinių ataskaitų struktūros rodiklių maksimizavimas, bet jų laikymasis metų eigoje. Tam kad vykdyti veiklą pagal finansinių ataskaitų struktūros rodiklius, reikia juos tiksliai prognozuoti. Būtent šiame darbe yra ištirtas įmonių veiklos finansinių ataskaitų struktūros rodiklių optimizavimo modelis, kurio pagalba galima žymiai tiksliau prognozuoti įmonių veiklos finansinių ataskaitų struktūros rodiklius. Lietuvos statybos įmonėms įsitvirtinus rinkoje, iškilo naujų problemų kaip padidinti absoliutų pelną bei pelningumo rodiklį, nukonkuruoti kitas statybos įmones užimant jų rinkos dalį. Būtent šiuo metu šio tyrimo rezultatas, - įmonių veiklos finansinių ataskaitų struktūros rodiklių optimizavimo modelis, – leis žinių ekonomikos vaisiais pasinaudojančioms įmonėms pritaikius šį modelį, žymiai tiksliau prognozuoti įmonės veiklos finansinių ataskaitų struktūros rodiklius ir tuo būdu vadovaujantis šiais rodikliais, pagerinti veiklos rezultatą ir geriau konkuruoti Lietuvos ir užsienio rinkose. Šio tyrimo privalumas yra tas, kad yra panaudota įvairių rodiklių sistema, kurie yra tarpusavyje susiję tam, kad optimizuoti balanso ir pelno (nuostolio) ataskaitų struktūros rodiklius. Šio darbo privalumas pasireiškia dėl naujo ir pakankamai gilaus požiūrio į įmonės valdymą, kas įgalina stambias statybos įmones vadovautis šiuo tyrimu ir pasiekti žymiai geresnių rezultatų pelno, rizikos, planavimo srityse. Taip pat aktualus teoriniu lygmeniu, nes Lietuvoje tai dar yra mažai tyrinėta.

Tyrimo objektas: AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinė būklė už 2002 – 2006 metus.

Tyrimo tikslas: Optimizuoti AB „Panevėžio statybos trestas“ veiklos finansinių ataskaitų rodiklius.

Tyrimo uždaviniai:

1. Ištirti teoriniu lygmeniu statybos rinkos ypatumus siekiant finansinės būklės optimizavimo.
2. Išanalizuoti statybos įmonės finansinės būklės įvertinimo rodiklius.
3. Ištirti esamą statybos rinkos padėtį bei tendencijas Lietuvoje.
4. Ištirti statybos AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinę veiklą už 2002 - 2006 metus.
5. Sukurti statybos bendrovių finansinių ataskaitų rodiklių optimizavimo modelį.
6. Prognozuoti statybos AB „Panevėžio statybos trestas“ 2008 – 2010 metų finansinę būklę.

Hipotezė: Modelis įvertina makroekonominius ir statybos šakos rodiklius, lygčių sistemos pagrindu optimizuoja įmonių veiklos finansinių ataskaitų rodiklius.

Metodologija: darbo autorius atlikdamas tyrimą rėmėsi Lietuvos Respublikos teisės aktais, kurie įtakojo mokslinio tyrimo tikslumą teisine prasme.

Hipotezės tikrinimui darbo autorius pirmiausia pasirinko teoriniu lygmeniu ištirti statybos rinkos ypatumus siekiant finansinės būklės optimizavimo. Labai svarbu apibrėžti statybos rinkos sąlygas pagal, kurias bus optimizuojamos finansinių ataskaitų rodikliai. Toliau buvo pasirinkta ištirti teoriniu lygmeniu statybos įmonės finansinės būklės įvertinimo rodiklius. Šių rodiklių pagalba praktinėje antroje dalyje buvo AB „Panevėžio statybos trestas“ veiklos analizė.

Praktinėje dalyje darbo autorius remdamasis teorinėje dalyje apibrėžtomis sąlygomis, atliko Lietuvos statybos rinkos padėties ir tendencijų tyrimą. Taip pat buvo ištirta statybos AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinė veikla už 2002 - 2006 metus. Be to darbo autorius parašė mokslinį straipsnį tema „**Ryšio tarp infliacijos ir nedarbo tyrimas Baltijos valstybėse**“, kuris padėjo objektyviau atlikti makroekonominių rodiklių analizę. Visų šių tyrimo rezultatų pagalba buvo sukurtas statybos bendrovių finansinių ataskaitų rodiklių optimizavimo modelis. Tam kad sukurti šį modelį, buvo remtasi antros dalies tyrimo rezultatais t.y., kurie rodikliai labiausiai įtakoja balanso ir pelno nuostolio ataskaitų pagrindinius rodiklius.

Metodika: Tyrimo metodai: Mokslinės literatūros analizė ir sintezė: šiuo metodu buvo renkama mokslinė medžiaga nagrinėjamu klausimu, kur kelių autorių nuomonės buvo apsvarstomos ir pateikiama apibendrinta nuomonė. Tai daryti tikslinga todėl, kad kai kurių autorių nuomonės skiriasi, tačiau jos būdingos jų atliktiems tyrimams, o šiame tyrime reikia tikslesnės nuomonės. **Abstrahavimas:** šį metodą darbo autorius taikė dėl tyrimo tikslumo pakankamumo, nes smulkios detalės nedaro reikšmingos įtakos tyrimo rezultatui. **Sintezė:** šį tyrimo metodą tikslinga buvo taikyti dėl įvairių smulkesnių rodiklių apjungimo į stambesnius, nes, pavyzdžiui, regioniniu mastu tyrimas nebuvo atliekamas. **Loginis (lyginimo, grupavimo):** šio metodo taikymas leido objektyviai atlikti

tyrimą. **Grafinis:** atliekant analizę grafikų pagalba, buvo galima tiksliau apibendrinti tyrimo rezultatus remiantis vaizdingesne informacija. **Matematiniai – statistiniai:** šio metodo taikymas buvo vienas iš svarbiausių, nes atliekant tyrimą buvo būtina atlikti tokius skaičiavimus kaip koreliacijos koeficiento nustatymas, prognozavimas trendo būdu, vidurkių skaičiavimas, lygčių sistemos sprendimas. **Santykinių rodiklių analizė:** šis metodas leido įvairiu kampu įvertinti finansinės atskaitomybės duomenis bei pagrįsti kai kuriuos tolesnius skaičiavimus kaip įmonės veiklos finansinių ataskaitų rodiklių optimizavimo modelio sudarymą.

Rezultatų naujumas: atlikto tyrimo rezultatai yra nauji ir teoriškai ir praktiškai.

Praktiškai yra nauji todėl, kad yra sukurtas statybos bendrovių finansinių ataskaitų rodiklių optimizavimo modelis. Jis yra ypatingas tuo, kad remiantis šiuo modeliu yra galima žymiai tiksliau prognozuoti pagrindinius finansinių ataskaitų rodiklius nei trendo būdu, nes šis modelis įvertina kiekvienų metų pagrindinius finansinių ataskaitų straipsnių rodiklius.

Teoriškai yra nauji todėl, kad yra sukurtas finansinių ataskaitų pagrindinių straipsnių rodiklių optimizavimo principas, kuris yra atliktas kitu aspektu: finansinių ataskaitų pagrindinių straipsnių rodikliai yra optimizuojami lygčių sistemos pagrindu (pirmiausia yra surandami BVP 1 gyventojui įtakojantys pagrindiniai makroekonominiai rodikliai, po to yra sudaroma pagal įtakos ženklą BVP 1 gyventojui lygčių sistema tiek metų atgal, kiek yra nežinomųjų. Išsprendus ją yra surandami optimizuoti lygties koeficientai. Taip randamas modelis, kuris apskaičiuoja BVP 1 gyventojui. BVP 1 gyventojui rodiklius transformavus į statybos šakos pardavimo pajamas, tokiu pat principu yra sudaroma statybos šakos pelno (nuostolio) ataskaitų rodiklių sumų pagal įtakos ženklą pelnui prieš apmokestinimą lygčių sistema. Išsprendus ją yra randami optimizuoti pelno prieš apmokestinimą lygties koeficientai ir taip yra sudaromas pelno (nuostolio) ataskaitų rodiklių optimizavimo modelis. Toks pat principas yra taikomas statybos šakos balanso ataskaitų rodiklių sumų lygčių sistemai sudaryti, tik čia yra pasitelkiamas „Altmano bankroto prognozavimo modelis“). Pagrindiniai šios tyrimo krypties autoriai Chen Ping, Islam Sardar M.N. „Optimalūs reguliavimo modeliai finansuose“ 2005 metais nagrinėjo tai, kad pagal tam tikrus kriterijus imant atskirų laikotarpių duomenis, galima buvo sumodeliuoti tam tikro laikotarpio finansinę atskaitomybę. Kiti tyrėjai kaip Wayne L. Winston „Finansiniai modeliai panaudojant simuliaciją ir optimizavimą“ 2007 metais ištyrė pagrindinius finansinius modelius, kurie remiasi rizikos elementais, optimizavimu, balanso turto pusės modeliavimu. Galima teigti, kad šis tyrimas papildė įmonių veiklos finansinių ataskaitų optimizavimo tyrimo kryptį nauju požiūriu.

Rezultatų reikšmingumas: tyrimo rezultatai yra reikšmingi praktiškai. Lietuvos statybos įmonės finansinių ataskaitų pagrindinių straipsnių rodiklių prognozei gali taikyti darbe sukurtą modelio principą. Tuo būdu tos įmonės tiksliau prognozuos finansinių ataskaitų pagrindinius rodiklius ir laikydamiesi šių dydžių uždirbs didesnę absoliutų pelną ir pelningumą.

1. BENDROVIŲ FINANSINĖS BŪKLĖS EFEKTYVUMO ĮVERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI

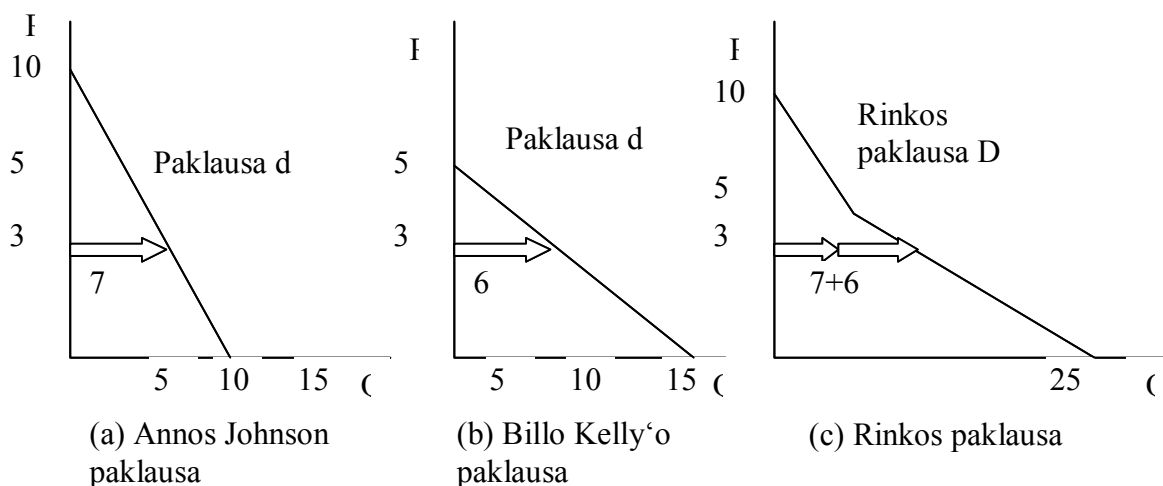
1.1. Rinkos interpretavimas pagal bendrovių poreikius

Darbo autoriaus nuomone, norint pasiekti aukštų bendrovės veiklos rezultatų, yra tikslinga atrasti savo bendrovei rinkoje nišą. Kadangi nagrinėjama bendrovė yra didelė, tai jai yra būdinga bendros statybos rinkos tendencijos, tačiau dėl kitų atskirų rinkų bei stambioms įmonėms būdingų ypatybių, bendros statybos rinkos tendencijos yra koreguotinos pagal įtakojančius veiksnius.

Keli autoriai (Stankevičienė, Urbanskienė, 2005, p. 7) teigia, kad rinka – tai erdvė, kurioje formuojami mainai, prekybiniai ryšiai, pasireiškiantys pardavimo pirkimo sandėriuose tarp pardavėjų ir pirkėjų, o pastarųjų sprendimai formuoja pasiūlą bei paklausą bei jų tarpusavio priklausomybę. Šiuolaikinėje rinkoje įprasminami prekiniai – piniginiai santykiai, o rinka kaip ekonominė kategorija išreiškia ne tik mainų sferą, bet ir prekių pardavimo sąlygas.

Pranulis V. ir kiti (2000, p. 125) teigia, kad rinka – tai pirkėjų ir pardavėjų susitikimo vieta, kur prekių mainų proceso metu veikia pasiūlos ir paklausos pusiausvyrą reguliuojantis mechanizmas, išreiškiamas kaina.

R. P. Wonnacott (1997, p. 112) teigia, kad prekių ir paslaugų visuminę rinkos paklausą formuoja vartotojų individualios paklausos. Nepaisant skirtingų skonių, žmonių individualios paklausos gali būti sumuojamos ir taip surandama visuminė rinkos paklausa.

1 pav. Visuminės rinkos nustatymas sumuojant individualias paklauseas

Šaltinis: Wonnacott P., Wonnacott R. (1997). *Mikroekonomika*. Kaunas: UAB „Poligrafija ir informatika“. p. 112.

Darbo autorius mano, kad Lietuvoje stambioms įmonėms visuminė rinkos paklausa gali būti formuojama, sumuojant tam tikrų rūšių negyvenamųjų pastatų paklausą bei gyvenamųjų pastatų paklausą, kurie savo dydžiu atitinka bendrovės pajėgumus.

Pranulis V. ir kiti (2000, p. 126) teigia, kad rinkos paklausa – tai prekių kiekis, kurį nuperka tam tikra vartotojų grupė tam tikroje vietoje per tam tikrą laiką esant tam tikro aktyvumo marketingo veiksams. Rinkos paklausa gali būti išreiškiama natūriniais vienetais arba vertine išraiška.

Įmonės prekių paklausa – tai įmonės prekių dalis bendroje rinkos paklausoje.

Ją galima išreikšti taip:

$$D_{im_i} = Q_{im_i} * D, (1)$$

čia D_{im_i} – i – tosios įmonės prekių paklausa;

Q_{im_i} – i – tosios įmonės prekių dalis rinkoje;

D – rinkos paklausa.

Rinkos dalis – įmonės parduodamų prekių dalis visame rinkoje parduodamų tos rūšies prekių kiekyje.

Kai kurie autoriai (Kotler, Armstrong, Saunders, Wong, 2003, p. 306) teigia, kad statistinė paklausos analizė yra statistinės procedūros, naudojamos svarbiausiems realiems veiksniams ir jų įtakai prekių pardavimui išaiškinti. Dažniausiai analizuojamos kainos, pajamos, demografiniai rodikliai ir rėmimas. Naudojant daugialypę regresinę analizę, išvedamos įvairios lygtys, kurios padeda surasti geriausius lemiamuosius veiksnius ir tikslesnes lygtis.

Darbo autorius mano, kad analizuojant statybos rinką pagal stambias bendroves, yra tikslinga atrasti pastatų paklausą sąlygojančius veiksnius, kuriuos pritaikius įmonėje, yra galimybė įsilieti į bendros rinkos tendencijas. Taip optimizuojant įmonės veiklą yra galimybė pasiekti geriausių įmonės veiklos rezultatų.

Snieška V. (2001, p. 35) teigia, kad pasiūlą formuoja gamintojas. Remdamasis potencialia prekės paklausa ir kaina, gamintojas pasirenka prekės kiekį, kurį jis gamins ir siūlys rinkoje. Vadinas siūlomos prekės kiekis susijęs su jos kaina ir gamybos išlaidomis. Pasiūla – tai prekės kiekio, kurį gamintojas nori ir gali parduoti rinkoje, ryšys su kaina už kurią prekė parduodama.

Nagrinėdami individualios įmonės pasiūlą, kai kurie autoriai (Bronfenbrenner, Werner, Gardner, 1990, p. 87) pastebi, kad „individuali firmos pasiūla nurodo kiekį prekių ar paslaugų kokį individuali įmonė nori ir gali parduoti tam tikru momentu tam tikra įmanoma kaina“.

Snieška V. (2001, p. 41) teigia, kad rinkos mechanizmą suprasti padeda pasiūlos ir paklausos modelis. Šio modelio tikslas – nustatyti prekės kainos ir kiekio tarpusavio santykį. Pusiausvyra čia pasiekama tada, kai nėra prekės kainos ir perkamo ar parduodamo kiekio kitimo tendencijų. Jei rinkoje yra pusiausvyra, tai prekės kaina tokia, kad prekių kiekis, kurį gamintojai nori parduoti, sutampa su prekės kiekiu, kurį pirkėjai nori pirkti.

Esant pusiausvyrai, pirkėjai, norintys įsigyti prekę rinkos kaina, lengvai įgyvendina savo interesus, pardavėjai, norintys parduoti savo prekę šia kaina, nesunkiai suranda šiai prekei pirkėjų.

Varian H.R. (2004, p.15) teigia, kad žmonių elgesiui paaiškinti būtina schema, pagrindžianti analizę. Ekonomikoje schemai dažniausiai tarnauja du paprasti principai.

Optimizavimo principas: žmonės stengiasi rinktis pačias geriausias vartojimo galimybes, kurios jiems įmanomos.

Pusiausvyros principas: kainos kinta tol, kol kiekis, kurio nori žmonės, tampa lygus pasiūlytam.

Nagrinėdami pelno maksimizavimą, keli autoriai (Baumol, Blinder, 1994, p. 393) pastebi, kad „pelną maksimizuojanti įmonė norės įdarbinti tokį kiekį darbuotojų, kurio produkto ribinės pajamos yra lygios rinkos darbo užmokesčiui“.

Nagrinėdami darbuotojų paklausą, keletą autorių (Baumol, Blinder, 1991, p. 431) pastebi, kad „aukštas darbo užmokestis yra todėl, kad darbuotojų paklausa yra aukštesnė lyginant su pasiūla. Taip gali įvykti jei kvalifikuoti darbuotojai yra retenybė arba jei produktyvumas šio darbo yra aukštas, arba jei yra didelė šių prekių paklausa“.

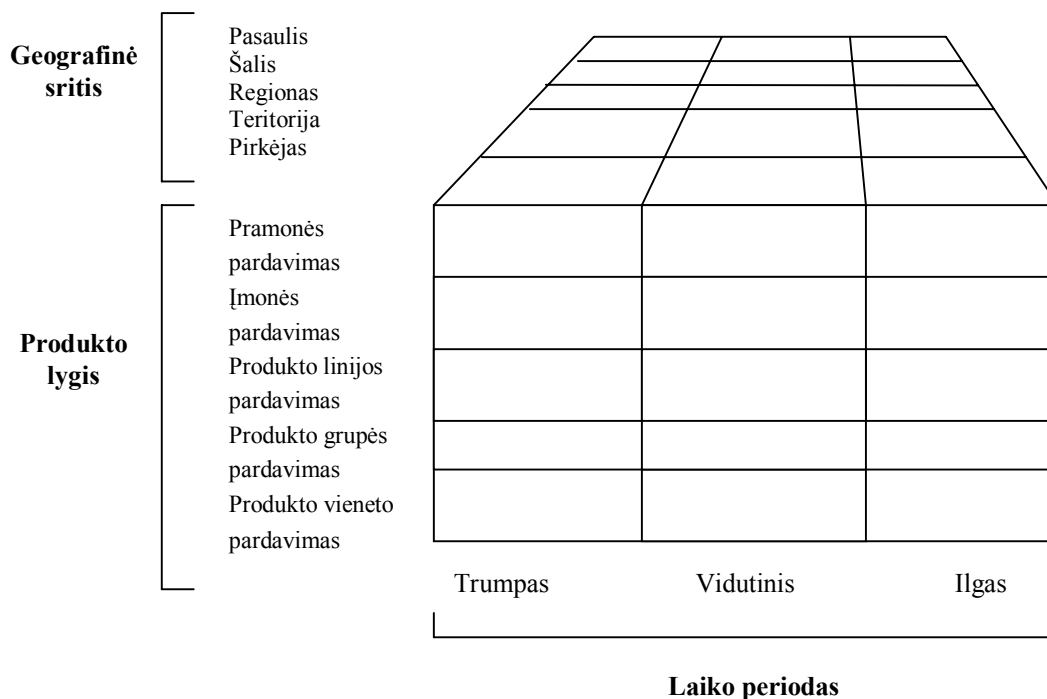
Kita svarbi teorinės analizės tema yra „Bendrovių veikloje naudojamų prognozavimo metodų poreikis ir reikšmė“.

1.2. Bendrovių veikloje naudojamų prognozavimo metodų poreikis ir reikšmė

Snieška V. (2002, p. 38) teigia, kad prognozavimas – būsimųjų bendrų ekonomikos ir rinkos sąlygų numatymo sistema, kuria, priimdama sprendimus, remiasi vyriausybė ir verslininkai. Norint įvertinti būsimas ekonomikos sąlygas, galima taikyti įvairius prognozių metodus, iš kurių vienas yra ekstrapoliacijos metodas. Jis naudojamas, kai norint numatyti būsimuosius ekonomikos poslinkius, taikoma analizė, įvertinanti rodiklių kitimą ir ekonomikos dėsnius. Šiuo atveju, netiriant priežastinių ryšių tarp kintamųjų, teigiama, jog istorinės raidos kryptis, būdinga praeičiai, tęsis ir ateityje.

Butkutė J. (1997, p. 43) teigia, kad terminas „prognozė“, paprastai naudojamas, nurodant ateities pranašavimą tam tikram laikotarpiui. Prognozuoti galima ekonominius ir technologinius rodiklius, rinką ir pramonę, gamybos vystymąsi ir pardavimą bei pelną. Kaip parodyta 1.2.1 paveiksle, mažiausiai trys veiksniai turi būti apibrėžti, kada kalbama apie prognozę:

- produkto lygis;
- geografinė sritis;
- laiko periodas.

2 pav. Prognozės apibrėžimas

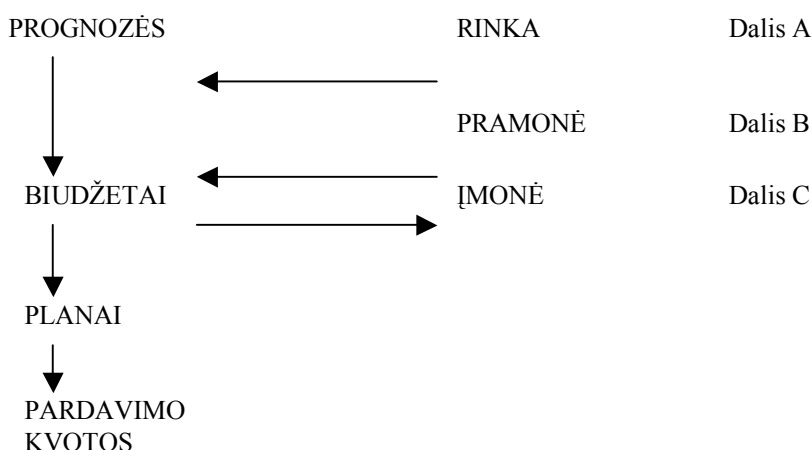
Šaltinis: Butkutė J. (1997). Rinkos ir pardavimo prognozavimo procesas. *Ekonomika ir vadyba 1997*: Tarptautinė konferencijų pranešimo medžiaga. Kaunas: Technologija, p. 43.

Pastarajame paveiksle pateikta 90 skirtingų prognozių, kurios gali būti atliktos, priklausomai nuo šių veiksnių, tai yra 90 prognozės variantų atitinkamai pardavimo grupei atitinkamoje geografinėje srityje atitinkame laiko periode. Kaip pavyzdys, 3 paveiksle pateiktas prognozavimo procesas ekonomikos, pramonės ir įmonės lygiuose. Pagal šią schemą prognozavimo procesas turi tris dalis:

A: pagrindinės ekonomikos ir verslo sąlygų prognozės, tai yra bendros paklausos lygio įvertinimas pagal vartotojų skaičių, jų norus ir jų perkamąją galią;

B: pramonės pardavimo prognozės, atsižvelgiant į konkurentų buvusią, esamą ir būsimą veiklą. Tai parodo tiesioginį rinkos potencialą;

C: įmonės pardavimo prognozės, pagrįstos įmonių akcijomis rinkoje, plus einamojo verslo, marketingo ir pardavimo planuojama veikla.

3 pav. Prognozavimo procesas

Šaltinis: Butkutė J. (1997). Rinkos ir pardavimo prognozavimo procesas. *Ekonomika ir vadyba 1997*: Tarptautinė konferencijų pranešimo medžiaga. Kaunas: Technologija, p. 43.

Įmonių planai grindžiami rinkos, pramonės sąlygomis ir strateginių tikslų bei aplinkos įvertinimo aspektais. Dalis C arba įmonių pardavimo prognozės turi būti grindžiamos marketingo pastangų planavimu. Įmonės pardavimo prognozių galutinis rezultatas yra biudžetai – finansinė šių planų išraiška.

Analizuodamas prognozavimo procesą, Martišius S. rašo, kad „prognozavimo procesas yra veikla, susidedanti iš daugelio tyrinėjamų etapų, kurių bendras tikslas – gauti informaciją apie nagrinėjamo proceso būsimą lygį. Prognozuojant galima išskirti šiuos darbo etapus:

- a) siekiamo tikslo nustatymas;
- b) pradinės informacijos surinkimas;
- c) nagrinėjamą procesą ribojančių sąlygų aptarimas;
- d) prognozavimo metodų parinkimas ir panaudojimas;
- e) gautų rezultatų dalykinis įvertinimas“ (Martišius, 2000, p. 5).

Butkutė J. (1997, p. 44) teigia, kad pardavimo vadovas, nustatęs įmonės tikslus rinkoje, pereina prie pradinių duomenų rinkimo. Tai gali būti informacija apie įmonės finansinę padėtį, gamybinius pajėgumus, užimamą rinką, vartotojų poreikius, esamus ir potencialius konkurentus, produkcijos konkurentabilumą ir t.t. Toliau analizuojamos pardavimo sąlygos: įstatyminiai apribojimai, rizika, konkurentų politika. Pardavimų vadovas, išskyręs visus svarbiausius veiksnius, galičius įtakoti pardavimo procesą, ir atsižvelgęs į turimą informaciją, parenka prognozavimo metodą ar metodų kombinaciją ir pagal ją atlieka prognozę. Gauti prognozės rezultatai analizuojami ir jei nereikalingi koregavimai, vadovybės patvirtinami.

Nagrinėdamas trendo funkcijas, Martišius S. (2000, p. 13) pastebi, kad „įvairios trendo funkcijos – tai ekonominių reiškinių dinamikos perspektyvinės ir retrospektyvinės analizės.

Ekstrapoliacijai atlikti elementariausios, dažniausiai naudojamos trendo funkcijos yra tiesinė, paprastoji eksponentinė ir logaritminė kreivės, rodiklinė funkcija, įvairaus tipo hiperbolės“.

A. Francis (1993, p. 140) teigia, kad regresija yra technika naudojama aprašyti ryšį tarp dviejų kintamųjų matematinėmis sąlygomis. Regresija yra taip pat naudojama dėl palyginimų. Pavyzdžiui, mūsų firma nori palyginti reklamos išlaidas su pardavimo pajamomis dėl palyginimo su kita firma nustatyti ar reklamos išlaidos yra daugiau ar mažiau efektyviai naudojamos. Taip pat yra pastebėtina, kad regresijos analizei dažniausiai yra naudojama tiesinė regresijos linija.

Yra trys būdai dažniausiai naudojami išgauti regresijos liniją iš skirtingų duomenų:

- Inspektavimas. Šis metodas yra paprasčiausias ir susideda iš diagramos braižymo, kurioje yra nubrėžiama tiesinė regresijos linija. Esminis trūkumas yra tas, kad skirtingi žmonės gali panaudodami skirtingus duomenų masyvus nubrėžti skirtingas regresijos linijas.
- Pusiau-vidurkiai. Ši technika susideda iš duomenų padalijimo į dvi lygias dalis, išvedant pagrindinę reikšmę kiekvienai grupei ir sujungiant šiuos du taškus tiesia linija.
- Mažiausių kvadratų metodas. Jis susideda iš standartinio metodo gaunant regresijos liniją. Mažiausių kvadratų regresijos linija y ir x yra linija, kuri sumuoja standartinio nuokrypio visus mažiausius linijos taškus.

Tiesinė funkcija ($y=a+bx$) yra vadinama tokia, kada ryšys atvaizduotas grafiškai yra tiesi linija. Tam kad nubrėžti tiesinę liniją reikia pasirinkti mažiausiai tris kintamuosius.

Tam kad pagrįsti įmonių veiklos finansinių ataskaitų optimizavimo modelio sudarymą, yra ištiriami įmonės finansiniai rodikliai.

1.3. Įmonės finansinių rodiklių analizė

1.3.1. Bendrovių balanso ataskaita

Gaidienė Z. (1998, p. 59) teigia, kad labai svarbu turėti informaciją, pagal kurią būtų galima nustatyti ar įmonė tam tikru momentu dirbo gerai, ar ne, kokios jos ateities perspektyvos. Finansinės ataskaitos yra svarbiausias apie įmonę informacijos šaltinis.

Balansas – tai įmonės finansinis vaizdas tam tikru jos veiklos momentu - paprastai paskutinę finansinių metų dieną. Balanse yra finansinio valdymo rezultatai:

Investavimo sprendimai

Trumpalaikis turtas

Ilgalaikis turtas

Finansavimo sprendimai

Trumpalaikės skolos

Ilgalaikės skolos

Akcininkų nuosavybė

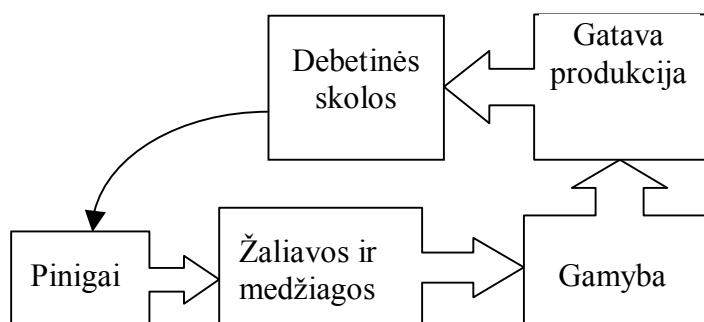
Darbo autoriaus nuomone investicijos į ilgalaikį ir trumpalaikį turtą turi būti įvertintos pagal įsipareigojimų savininkams ir kitiems asmenims struktūrą.

Nagrinėdamas balanso ataskaitą, Hedderwick K. pastebi, kad „balanso pagrindiniai tikslai šie:

- parodyti balanso sudarymo metu grynąjį bendrovės turtą;
- parodyti turimo turto pobūdį ir kaip apmokėta išgyjant šį turtą;
- parodyti santykinės trumpalaikio ir ilgalaikio turto bei įsipareigojimų vertes“ (1997, p.18).

Mackevičius J. (2005, p. 115) teigia, kad finansinės ataskaitos apibudina tam tikro laikotarpio įmonės ūkinę ir finansinę veiklą. Vadinasi visos ataskaitos sudaromos tam tikro ataskaitinio laikotarpio pabaigoje. Tai daroma dėl objektyvių priežasčių. Ūkinės operacijos, susijusios su įmonės veikla, vyksta nuolat. Dėl nuolat besitęsiančios įmonės veiklos, nenutrūkstamų ir glaudžiai susijusių operacijų neįmanoma nuolat stebėti nei pajamų, nei sąnaudų, nei turto kiekio, jo sudėties ir priklausomybės vienam ar kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui. Tai galima nustatyti tik darant prielaidą, kad įmonės veikla tam tikru metu tarsi sustabdoma. Tada visos sumos iš turto, nuosavybės ir įsipareigojimų rašomos tokios, kokios buvo sukauptos tuo metu.

Balanso viena iš sudėtinių dalių yra ilgalaikis ir trumpalaikis turtas. Nagrinėdama ilgalaikio ir trumpalaikio turto sąvokas, Aleknevičienė V. pastebi, kad „įmonių produkcijos gamybos ir realizavimo procesų ritmingumui ir nepertraukiamumui užtikrinti reikalingas ilgalaikis ir trumpalaikis turtas. Esminis skirtumas tarp šių dviejų turto rūšių yra vertės perkėlimo į gaminamą produkciją būdas. Ji teigia, kad ilgalaikis turtas dalyvauja gamybos procese ne vieną kartą ir nepraranda pradinės natūrinės formos perkeldamas savo vertę į gaminamą produkciją dalimis pagal amortizacinių atskaitymų normas. Jos nuomone, trumpalaikis turtas, visiškai sunaudojamas kiekviename gamybos cikle, netenka savo pradinės natūrinės formos, o visa jų vertė perkeliama į gaminamą produkciją, kurią pardavus vėl sugrįžta pinigų pavidalu. Dalis turto savo pradinės natūrinės formos nepakeičia ir nėra sunaudojamas gamybos ir veiklos procese, bet dėl santykinai mažos savo vertės priskiriamas trumpalaikiam turtui.

4 pav. Trumpalaikio turto apyvartos ciklas“

Šaltinis: Aleknevičienė V. (2005). *Finansai ir kreditas*. Vilnius: Enciklopedija. p. 27.

(Aleknevičienė, 2005, p. 27).

Analizuodama trumpalaikio turto sąvoką, Gaidienė Z. rašo, kad „trumpalaikiu turtu yra laikomi pinigai, jų ekvivalentai ir toks turtas, kuris artimiausiu metu – ne vėliau kaip per metus – gali būti paverstas pinigais“ (1998, p. 60).

Martinkus B. ir kiti (2002, p. 97) teigia, kad debitorinis išskolinimas – tai pinigai, kuriuos asmenys ar įmonės yra skolingi, nes pirkto prekių, paslaugų ar žaliavų, bet už tai dar nesumokėjo arba pasiskolino pinigų; tai visuma išskolinimų, kuriuos būtina apmokėti per tam tikrą ataskaitinį laikotarpį.

Gaidienė Z. (1998, p. 61) teigia, kad gamybinės atsargos prekes ir paslaugas gaminančiose įmonėse paprastai sudaro nemažą turto dalį. Balanse remiantis bendraisiais apskaitos principais gamybinės atsargos yra įvertinamos pagal jų kaštus arba rinkos kaina priklausomai nuo to kuri suma yra mažesnė. Į balansą rašoma mažesnė suma. Dėl minėtos priežasties ši suma turi būti adekvati pinigams, kuriuos dabar būtų galima gauti už parduotas paslaugas.

Ilgalaikį turtą galima sugrupuoti į gamybinės priemonės, finansines investicijas ir nematerialųjį turtą. Gamybinės priemonės – tai trumpesnį ar ilgesnį laiką naudojamas įmonės turtas, išigyjamas ne pardavimui, o naudojimui – produkcijai gaminti ar paslaugoms teikti. Balanse gamybinės priemonės yra įkainojamos išsigijimo kaštais: prie pirkimo kainos pridėjus montavimo ir kitokias išsigijimo išlaidas. Kartu balanse įrašoma ir iki balanso rengimo dienos susikaupusi nusidėvėjimo suma. Ekonominiai ilgalaikio turto naudojimo rodikliai yra pelno atskaitoje (sąnaudos) arba balanse (nesunaudota dalis).

Pagal pelno mokesčio įstatymą (LR seimas, Pelno mokesčio įstatymas, 2001, 13 str. Vieneto turtas 3 dalis), ilgalaikis turtas – tai turtas, kuris naudojamas vieneto pajamoms uždirbti (ekonominėi naudai gauti) ilgiau kaip vienerius metus ir kurio išsigijimo kaina ne mažesnė už vieneto nustatytą kainą. Šio turto išsigijimo kaina į vieneto sąnaudas įskaitoma dalimis per turto nusidėvėjimo arba amortizacijos laikotarpį.

Pagal 13 verslo apskaitos standartą (LR Seimas, 13-asis verslo apskaitos standartas „Nematerialus turtas“, 2003, 5 dalis), nematerialusis turtas – identifikuojamas nepiniginis turtas, neturintis materialios formos, kuriuo įmonė disponuoja ir kurį naudodama tikisi gauti tiesioginės ir netiesioginės ekonominės naudos.

Nematerialusis turtas pripažįstamas, jei jis atitinka nematerialiojo turto apibrėžimą ir šiuos pripažinimo kriterijus:

- pagrįstai tikėtina, kad įmonė ateityje iš turto gaus ekonominės naudos;
- turto išsigijimo (pasigaminimo) savikaina gali būti patikimai įvertinta ir atskirta nuo kito turto vertės;
- įmonė gali tuo turtu disponuoti, jį kontroliuoti arba apriboti teisę juo naudotis kitiems.

Pagal 13 verslo apskaitos standartą (LR Seimas, 13-asis verslo apskaitos standartas „Nematerialus turtas“, 2003, 49 dalis), taikant tiesiogiai proporcingą (tiesinį) metodą, metinė amortizacijos suma apskaičiuojama pagal formulę:

$$N = \frac{V1 - V2}{T}, \text{ kur (2)}$$

N – metinė amortizacijos suma;

V1 – ilgalaikio turto įsigijimo vertė (pasigaminimo savikaina);

V2 – ilgalaikio turto likvidacinė vertė;

T – naudingo tarnavimo laikas metais.

Kiti svarbūs balanso ataskaitos straipsniai yra nuosavybė ir įsipareigojimai.

Gaidienė Z. (1998, p. 61) teigia, kad trumpalaikės skolos – tai visos įmonės skolos, kurias reikia sumokėti per vienerius metus. Dažniausiai sutinkami trumpalaikiai įsiskolinimai – tai skolos prekių, paslaugų ir darbo tiekėjams. Šios skolos finansuoja gamybinius poreikius.

Ilgalaikes skolas sudaro tik tokios skolos, kurių trukmė yra ilgesnė negu vieneri metai.

Savininkų nuosavybė – tai akcinės bendrovės savininkų finansinė teisė į kompanijos turtą. Akcijų turėtojai turi teisę į bendrovės paskirstomąjį grynąjį pelną.

Pagal akcinių bendrovių įstatymą (LR seimas, Akcinių bendrovių įst., 2003, 73 str. Bendrovės likvidavimas 13 dalis), likviduojama bendrovė pirmiausia turi atsiskaityti su bendrovės kreditoriais, laikantis Civilinio kodekso nustatytos kreditorių reikalavimų tenkinimo eilės. Atsiskaičius su likviduojamos bendrovės kreditoriais, išmokamas sukauptas dividendas privilegijuotųjų akcijų su kaupiamuoju dividendu savininkams. Likęs likviduojamos bendrovės turtas padalijamas akcininkams proporcingai jiems nuosavybės teise priklausančių akcijų nominaliai vertei. Analogiškai dalijamas ir vėliau išaiškėjęs bendrovės turtas. Jei bendrovės akcijos suteikia nevienodas teises, dalijant turtą į jas turi būti atsižvelgta.

Keli autoriai (Rutkauskas, Damašienė, 2002, p. 165) teigia, kad vidutinės trukmės finansavimas apibudinamas kaip finansavimas, trunkantis nuo trejų iki dešimties metų. Dažniausiai tokį finansavimą vykdo bankai, suteikdami terminuotą paskolą.

Jų nuomone, nors šių terminuotų paskolų palūkanų ir paskolų suteikimo sąnaudos dažniausiai didesnės už trumpalaikių paskolų atitinkamas sąnaudas, tačiau jos suteikia skolininkui tam tikro stabilumo. Tai ypač svarbu, jei šis finansavimas naudojamas tam tikram turtui įsigyti. Jei vidutinės trukmės finansavimas naudojamas nuolatiniam apyvartiniam kapitalui papildyti, jis padidina sąnaudas, nes įmonė turės grąžinti paskolą blogindama savo veiklos rezultatus.

Įmonė, norėdama naudotis ilgalaikiu finansavimu, gali kreiptis į bankus ir kitas finansines institucijas arba pati išleisti vertybinius popierius. Jie teigia, kad ilgalaikis finansavimas dažniausiai naudojamas tokiam pagrindiniam ilgalaikiam turtui kaip pastatai, įrengimai, įsigyti įrangą bei perimti kompanijas. Jų nuomone, finansavimas ilgalaikių paskolų forma gali būti gaunamas iš bankų taikant pastovią arba kintamą palūkanų normą, užstatant įmonės turtą. Paskolas sunkiau gauti naujoms įmonėms, ypač mažoms, kadangi jos neturi daug ilgalaikio turto.

Darbo autorius teigia, kad taip pat yra įmanoma pritraukti kapitalą vidutinei trukmei išleidžiant privilegijuotas akcijas su fiksuota dividendų norma bei išipareigojimu, kad įmonė po 5 metų išpirks išleistas privilegijuotas akcijas.

Keli autoriai (Rutkauskas, Damašienė, 2002, p. 55) teigia, kad privilegijuotos akcijos savininkui suteikia tam tikrų privilegijų. Išmokant dividendus, privilegijuotų akcijų savininkai naudojami pirmenybe. Dividendus draudžiama išmokėti paprastiesiems akcininkams, jei jų dar negavo privilegijuotų akcijų savininkai. Be to, likviduojant firmą, privilegijuotų akcijų savininkų pretenzijos įvykdomos pirmiausiai. Šių akcijų trūkumas – privilegijuotos akcijos neturi balsavimo teisės. Privilegijuotųjų akcijų dividendai yra pastovūs, nustatomi procentine išraiška nuo akcijų nominalios vertės.

Privilegijuotos akcijos dažniausiai neišperkamos. Kaupiamos privilegijuotos akcijos turi teisę į visus neišmokėtus dividendus. Privilegijuotų akcijų emisijos išleidimas nesumažina akcininkų nuosavybės.

Nagrinėdama akcijų pelningumą, Juozaitienė L. pastebi, kad „akcijų busimieji pinigų srautai neturi fiksuotos pabaigos, todėl jie laikomi begaliniais. Apskaičiuojant akcijų pelningumą, daroma prielaida, kad dabar turima informacija apie akcijų rinkos kainą ir būsimus dividendus tiks ir ateityje. Privilegijuotų akcijų reikalaujamas pelningumas apskaičiuojamas pagal formulę:

$$k = \frac{D_p \times 100}{AK}, \quad (3)$$

D_p – privilegijuotų akcijų dividendai, lt;

AK – akcijos rinkos kaina;

k – reikalaujamas akcijų pelningumas“ (Juozaitienė, 2000, p.115).

1.3.2. Bendrovių pelno (nuostolio) ataskaita

Gaidienė Z. (1998, p. 63) teigia, kad pelno ataskaita tai tokia ataskaita, kuri parodo atitinkamo laikotarpio įmonės pajamas ir sąnaudas už parduotas prekes, paslaugas. Ji parengiama tokiau principu:

$$\text{Pajamos-Sąnaudos}=\text{Pelnas.} \quad (4)$$

Visi pelno ataskaitos rodikliai yra sugrupuoti į kelias grupes: gamybinės - komercinės veiklos ir kitos veiklos. Toks grupavimas parodo kiekvienos veiklos finansinį rezultatą – pelną arba nuostolį. Sudėjus visas įmonės veiklos pajamas ir iš jų atėmus visas išlaidas gaunamas rezultatas – grynasis pelnas (nuostolis). Grynasis pelnas yra akcijų savininkų nuosavybė, todėl jų sprendimu jis gali būti paskirstytas taip:

- dividendams,
- pridėtas prie anksčiau uždirbto pelno ir reinvestuotas į verslą.

Slavin S. L. (1999, p. 381) teigia, kad verslininkui yra atlyginama dėl įvertinimo pelno alternatyvų bei pasinaudojimo jų privalumais. Yra keturios susijusios teorijos dėl verslininko pelno uždirbimo:

- kaip rizikos priėmėjo;
- kaip novatorius;
- kaip monopolistas;
- kaip darbo jėgos išnaudotojas.

Pardavimo pajamos apibudintos 10 – ajame verslo apskaitos standarte (LR Seimas, 10-asis verslo apskaitos standartas „Pardavimo pajamos“, 2003, 18 dalis).

Jame nurodyta, kad pardavimo pajamos – ekonominės naudos padidėjimas dėl prekių pardavimo ir paslaugų teikimo per ataskaitinį laikotarpį, pasireiškiantis įmonės turto padidėjimu arba išipareigojimų sumažėjimu, kai dėl to padidėja nuosavas kapitalas, išskyrus papildomus savininkų įnašus.

Paslaugos – įmonės vykdoma veikla, susijusi su darbų atlikimu pirkėjui (klientui), uždirbanti pajamas.

Pajamos pripažįstamos vadovaujantis kaupimo principu, t.y. apskaitoje registruojamos tada, kai jos uždirbamos, neatsižvelgiant į pinigų gavimą.

Pajamomis laikomas tik įmonės ekonominės naudos padidėjimas. Pajamomis nepripažįstamos trečiųjų asmenų vardu surinktos sumos, taip pat pridėtinės vertės mokestis, kadangi tai nėra įmonės gaunama ekonominė nauda ir šios sumos nedidina nuosavo kapitalo.

Paslaugų teikimo pajamos, atsižvelgiant į tai, ar paslaugų teikimo rezultatas gali būti patikimai įvertintas, ar ne, pripažįstamos skirtingais būdais. Rezultatas gali būti tiksliai įvertintas tuomet, kai yra įvykdytos visos šios sąlygos:

- 1) pajamų suma gali būti patikimai įvertinta;
- 2) sandoris yra baigtas arba jo įvykdymo laipsnis iki balanso sudarymo datos gali būti patikimai įvertintas;
- 3) tikėtina, kad bus gauta su paslaugų teikimo sandoriu susijusi ekonominė nauda;

4) sąnaudos, susijusios su paslaugų teikimo sandoriu ir jo pasibaigimu, gali būti patikimai įvertintos.

Keli autoriai (Žvinklys, Vabalas, 2001, p. 281) teigia, kad svarbus išlaidų suskirstymas pagal jų dydžio priklausomybę nuo gamybos ar pardavimo masto. Skirstant pagal pastarąją klasifikavimo principą – pagal santykį su gamybos (pardavimų) mastu – yra skiriamos dvi išlaidų rūšys:

- 1) nuolatinės (pastoviosios);
- 2) kintamos išlaidos.

Kintamos išlaidos – tai tokios išlaidos, kurios keičiasi proporcingai veiklos dydžio pokyčiui. Veiklos dydis ir jo kitimas gali būti išreiškiamas pagamintų gaminių kiekiu, parduotų prekių kiekiu, dirbtų valandų skaičiumi, nuvažiuotų kilometrų skaičiumi ir t. t. Kintamų išlaidų pavyzdžiai gali būti žaliavos, pagrindinių darbininkų vienetinis darbo užmokestis.

Nuolatinės (pastoviosios) išlaidos – tos išlaidos, kurios nepriklauso nuo veiklos masto pokyčių. Jos didėjant veiklos (gamybos) dydžiui arba visiškai nesikeičia, arba padidėja nedaug. Pavyzdžiui, nuolatinės (pastoviosios) išlaidos gali būti pastatų, įrengimų ir įrankių nusidėvėjimo, valdymo personalo išlaikymo išlaidos.

Analizuodamos pelno didinimą, keli autoriai (Šlekienė, Klimavičienė, 1999, p. 75) rašo, kad „gamybos apimtis, produkto kaina ir įmonės pelnas turi tam tikrą funkcinę priklausomybę, todėl maksimalų pelną galima pasiekti per tam tikrą minėtų veiksnių derinį, t.y. gamybos apimtį didinimas leidžia sumažinti prekių savikainą, tačiau gali pareikalauti didesnių veiklos išlaidų“.

1.3.3. Santykiniai rodikliai ir jų taikymas įmonių veiklos analizei

Mackevičius J. (2005, p. 228) teigia, kad kiekviena įmonė, norėdama išsilaikyti konkurencinėje rinkoje ir sukurti pelną, savo veiklos procese naudoja įvairius išteklius (materialinius, finansinius, žmoniškuosius). Kuo efektyviau šie ištekliai panaudojami, tuo greičiau pagaminama ir parduodama produkcija. Dalis išteklių yra kaupiami būsimam panaudojimui. Jų dalis turi būti racionaliai nustatyta. Jeigu jų sukaupiama daugiau, lėtėja gamybos procesas ir ištekliai naudojami neracionaliai (gamybos ciklas priklauso nuo tiekimo, gamybos ir pardavimo proceso sklandumo, kokybiškumo, racionalaus atsargų dydžio nustatymo ir pan.). Sklandžiam gamybos ciklui reikalingas finansavimas, nes tik taip galima pagreitinti lėšų apytakos procesą. Pinigų srautas, aprūpindamas gamybos ar paslaugų mokėjimo priemonėmis – pinigais, garantuoja gamybos ir finansinės veiklos efektyvumą. Tokiais atvejais, kai įmonėms neužtenka savų piniginių išteklių, jos naudojasi bankų kreditais ar kitais skolintų lėšų šaltiniais. Kadangi išlaidos gamybos procese pasiskirsto netolygiai, ypač svarbu ne tik stebėti, bet ir valdyti lėšų apytakos procesus, siekti jų efektyvumo. Efektyvumas suprantamas kaip racionalus lėšų gamybos procese cirkuliavimas, duodantis teigiamą gamybos

rezultatą, greitą gamybos proceso ciklą, kurio metu ne tik sukuriamas pelnas, bet ir pinigų srautas, reikalingas gamybos proceso tęstinumui palaikyti.

Įrodyta, kad ilgiausias pinigų apytakos ciklas yra gamyboje, o prekybos įmonėse šis procesas vyksta greičiau, paslaugų srityje – dar greičiau. Tačiau nepriklausomai nuo veiklos srities pinigų cirkuliavimas ir jo greitis yra labai svarbūs įmonės finansinei būklei. Paspartėjus lėšų apyvartumui, dalis jų gali būti išlaisvinama ir panaudojama papildomam produkcijos kiekiui gaminti, papildomoms paslaugoms teikti ar panaudoti kitiems papildomo pelno kūrimo reikalams. Šiems reiškiniams įvertinti ir stebėti reikalingi rodikliai, kurie apibudintų lėšų judėjimą iš vieno apytakos etapo į kitą. Šiuos rodiklius galima vadinti įmonės veiklos efektyvumo rodikliais.

Tačiau tiek Vakarų šalių, tiek Lietuvos autoriai nesutaria, kokius rodiklius priskirti veiklos efektyvumo rodikliams. Dažniausiai minimi turto apyvartumo rodikliai, tačiau jie neišskiriami į atskirą grupę, bet parodomi mokumo ar kitaip pavadintose rodiklių grupėse (rizikos, fondų valdymo ir pan.). Lietuvos nacionalinės vertybinių popierių biržos rodiklių skaičiavimo metodikoje išskirta atskira turto panaudojimo efektyvumo rodiklių grupė, kuriai priskiriama turto apyvartumo, ilgalaikio turto atsargų, grynojo apyvartinio kapitalo ir gautinų sumų apyvartumo rodikliai. Statistikos departamento finansinės būklės vertinimo rodiklių metodikoje turto apyvartumo rodikliai (ilgalaikio turto, gautinų sumų, turto, grynojo apyvartinio kapitalo, atsargų, prekių apyvartumo ir pirkėjų įsiskolinimo) priskiriami finansinio sverto rodiklių grupei.

Įmonių veiklos efektyvumas priklauso ne tik nuo turto apyvartumo, bet ir nuo sąnaudų. Be sąnaudų negali būti uždirbama pajamų, be jų negali vykti jokia veikla. Taigi įmonių veiklos efektyvumą geriausiai apibudina sąnaudų lygio ir turto (trumpalaikio ir ilgalaikio) apyvartumo rodikliai. Sąnaudų lygio rodikliai parodo įmonės tam tikros veiklos (gamybinės, pardavimo, paslaugų, administravimo ir kt.) sąnaudų lygį arba kiek tam tikrų sąnaudų tenka vienam pardavimo litui (centais ir procentais). Jie netiesiogiai parodo tos veiklos pelningumą. Turto apyvartumo rodikliai parodo, kiek kartų per metus ar kitą nagrinėjamą laikotarpį atnaujinamas tam tikras turtas.

Kazlauskienė V. straipsnyje pastebima, kad „apžvelgus Lietuvos autorių leidiniuose pateiktus finansinės būklės analizei atlikti naudojamus rodiklius, galima pastebėti, kad dažniausiai juose finansiniai santykiniai rodikliai traktuojami bei skirstomi į grupes remiantis užsienio šalių autorių literatūros šaltiniais.

Lietuvos turto vertintojų asociacijos išleistuose turto vertinimo laikiniuose metodiniuose nurodymuose pateikiamos tokios santykinų finansinių rodiklių grupės:

1. Pelningumo rodikliai;
2. Apyvartos rodikliai;

Verslo vertinime labai svarbus finansinių rodiklių palyginimas. Finansinės būklės analizės rodikliai geriausiai atspindės verslo padėtį tada, kai bus lyginami keleto ataskaitinių laikotarpių

duomenys, vertinamos įmonės ir pramonės ar ūkio šakos, pošakio ir analogiškų įmonių rodikliai“ (2002, p. 34).

Mackevičius J. (2005, p. 229) teigia, kad sąnaudų lygio rodiklių analizės pagrindinis šaltinis yra pelno (nuostolių) ataskaita. Joje parodytos įvairių rūšių sąnaudos, kurias galima lyginti su pardavimo pajamomis. Pagrindiniu sąnaudų lygio rodikliu laikomas pardavimo savikainos lygis. Jis apskaičiuojamas taip:

$$\text{Pardavimo...savikainos...lygis} = \frac{\text{Pardavimo...savikaina}}{\text{Pardavimo...pajamos}}. \quad (5)$$

Šis rodiklis parodo įmonės pagrindines išlaidas vienam pardavimo pajamų litui. Iš šio rodiklio galime spręsti apie įmonės veiklos efektyvumą, sugebėjimą kontroliuoti išlaidas. Tai tarsi savotiškas taupumo matas. Rinkos šalių praktika rodo, kad šio rodiklio ribos yra nuo 50 proc. iki 90 proc., mūsų sąlygomis tai reikštų 50 – 90 centų 1 pardavimo pajamų litui. Analizuojant šį rodiklį, reikia įsitikinti, ar teisingai apskaičiuotas formulės skaitiklis (pardavimo savikaina) ir vardiklis (pardavimo pajamos). Pardavimo savikainą sudaro paslaugų teikimo sąnaudos, perparduotų prekių ir parduotos produkcijos savikaina. Vienuoliktajame verslo apskaitos standarte „Pardavimo savikaina ir veiklos sąnaudos“ nurodyta, kad pardavimo savikainos straipsnį sudaro per ataskaitinį ir ankstesnius laikotarpius patirtos išlaidos, tenkančios per atskaitinį laikotarpį suteiktoms paslaugoms ir parduotoms prekėms. Į šį straipsnį turi būti įtraukta tik ta išlaidų dalis, kuri susijusi su paslaugomis, produkcija ir prekėmis, parduotomis per ataskaitinį laikotarpį.

Darbo autoriaus nuomone, pardavimo savikaina yra labai svarbus matas, kuris parodo 2 svarbiausius prekės komponentus – darbo ir medžiagų sąnaudas.

Nagrinėdamas finansinius santykinius rodiklius, Mackevičius J. pastebi, kad „nemažiau svarbus rodiklis yra veiklos sąnaudos vienam pardavimo pajamų litui:

$$\text{Veiklos sąnaudos vienam pardavimo pajamų litui} = \frac{\text{Veiklos sąnaudos}}{\text{Pardavimo pajamos}}. \quad (6)$$

Veiklos sąnaudos – tai patirtos per ataskaitinį laikotarpį išlaidos, susijusios su įprastine įmonės veikla, vykdoma neatsižvelgiant į pardavimo apimtį, išskyrus finansinę, investicinę ir kitą veiklą. Įprastine įmonės veikla laikomos pasikartojančios ūkinės operacijos, susijusios su visa įmonės veikla. Įprastinės veiklos duomenys dar grupuojami į tipinės ir netipinės veiklos straipsnius. Prie tipinės veiklos priskiriamos ūkinės operacijos, susijusios su veikla, iš kurios įmonė keletą ataskaitinių laikotarpių gauna daugiausia pajamų ir kurią įmonė laiko pagrindine. Prie netipinės veiklos priskiriamos ūkinės operacijos, kurios yra susijusios su įprastine veikla, bet nelaikomos tipinės veiklos operacijomis.

Dėl ūkinių operacijų įvairumo veiklos sąnaudų rodiklį sunku lyginti su kitų įmonių tuo pačiu rodikliu. Svarbu nuolat stebėti šio rodiklio pokyčius įmonėje per ilgesnį laikotarpį. Kalbant apie

veiklos sąnaudų vienam pardavimo litui rodiklio reikšmę, galima vienareikšmiškai teigti, kad kuo jis bus mažesnis, tuo yra geriau. Manoma, kad jis neturėtų būti didesnis kaip 17 – 18 procentų. Šio rodiklio mažėjimo tendencija gal rodyti, kad yra gerai parengta išlaidų mažinimo politika įvairiuose įmonės padaliniuose“ (Mackevičius, 2005, p. 230).

Taip pat Mackevičius J. (2005, p. 188) priduria, kad daugelis finansų analitikų mano, kad pakankamai informatyvus yra grynojo pardavimo pelningumo rodiklis, kuris visapusiškiau rodo įmonės finansinės veiklos galutinius rezultatus. Grynasis pardavimo pelningumas skaičiuojamas taip:

$$\text{Grynasis pardavimo pelningumas} = \frac{\text{Grynasis pelnas}}{\text{Pardavimo pajamos}}. \quad (7)$$

Grynasis pardavimo pelningumas parodo tikrąjį pardavimo pelningumą įvertinus visas pajamas ir išlaidas, tiksliau – šis rodiklis rodo, kiek grynojo pelno tenka kiekvienam pardavimo litui po visų išlaidų. Remiantis Statistikos departamento įmonės finansinių rodiklių vertinimo metodika, grynojo pardavimo pelningumo rodiklis vertinamas labai gerai, jeigu yra didesnis kaip 25 procentai, gerai – didesnis kaip 10 procentų, patenkinamai – mažesnis kaip 10 procentų, nepatenkinamai – mažesnis, kaip 5 procentai ir blogai – jeigu yra neigiamas. Suprantama, kad tai yra tik orientacinės reikšmės. Grynojo pardavimo pelningumo, kaip ir daugelio kitų finansinių rodiklių dydžiai, labai priklauso nuo šakos ir įmonės veiklos ypatybių. Todėl, tarkime, žuvininkystės, durpių gavybos, statybos, prekybos, tekstilės, maisto ir kitų ūkio šakų įmonių rodiklių lyginimas praranda prasmę.

Dar sudėtingiau grynąjį pardavimo pelningumo rodiklį lyginti su kitų pasaulio šalių įmonėmis (netgi giminingomis). Problema yra ta, kad įvairiose pasaulio šalyse yra taikomi skirtingi pelno mokesčio tarifai. Todėl, analizuojant įmonės grynąjį pardavimo pelningumą, daugiausia dėmesio reikia skirti jo dinamikai tirti. Jeigu pastebima šio rodiklio mažėjimo tendencija – tai yra rimtas išpėjimas, jog prekių (paslaugų) konkurencingumas mažėja ir reikalingos naujovės ir veiksmingesni verslo sprendimai.

Kelių autorių (Rutkauskas, Damašienė, 2002, p. 40) teigimu, įmonei gyvybiškai svarbus gebėjimas vykdyti savo išpareigojimus, nes kreditorių pasitikėjimo praradimas gali nulemti įmonės bankrotą.

Nagrinėdamas likvidumo koeficientus, Kancerevičius G. pastebi, kad „likvidumo (mokumo) koeficientai rodo firmos sugebėjimą įvykdyti savo trumpalaikius išpareigojimus. Kad galėtų laiku apmokėti sąskaitas, firma turi turėti pakankamai pinigų. Todėl reikia įvertinti trumpalaikio turto ir trumpalaikių išskolinimų santykį. Likvidumo koeficientai parodo firmos pajėgumą padengti išskolinimus per keletą ateinančių mėnesių“ (2004, p. 128).

Pagal nacionalinės vertybinių popierių biržos metodiką bendrasis likvidumo koeficientas yra suprantamas taip:

$$BLK = \frac{(Trumpalaikis...turtas)}{(Trumpalaikiai...įsipareigojimai)}, \quad (8)$$

BLK – bendrasis likvidumo koeficientas.

BLK rodo, koku laipsniu trumpalaikis turtas padengia trumpalaikius įsipareigojimus, t. y. jis parodo įmonės galimybę padengti trumpalaikius įsipareigojimus, panaudojus turimą trumpalaikį turtą. Mažesnė už vienetą rodiklio reikšmė parodo, kad įmonė gali neįvykdyti trumpalaikių įsipareigojimų. Paprastai įvairiose ūkio šakose jis yra skirtingas, todėl analizuojant reikėtų atkreipti dėmesį į šio rodiklio dinamikos tendencijas bei šakos ypatumus, taipogi bendrąjį likvidumo koeficientą apsprendžia ir sezoniniai svyravimai (Nacionalinė vertybinių popierių birža, Įmonių finansinė analizė, 2001, p. 7).

Beniušienė I. ir kiti (2004, p. 37) straipsnyje pastebėta, kad vakarų šalių praktika rodo, jog norint išlaikyti finansinę pusiausvyrą, laiku įvykdyti trumpalaikius įsipareigojimus, būtina siekti, kad trumpalaikis turtas viršytų įsipareigojimus du kartus.

Pagal Mackevičius J. (2005, p. 146) praktinius pastebėjimus, įmonių vadovai dirbtinai mėgina padidinti bendrąjį likvidumo koeficientą. Taikomos tokios priemonės:

- Parduodama dalis trumpalaikio turto už grynuosius pinigus, kuriuos panaudoja trumpalaikiams įsipareigojimams sumokėti, tačiau ši priemonė visiškai nenaudinga įmonei, nes sumažina jos gamybinį pajėgumą;
- Išleidžiamos naujos akcijos ir taip padidinamas nuosavas kapitalas, o gauti pinigai panaudojami trumpalaikiam turtui padidinti arba trumpalaikiams įsipareigojimams sumokėti. Šiuo atveju gali būti sumažintas turimų akcijų pelningumas, be to, gali sumažėti įmonės vadovybės galimybės kontroliuoti įmonę, nes padidėja akcijų skaičius apyvartoje;
- Sumokamos trumpalaikės skolos grynaisiais pinigais. Tai nėra geriausias variantas, nes grynujų pinigų reikės įmonės veiklai užtikrinti ir plėsti.

Aktyvūs išorės informacijos vartotojai nuolat stebi bendrojo likvidumo koeficiento pokyčius ir, remdamiesi šia informacija, priima tam tikrus sprendimus, pavyzdžiui, tiekėjai gali atsisakyti tiekti žaliavas ir medžiagas skolon, bankai neteikti kredito.

Rutkauskas A. V. (2000, p. 31) teigia, kad matematinis vidurkis apibrėžiamas kaip galimų rezultatų svertinis vidurkis. Tai vertė, kurios vidurkis būtų kaip tik toks, jei sprendimas būtų pakartotas daug kartų. Matematiškai tikėtina vertė gali būti užrašoma taip:

$$\bar{R} = \sum_{j=1}^n (R_j \times P_j), \quad (9)$$

čia \bar{R} – matematinis vidurkis; R_j – galimo rezultato reikšmė; n – galimų atvejų skaičius; P_j – tikimybė, kad j atvejis įvyks.

Arba kita formule (paprasto vidutinio aritmetinio) pagal Radavičius E. (Radavičius, 1997, p. 15):

$$\bar{X}_a = \frac{x_1 + x_2 + \dots + x_n}{n} = \frac{\sum x}{n}, \quad (10)$$

čia: x – narių reikšmės eilėje, n – narių skaičius, $\sum x$ - bendra suma.

Analitikas šią vidutinio dydžio apskaičiuotą reikšmę išvadoms turi naudoti atsargiai, nes į bendrą sumą iš kurios vidurkis apskaičiuojamas, dažnai įeina nariai, kurių reikšmės daug skiriasi nuo vidurkio.

Apibendrinus išanalizuotus bendrovių finansinės būklės efektyvumo įvertinimo teorinius aspektus, galime teigti, kad stambiai statybos įmonei yra tikslinga ištirti bendras statybos rinkos tendencijas, atrasti šios statybos rinkos kitimą sąlygojančius veiksnius bei juos pritaikyti įmonės veikloje tam, kad optimizuoti bendrovės veiklą.

Yra tikslinga apsiriboti finansinės būklės efektyvumo analizei balanso ir pelno (nuostolio) ataskaitomis, todėl, kad jos parodo esminę efektyvumo informaciją.

Tirti finansinės būklės efektyvumą yra tikslinga naudoti pagrindinius pelningumo, apyvartumo bei mokumo santykinius rodiklius, nes jie atsako į 2 pagrindinius investavimo klausimus nuosavo kapitalo pelningumą bei veiklos tęstinumą.

2. AB „PANEVĖŽIO STATYBOS TRESTAS“ VEIKLOS ANALIZĖ

2.1. AB „Panevėžio statybos trestas” charakteristika

AB „Panevėžio statybos trestas“ (toliau - įmonė) buvo įkurta 1957 m. ir ilgą laiką buvo Šiaurės Lietuvos statybos trestas. 1991 m. Įmonė buvo įregistruota kaip valstybinė įmonė. 1993 m. spalio 30 d. Valstybinė įmonė buvo reorganizuota į akcinę įmonę. Įmonės kodas 147732969, PVM kodas LT477329610. Registravimo pažymėjimo Nr. 013732, pažymėjimas išduotas 2004 m. rugsėjo 27 d. Valstybinės įmonės Registrų centro Panevėžio filialo.

2006 metais Įmonės sudėtyje veikė šie filialai: „Gerbusta“ ir „Pastatų apdaila“. Šie filialai organizuoja apskaitą savarankiškai, bet jų turtas, įsipareigojimai, ir finansinis rezultatas įtraukiami rengiant Įmonės atskaitomybę. Įmonė turi atstovybę Čerepovece bei filialus Sankt-Peterburge ir Kaliningrade. Įmonės finansiniai metai yra kalendoriniai metai. Numatomas komercinės-ūkinės veiklos laikotarpis – neribotas.

Pagrindinė Įmonės veiklos sritis – įvairios paskirties pastatų, statinių, įrenginių ir komunikacijų bei kitų objektų projektavimas ir statyba Lietuvoje ir už jos ribų. Be šios veiklos Įmonė užsiima patalpų ir mechanizmų nuoma, komunalinių ir ryšių paslaugų perpardavimu, statybinių medžiagų prekyba.

2006 m. gruodžio 31 d. Įmonėje dirbo 1192 darbuotojai (2005 m. – 953).

2006 m. gruodžio 31 d. Įmonę sudaro motininė įmonė ir 9 dukterinės įmonės.

Įmonės kredito rizika daugiausia yra susijusi su prekybos gautinomis sumomis. Kredito rizika arba rizika, jog partneriai neįvykdys įsipareigojimų, yra kontroliuojama nustatant kredito limitus bei kontrolės procedūras. Įmonėje taikomos procedūros, užtikrinančios, jog produkcija parduodama ar paslaugos suteikiamos tik patikimiems klientams, neviršijant nustatytų kredito rizikos limitų.

Kredito rizika, susijusi su lėšomis bankuose, yra ribota, nes įmonė atlieka operacijas su bankais (AB “SEB bankas”, AB “Hansabankas”), turinčiais aukštus užsienio reitingavimo agentūrų suteiktus kredito reitingus.

2006 m. gruodžio 31 d. Įmonės akcinį kapitalą sudarė 16350000 paprastos vardinės akcijos, kurių kiekvienos nominali vertė yra 1 litas. Visos akcijos yra pilnai apmokėtos. 48,9 proc. AB „Panevėžio statybos trestas“ akcijų valdo AB „Panevėžio keliai“.

AB „Panevėžio statybos trestas“ (įmonė) ir toliau išlieka viena didžiausių statybos įmonių Lietuvoje. Šalia gamybinių, komercinių ir visuomeninės paskirties projektų rengimo, valdymo ir statybos, įmonė sėkmingai tęsia „ Panevėžio termofikacinės elektrinės“ bei UAB „Aukštaitijos vandenys“ nuotekų valymo įrenginių rekonstrukcijos projektus Panevėžyje. Šie sėkmingai vykdomi projektai turėjo reikšmingos įtakos įmonės finansiniams rodikliams. Siekdama diversifikuoti

vykdomų ir būsimųjų projektų portfelį, įmonė ir toliau tęsia veiklą Kaliningrado srityje ir Čerepoveco miestuose.

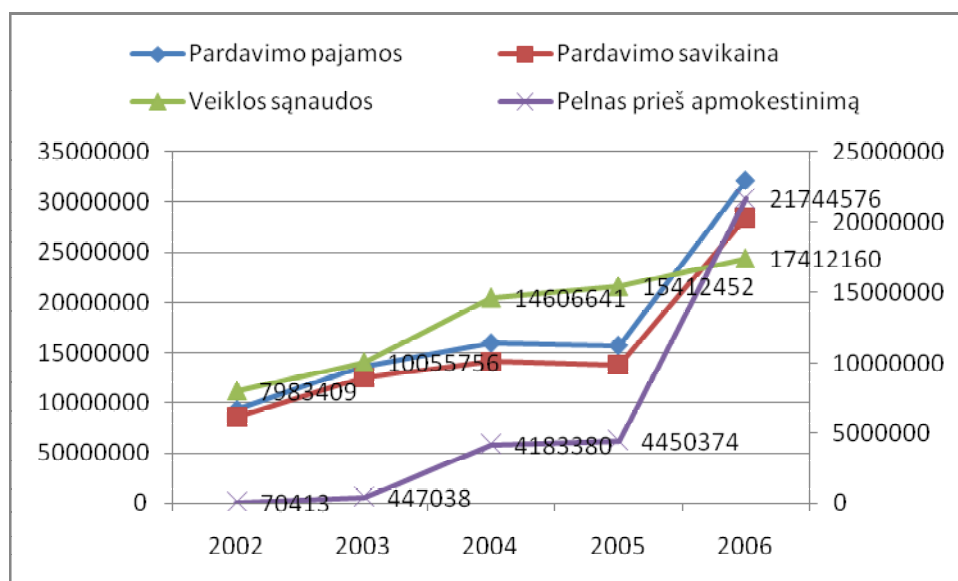
2006 metais įmonė skyrė didelį dėmesį atliekamų darbų kokybei, aplinkosaugai ir darbų saugai.

Pernai įmonės metraštis pasipildė ne vienu svarbiu ir įsimintinu įvykiu: baigti keli itin stambūs statybos objektai, laimėti svarbūs konkursai, patobulinta įmonės valdymo struktūra, įgyta nauja patirtis.

Specializuotų padalinių, procesų efektyvus valdymas, nuolatinis darbuotojų kompetencijos vystymas, technikos ir technologijų modernizavimas padėjo įmonei pasiekti gerų veiklos rezultatų:

Įmonės 2006 metų pajamos pasiekė rekordinį lygį: 322,1 mln. litų ir buvo 2 kartais didesnės nei 2005 metais (2005 – 157,7 mln. litų). Įmonė sėkmingai įvykdė 2006 metų planus – ataskaitiniais metais pasiekti 305 mln. litų apyvartą.

Ataskaitiniais metais užbaigti ar tęsiami vykdyti šie didžiausi objektai: Panevėžio m. bei Kėdainių valomieji įrenginiai, „Lietuvos geležinkeliai“ požeminių perėjų rekonstrukcijos darbai, Komercinės prekybos bei gamybinės paskirties pastatai Panevėžyje, LR prezidentūros rekonstrukcija, sporto arena Šiauliuose bei kiti.

5 pav. AB „Panevėžio statybos trestas“ pagrindinių pelno (nuostolio) ataskaitos straipsnių dinamika 2002-2006 metais

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinių ataskaitų duomenimis.

Įmonės pelnas, neišskaičius palūkanų, mokesčių, nusidėvėjimo ir amortizacijos (EBITDA), padidėjo 3,6 kartais iki 25,2 mln. litų (2005 metais buvo 7 mln. litų), o EBITDA marža siekė 7,8 proc. 2006 m. pelnas prieš apmokestinimą siekė 21,7 mln. litų (2005 m. – 4,5 mln. litų). Laikotarpio grynas pelnas, palyginti su praeito laikotarpio grynuoju pelnu, kuris buvo 3,7 mln. litų, padidėjo 4,7 karto ir sudarė 17,6 mln. litų. Grynieji pinigų srautai padidėjo daugiau nei 6,9 mln. litų.

Norint nuosekliai ištirti AB „Panevėžio statybos trestas“ statybos veiklą, reikia pradėti nuo statybos šakos tyrimo.

2.2. Statybos šakos tyrimas

Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą kinta įvairūs ekonominiai rodikliai. Taip įvairios rinkos įgauna savo specifiką t.y. vienos transformuojasi, kitos sumažėja, dar kitos įgauna vystymosi pagreitį. Tai yra ypač svarbu, kad susiformuotų darni Lietuvos ekonomikos raida.

Viena iš Lietuvoje sparčiai besivystančių rinkų yra statybos rinka. Statybos rinkos augimo ekonominiai rodikliai rodo, kad Lietuvoje didėja investicijos į nekilnojamąjį turtą, o tai yra požymis, kad Lietuvos ekonomika auga.

Įvertinus šiuos veiksnius, tampa labai aktuali problema dėl statybos įmonių, kaip perspektyviausių ūkio subjektų, veiklos tyrimo tam, kad optimizuotume jų veiklą ir tuo būdu pagerindami jų verslo sąlygas, padidintume Lietuvos ekonomikos makro rodiklius.

1 lentelė

Pastatyta butų Lietuvoje

Iš viso	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
		4463	3785	4562	4628	6804	5933
Pokyčiai iš viso:	-	-678	777	66	2176	-871	1359
1-2-jų butų namuose	1904	1798	1999	2093	2884	2683	2780
3-jų ir daugiau butų namuose (daugiabučiuose)	2559	1987	2563	2535	3920	3250	4512
Butų skaičius 1000-ii gyventojų	1,3	1,1	1,3	1,3	2,0	1,7	2,1
Butų naudingasis plotas, tūkst. m ²	506,6	385,3	460,1	491,4	699,1	651,6	770,8
1-2-jų butų namuose	321,1	255,8	277,8	311,7	442,7	416,8	462,0
3-jų ir daugiau butų namuose (daugiabučiuose)	185,5	129,5	182,3	179,7	256,4	234,8	308,8
Butų naudingasis plotas 1000-ii gyventojų, m ²	148	111	133	142	203	191	227
Vidutinis buto naudingasis plotas, m ²	113,5	101,8	100,9	106,2	102,7	109,8	105,7
1-2-jų butų namuose	168,6	142,3	139	148,9	153,5	155,4	166,2
3-jų ir daugiau butų namuose (daugiabučiuose)	72,5	65,2	71,1	70,9	65,4	72,2	68,5

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis statistikos departamento duomenimis.

Pažvelgus į 1 lentelę galima teigti, kad nuo 2000 metų iki 2006 metų pastatytas butų kiekis svyruojančiai didėjo ir 2006 metais sudarė 7292 butus. Analizuojant gyvenamų namų statybą reikėtų pastebėti, kad nuo 2000 metų iki 2006 metų pastatytų gyvenamųjų namų kiekis svyruojančiai didėjo ir 2006 metais sudarė 2780 butus. Lyginant su daugiabučių statyba, galima

teigti, kad pastaruoju metu gyventojai labiau renkasi butus daugiabučiuose nei gyvenamuosius namus, kur 2006 metų rodiklis viršija 1,6 karto.

Atlikus paskaičiavimus nustatyta, kad kasmet butų paklausa viršija pasiūlą ir tik 45,58 proc. butų pasiūla patenkina paklausą. Tačiau pagal lentelės duomenis butų skaičius 1000 gyventojų po truputį didėja, tačiau išlieka didelis skirumas tarp butų pasiūlos ir butų paklausos konkrečiais metais. Taip pat reikėtų pastebėti, kad butų naudingasis plotas didėja gyvenamųjų namų statyboje, o daugiabučiuose šis dydis išlieka toks pat. Čia galime teigti, kad didėja gyventojų skirtumas tarp gaunamųjų metinių pajamų.

2 lentelė

Pastatyta naujų negyvenamųjų pastatų Lietuvoje

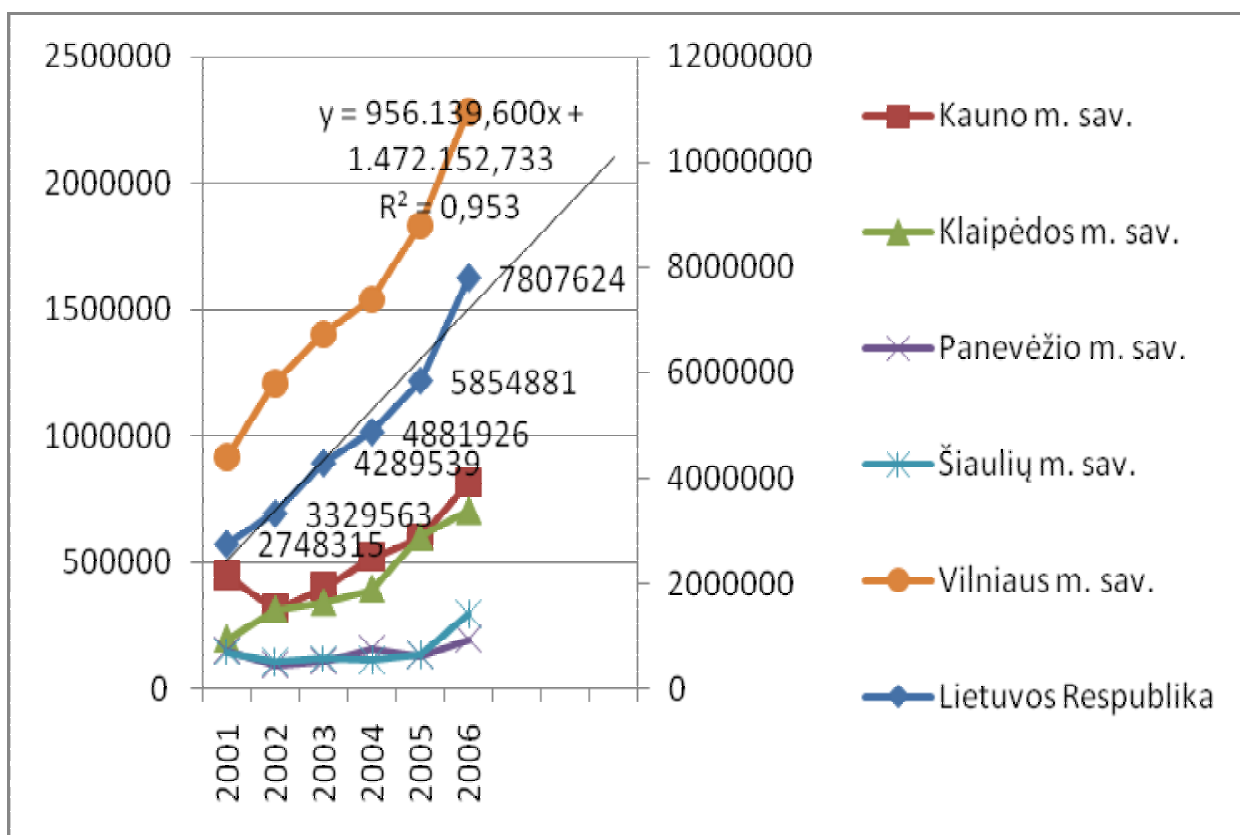
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Iš viso, pastatų skaičius	1229	940	883	1348	2444	5623	4535
Jų bendrasis plotas, tūkst. m²	704,1	672,5	624,6	773,7	1193,0	1300,1	1178,4
Administracinių pastatų skaičius	49	31	26	38	59	50	47
Jų bendrasis plotas, tūkst. m ²	98,7	49,3	25,4	36,6	69,5	67,4	75,4
Pramoninių įmonių ir sandėlių skaičius	152	186	173	226	236	253	200
Jų bendrasis plotas, tūkst. m ²	112,4	153,5	215,4	225,4	369,7	336,3	315,7
Žemės ūkio pastatų skaičius	270	218	213	388	1077	2056	1529
Jų bendrasis plotas, tūkst. m ²	55,8	56,2	72,3	85,7	167,0	215,5	217,8
Transporto ir ryšio pastatų skaičius	167	126	127	72	132	177	149
Jų bendrasis plotas, tūkst. m ²	161,1	98,5	61,2	72,6	71,1	95,2	70,5
Prekybos, viešbučių ir maitinimo įmonių pastatų skaičius	250	206	188	207	204	232	196
Jų bendrasis plotas, tūkst. m ²	175,0	205,4	144,6	185,9	359,0	332,1	260,1
Švietimo ir mokslo įstaigų skaičius, vnt.	11	19	9	14	10	3	12
Jų bendrasis plotas, tūkst. m ²	13,0	21,0	30,4	22,4	13,3	11,6	11,7
Gydymo įstaigų skaičius	17	12	9	13	11	12	7
Jų bendrasis plotas, tūkst. m ²	16,8	8,4	4,0	14,2	6,5	17,5	17,0
Kultūros ir sporto pastatų skaičius	12	7	7	13	16	9	11
Jų bendrasis plotas, tūkst. m ²	17,0	19,2	22,1	57,7	32,8	14,4	22,2
Kitos paskirties pastatų skaičius	301	135	131	377	699	2831	2384
Jų bendrasis plotas, tūkst. m ²	54,3	61,0	49,2	73,2	104,1	210,1	188,0

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis statistikos departamento duomenimis.

Iš 2 lentelės duomenų galime pastebėti, kad nuo 2000 metų iki 2006 metų negyvenamųjų pastatų skaičius svyruojančiai didėjo ir 2006 metais sudarė 4535 vienetus. Taip pat šių pastatų plotas irgi svyruojančiai didėjo.

Statybos bendrovėms yra tikslinga tirti rinką pagal pastatytų negyvenamųjų pastatų plotą kvadratiniais metrais. Stambioms statybos bendrovėms yra aktualu konkuruoti stambių ir didelių pastatų kiekio augimo tempą turinčių pastatų statyboje.

Kaip matome iš lentelės duomenų, stambiai statybos įmonei yra tikslinga rinktis pramoninių įmonių ir sandėlių, žemės ūkio pastatų, prekybos, viešbučių ir maitinimo įmonių pastatų bei administracinių pastatų statybą.

6 pav. Šalyje Lietuvos įmonių atlikta statybos darbų savo jėgomis (be PVM), to meto kainomis.
Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis statistikos departamento duomenimis.

Be to yra svarbu renkantis statybos strategiją ištirti, kuriame didžiausiame Lietuvos mieste statybos mastai yra didžiausi ir turi didžiausią didėjimo tempą.

Kaip matome iš 6 paveikslo daugiausiai statybos vykdomos yra Vilniaus mieste, be to šiame mieste yra didžiausias statybos rinkos augimo tempas. Antras pagal statybos apimtį yra Kauno miestas, tačiau jo statybos didėjimo tempai yra mažesni nei Klaipėdos miesto. Klaipėdos miesto statybos mastai yra nedaug mažesni nei Kauno miesto. Kiti du didžiausi miestai t.y. Šiauliai ir Panevėžys turi panašius statybos masto rodiklius, tačiau šių miestų statybos apimtys bei didėjimo tempai yra daug mažesni nei kitų didžiausių Lietuvos miestų.

Be to pagal Lietuvos statybos masto didėjimo tempą yra panašūs tik Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos miestai, todėl stambiai statybos bendrovei yra tikslinga orietuoti savo veiklą šiuose miestuose dėl masto ekonomijos ir kitų stambiai statybos bendrovei būdingų ekonominių veiksnių.

Lietuvos makroekonominiai rodikliai 2001-2006 metais

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Vidutinis metinis gyventojų skaičius, tūkst.	3481,3	3469,1	3454,2	3435,6	3414,3	3394,1
Nedarbo lygis (gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis), %	17,4	13,8	12,4	11,4	8,3	5,6
Infliacija (gruodžio mėn., palyginti su praėjusių metų gruodžio mėn.), %	2,0	-1,0	-1,3	2,9	3,0	4,5
Šalies ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, Lt	982,3	1013,9	1072,6	1149,3	1276,2	1500,2*
Šalies ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis neto darbo užmokestis, Lt	699,4	728,4	786,4	835,5	916,7	1096,0*
Šalies ūkio darbuotojų realiojo darbo užmokesčio indeksai, %	99,6	103,8	109,2	104,9	106,8	115,3*

* Išankstiniai duomenys.

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis statistikos departamento duomenimis.

Norint geriau įvertinti Lietuvos statybos rinką yra tikslinga iširti Lietuvos makroekonominis rodiklius per paskutinius 5 metus.

Vertinant vidutinį gyventojų skaičių, yra pastebima jų mažėjimo tendencija, kur 2006 metais sudarė 3394,1 tūkst. gyventojų. Šią mažėjimo tendenciją galima paaiškinti dėl gyventojų emigracijos į kitas Europos Sąjungos šalis dėl geresnių gyvenimo sąlygų, taip pat dėl mažėjančio gimstamumo dėl gyventojų požiūrio, gyvenimo sąlygų ir kitų veiksnių.

Kitas statybos rinkai svarbus veiksnys yra nedarbo lygis, kuris nuo 2001 metų iki 2006 metų nuolat mažėjo ir 2006 metais sudarė 5,6 proc. Šis rodiklis atsveria gyventojų skaičiaus mažėjimą, nes statybos rinkos paklausą sudaro dirbantys gyventojai.

Dar vienas statybos rinkai svarbus veiksnys yra infliacija. Šis rodiklis nuo 2004 metų didėjo ir 2006 metais sudarė 4,5 proc. Tai yra teigiamas rodiklis, nes padidėjus infliacijai tiek firmos, tiek namų ūkiai labiau investuoja į nekilnamajį turtą dėl pinigų nuvertėjimo.

Labai svarbus statybos rinkai rodiklis yra vidutinis mėnesio darbuotojų neto darbo užmokestis, kuris nuo 2001 metų nuolat didėjo ir 2006 metais sudarė 1096 litus. Beto įvertinus infliaciją šis rodiklis turi teigiamą didėjimo tempą.

Lietuvos makroekonominiai rodikliai

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Visos pramonės produkcijos (be PVM ir akcizo) indeksai to meto kainomis, %	116,0	103,1	116,1	110,8	107,1	107,3
Šalies teritorijoje atliktų statybos darbų savo jėgomis indeksai to meto kainomis, %	106,8	121,9	127,9	107,3	111,5	121,4
Eksportas, mlrd. Lt	17,1	19,1	21,3	25,8	32,8	38,9°
Importas, mlrd. Lt	24,2	27,5	29,4	34,4	43,2	53,3°
Balansas, mlrd. Lt	-7,1	-8,4	-8,1	-8,6	-10,4	-14,4°
Tiesioginės užsienio investicijos, metų pradžioje, mln. Lt	9337,3	10661,9	13183,8	13699,4	16192,6	23895,8
Bendrasis vidaus produktas, to meto kainomis, mln. Lt	48585	51971	56804	62587	71200°	81991*
Bendrojo vidaus produkto pokyčiai, %	6,6	6,9	10,3	7,3	7,6°	7,5*
Bendrasis vidaus produktas, tenkantis vienam gyventojui, to meto kainomis, Lt	13956	14981	16445	18217	20854°	24157*

* Išankstiniai duomenys.

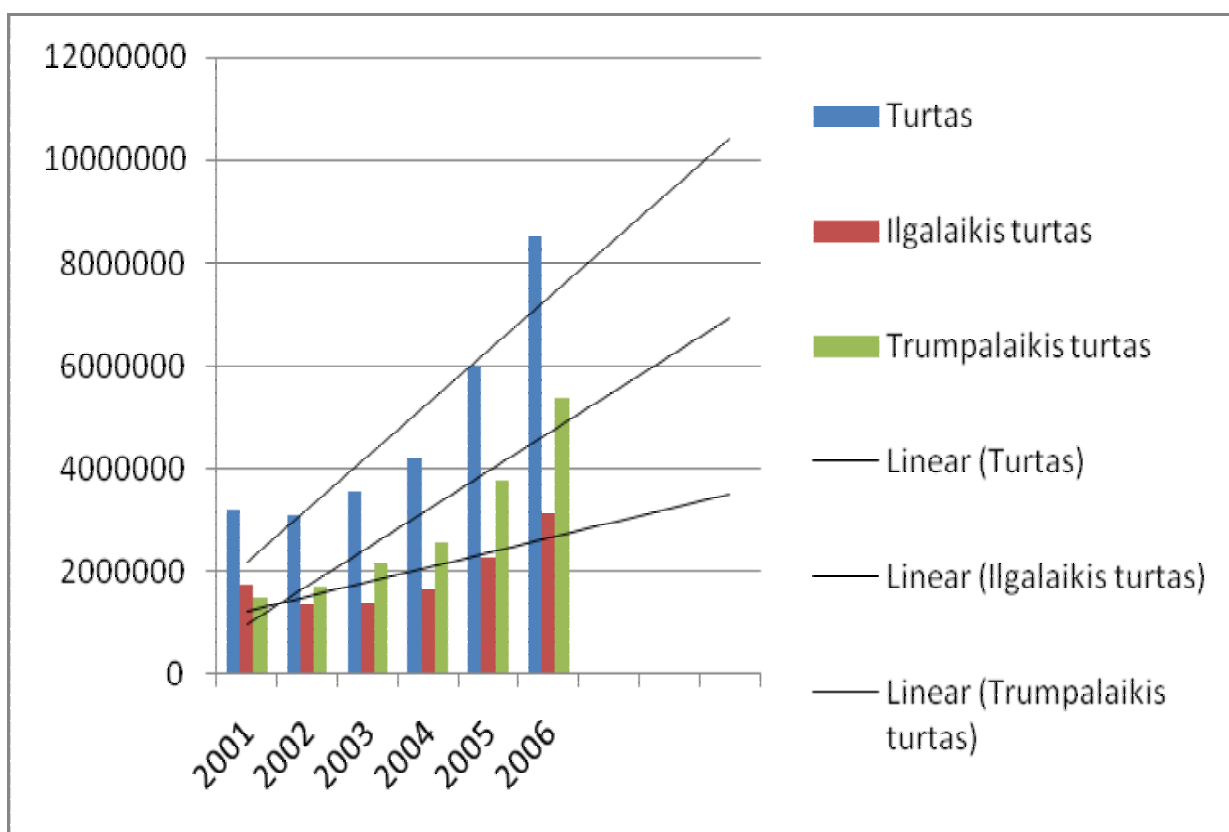
Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis statistikos departamento duomenimis.

4 lentelėje pateikti kiti makroekonominiai rodikliai, kurie detalčiau nupasakoja statybos rinkos padėtį Lietuvoje.

Šalies teritorijoje atliktų statybos darbų savo jėgomis indeksai to meto kainomis procentais turi teigiamą didėjimo tempą nuo 2001 metų iki 2006 metų ir 2006 metais sudarė 121,4 proc. Tai reiškia, kad statybos apimtys Lietuvoje nuolat didėjo palyginti su praeitais metais. Šis rodiklis parodo perspektyvias statybos rinkos galimybes.

Kitas svarbus statybos rinkos rodiklis tai yra tiesioginės užsienio investicijos, kurios nuo 2001 metų nuolat didėjo ir 2006 metais sudarė 23895,8 mln. litų. Šis rodiklis rodo kapitalo atėjimą į šalį ir nemaža dalis šių investicijų tenka investicijoms į nekilnojamą turtą.

Pats svarbiausias statybos pramonei rodiklis yra BVP tenkantis 1 gyventojui, kur nuo pat 2001 metų iki 2006 metų šis rodiklis nuolat didėjo ir 2006 metais sudarė 24157 litai. Per 6 metus šio rodiklio reikšmė padidėjo beveik dvigubai ir tai rodo Lietuvos ekonomikos ryškų augimą. Dėl Lietuvos ekonomikos augimo stiprėja daugelis pramonės šakų, kur vis daugiau firmų lėšas skiria investicijoms į nekilnojamąjį turtą ir tuo būdu didėja statybos rinka.

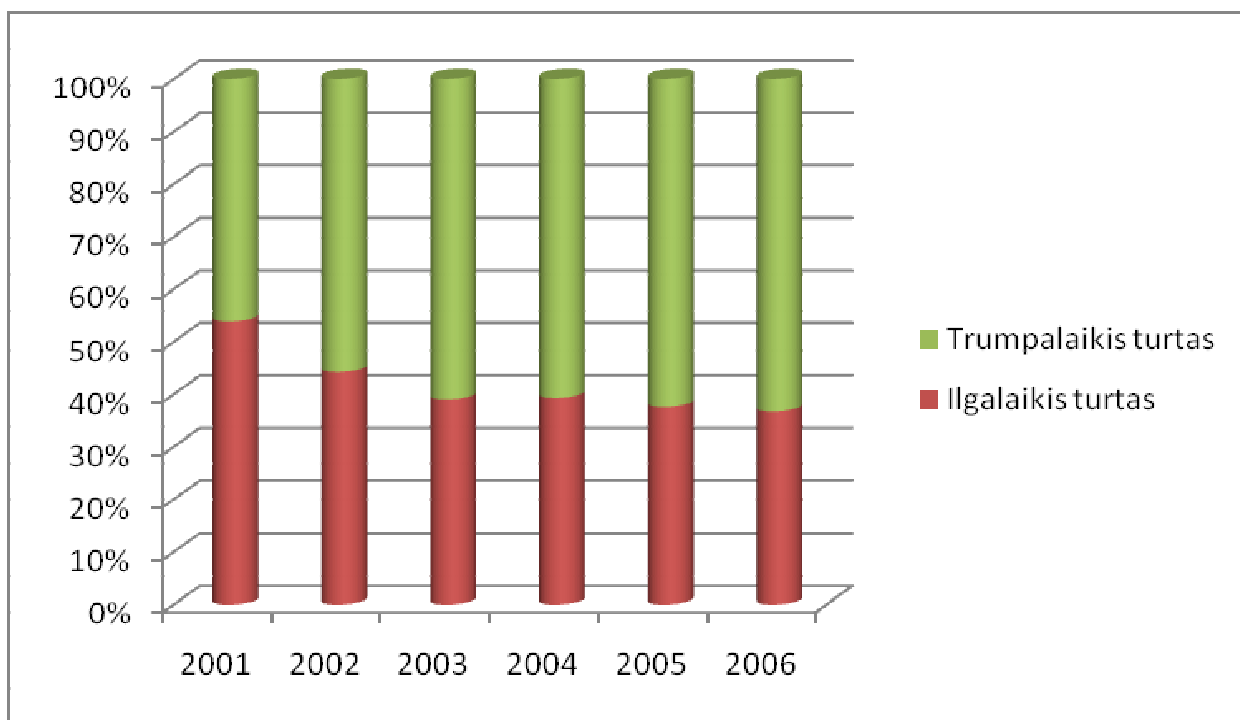

7 pav. Lietuvos įmonių ilgalaikio ir trumpalaikio turto dinamika 2001-2006 metais
Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis statistikos departamento duomenimis.

Kaip matome iš 7 paveikslo statybos rinkos įmonių turtas balanse labai sparčiai auga. Šis augimas prasidėjo nuo 2004 metų. Pagrindė tai lėmė Lietuvos įstojimas į Europos sąjungą, kur daugelis įmonių dėl lūkesčių ir kitų ekonominių veiksnių investavo į nekilnojamąjį turtą, tuo būdu statybos pramonė pradėjo augti. Augant statybos pramonei statybos bendrovės vis daugiau investuodavo lėšų statybos verslui plėsti, tuo būdu augo ir statybos bendrovių valdomas turtas.

Kaip matome iš paveikslo nuo 2004 metų statybos įmonių balanso trumpalaikis turtas didėjo labiau nei ilgalaikis turtas. Iš to galima daryti išvadą, kad statybos rinka auga. Taip galima teigti dėl to, kad investavimas į trumpalaikį turtą reiškia apyvartinių lėšų didinimas dėl išaugusios statybos paklausos tam, kad padidintų pardavimo pajamas.

Statybos bendrovių didėjančios investicijos į ilgalaikį turtą reiškia ateities teigiamas perspektyvas dėl tolimesnio statybos verslo.

8 pav. Statybos rinkos turto struktūra 2001-2006 metais

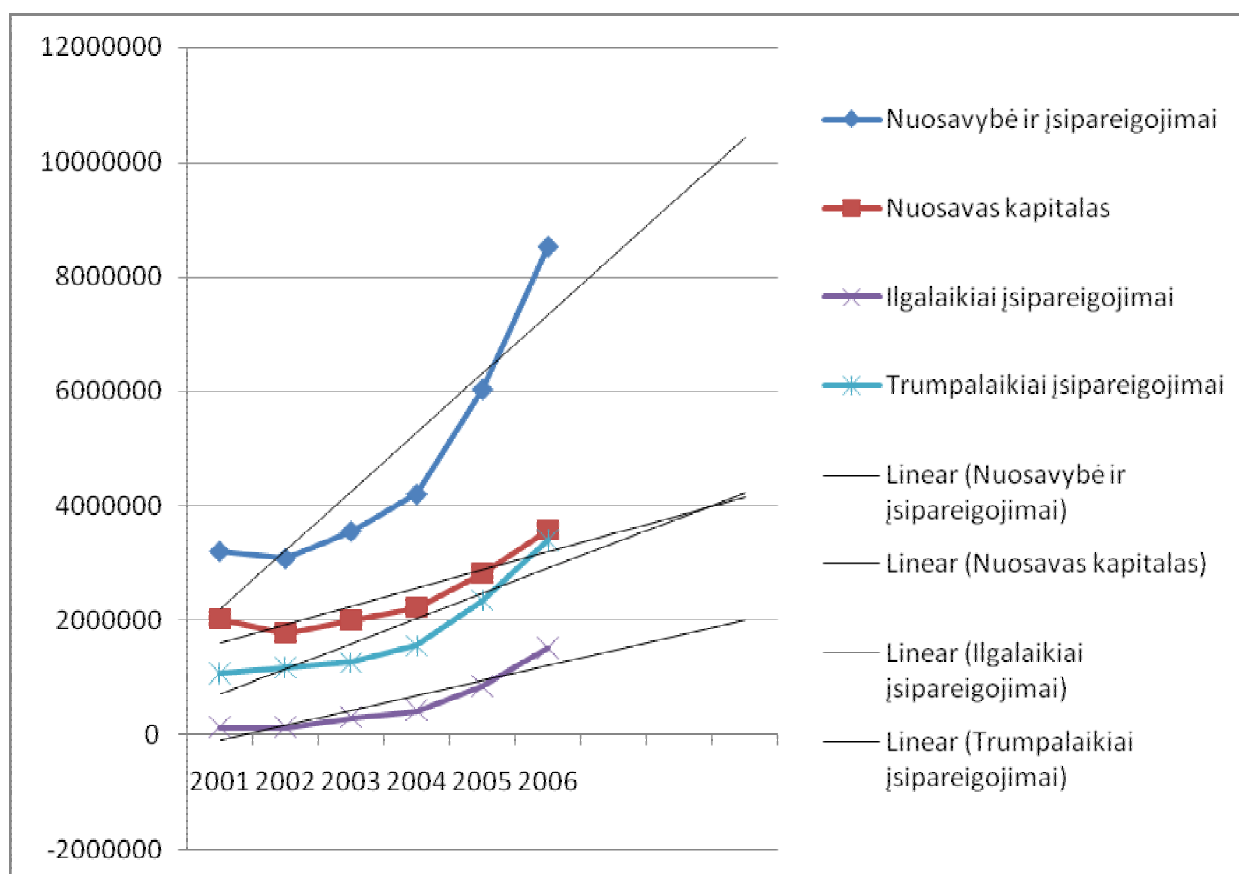
Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis statistikos departamento duomenimis.

Detaliau statybos bendrovių turto struktūrą parodo 8 paveikslas.

Iš šio paveikslo galima matyti, kad nuo 2001 metų iki 2006 metų vis didesnę procentinę dalį turte užima trumpalaikis turtas, kur 2006 metais ilgalaikio ir trumpalaikio turto santykis sudarė 1:3.

Augant statybos rinkai šis procentinis santykis yra teigiamas reiškinys, nes daugiau lėšų skiriant apyvartiniam kapitalui, yra galimybė labiau padidinti pardavimo pajamas ir iš to uždirbti papildomą absoliutų pelną.

Vertinant tokia statybos bendrovių balanse esamo ilgalaikio ir trumpalaikio turto santykį galime teigti, kad statybos bendrovės pasirinko tinkamą verslo strategiją.

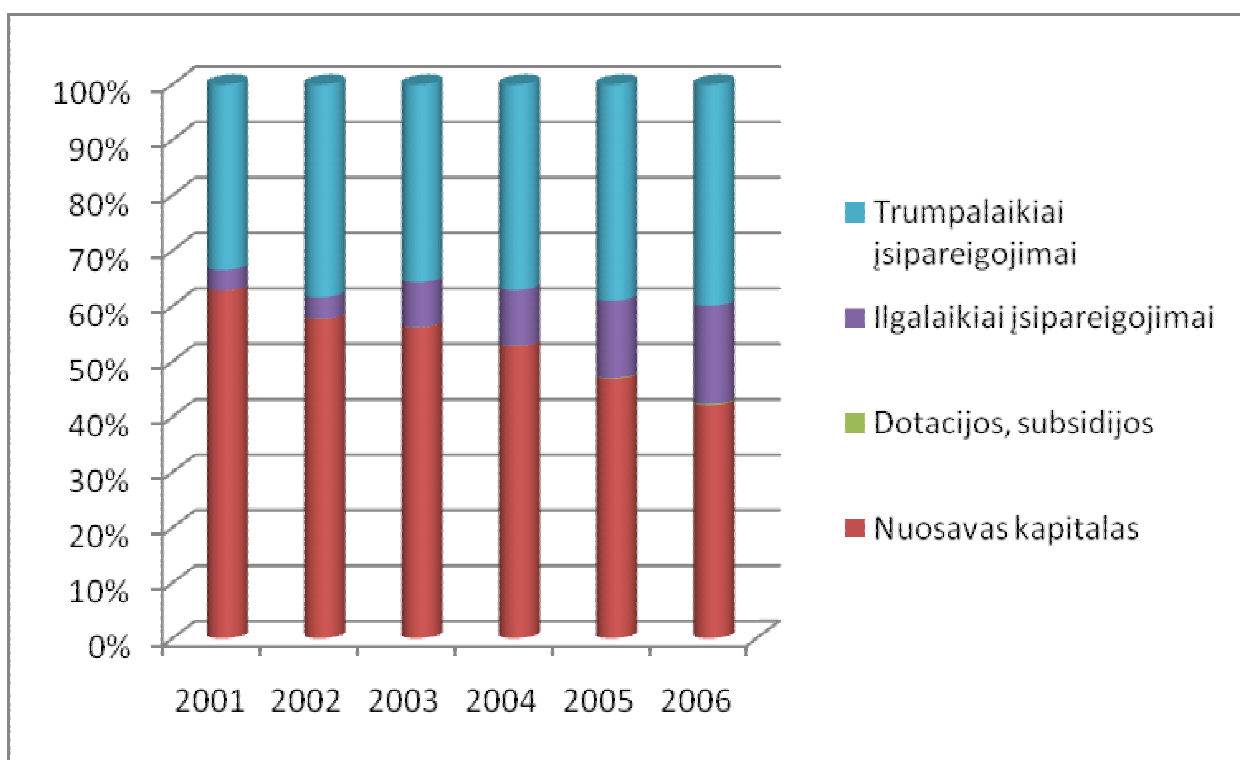
9 pav. Statybos rinkos nuosavybės ir įsipareigojimų kitimas 2001-2006 metais
Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis statistikos departamento duomenimis.

Kaip matome iš 9 paveikslą statybos bendrovių nuosavybės ir įsipareigojimų struktūra kinta nevienodai.

Pagal statybos bendrovių nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų struktūros kitimo tendencijas reikėtų išskirti 3 reikšminius straipsnius tai nuosavas kapitalas, ilgalaikiai įsipareigojimai bei trumpalaikiai įsipareigojimai.

Praktiškai pagal dydį, daugiausiai lėšų investuojama iš nuosavo kapitalo, truputį mažiau lėšų investuojama iš trumpalaikių įsipareigojimų ir mažiausia dalis tenka ilgalaikiams įsipareigojimams. Tačiau reikėtų pažymėti, kad labiausiai statybos bendrovių balanso struktūroje auga trumpalaikiai įsipareigojimai. Čia galima paaiškinti tuo, kad aštrėjant konkurencijai, statybos bendrovės patiria daugiau rizikos dėl statybos objektų konkursų laimėjimo. Todėl laimint papildomus statybos objektus atsiranda nenumatyti papildomi lėšų poreikiai, kuriuos statybos bendrovės kompensuoja trumpalaikiais kreditais. Šis požiūris yra teisingas įvertinus patiriamą riziką ir palūkanų kaštus.

Įvertinus aukščiau minėtų straipsnių prognozes pagal tiesinį trendą galima teigti, kad ateityje šių straipsnių struktūra išliks tokia pat.

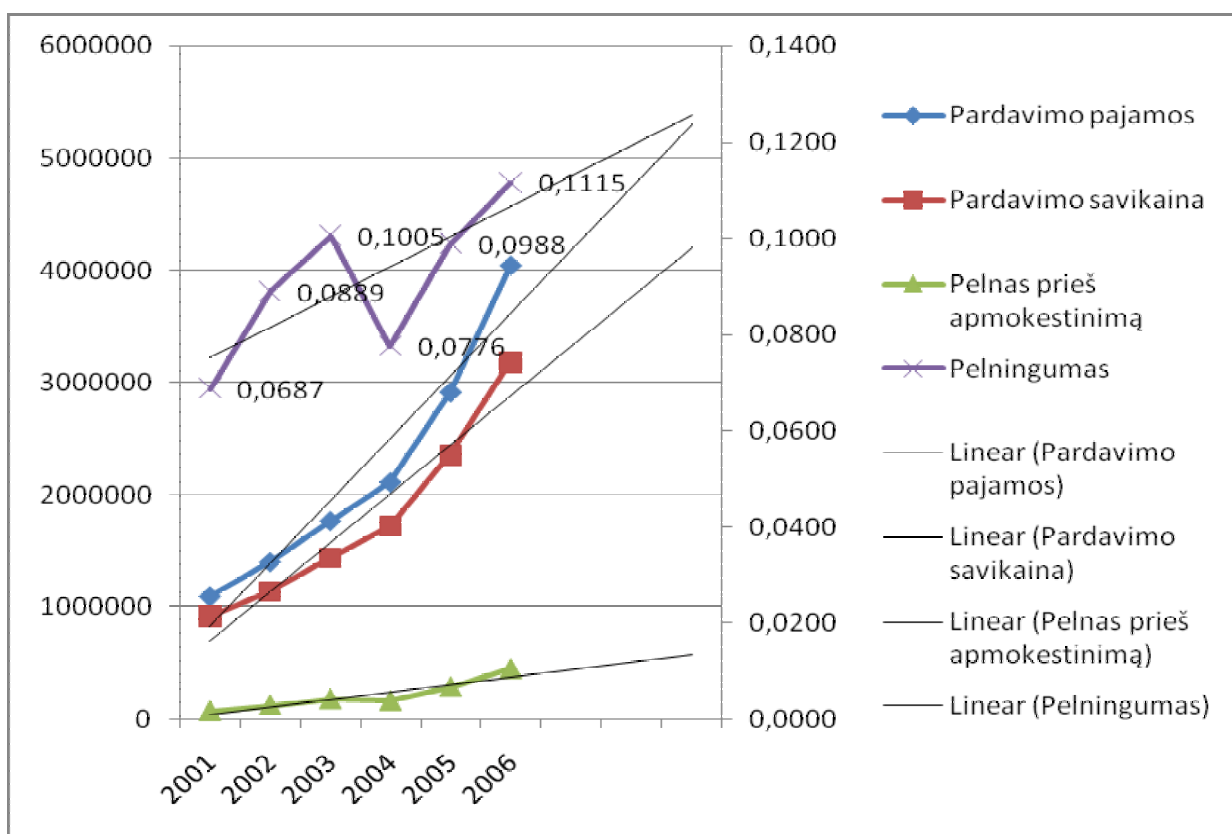
10 pav. Statybos rinkos nuosavybės ir įsipareigojimų struktūra 2001-2006 metais
Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis statistikos departamento duomenimis.

Žvelgiant į 10 paveikslą galime pastebėti, kad nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų struktūra nuo 2001 metų iki 2006 metų kinta netolygiai.

Vertinant padėtį nuo 2001 metų reikia pastebėti, kad nuosavo kapitalo procentinė dalis ryškiai sumažėjo ir tą dalį kompensavo ilgalaikiai įsipareigojimai. Čia galime daryti išvadą, kad vis daugiau lėšų pritraukiama iš skolinto kapitalo, o tai rodo sumažėjusią verslo riziką, kur augant statybos pramonei statybos verslas įgauna vis didesnę patikimumo statusą ir daugiau atsiranda norinčių kredituoti šį verslą.

Praktiškai statybos bendrovių nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų struktūra kinta dėl nuosavo kapitalo sumažėjimo ir ilgalaikių įsipareigojimų padidėjimo ta pačia procentine dalimi, o trumpalaikių įsipareigojimų struktūrinė dalis iš lieka nepakitusi ir sudaro apie 40 procentų. Tokia statybos bendrovių politika yra gera, nes augant statybos rinkai vis efektyviau išnaudojama verslo rizika, kur nuosavo kapitalo lėšų procentinė dalis yra perkeliama į ilgalaikius įsipareigojimus. Tuo būdu pritrauktos papildomos skolintos lėšos leidžia gauti papildomą apskaitinį pelną.

Bendra prasme pagal rinkos normas statybos bendrovių nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų struktūra yra gera, o tai leidžia daryti išvadą dėl statybos bendrovių racionalaus verslo planavimo.

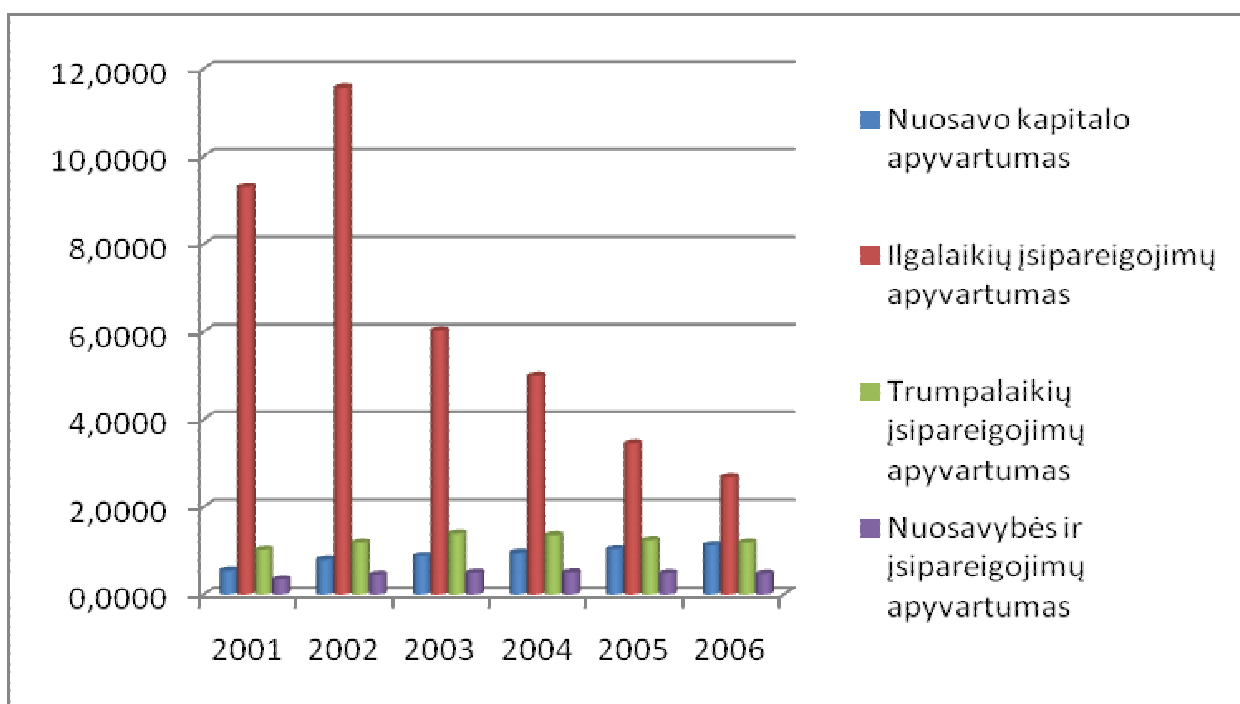
11 pav. Statybos bendrovių pajamų ir sąnaudų kitimas 2001-2006 metais

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis statistikos departamento duomenimis.

Norint tiksliau įvertinti statybos rinkos tendencijas reikia ištirti statybos bendrovių pelno (nuostolių) ataskaitos straipsnių rodiklius, kurių kitimas nėra tolygus.

Žvelgiant į 11 paveikslą matosi tiek pardavimo pajamų tiek pardavimo savikainos nuo 2004 metų ryškus didėjimas. Be to reikėtų pastebėti ir pelno prieš apmokestinimą nežymų didėjimą. Be to šių rodiklių prognozės yra adekvačios jų augimo tempams.

Tačiau yra kitas pelno prieš apmokestinimą vertinimo rodiklis, kuris apibūdina pelno prieš apmokestinimą ir pardavimo pajamų santykį. Šis rodiklis nuo 2001 metų iki 2006 metų ryškiai svyravo ir 2006 metais sudarė 0,1115 koeficientą arba 11,15 procentų. Ši reikšmė yra gera, nes komerciniuose bankuose indėlių palūkanos sudaro apie 6 procentus ir paskolos verslui palūkanos sudaro apie 9 procentus, o tai reiškia, kad skolintis iš komercinių bankų dar yra verta tuo būdu uždirbant papildomą absoliutų pelną.

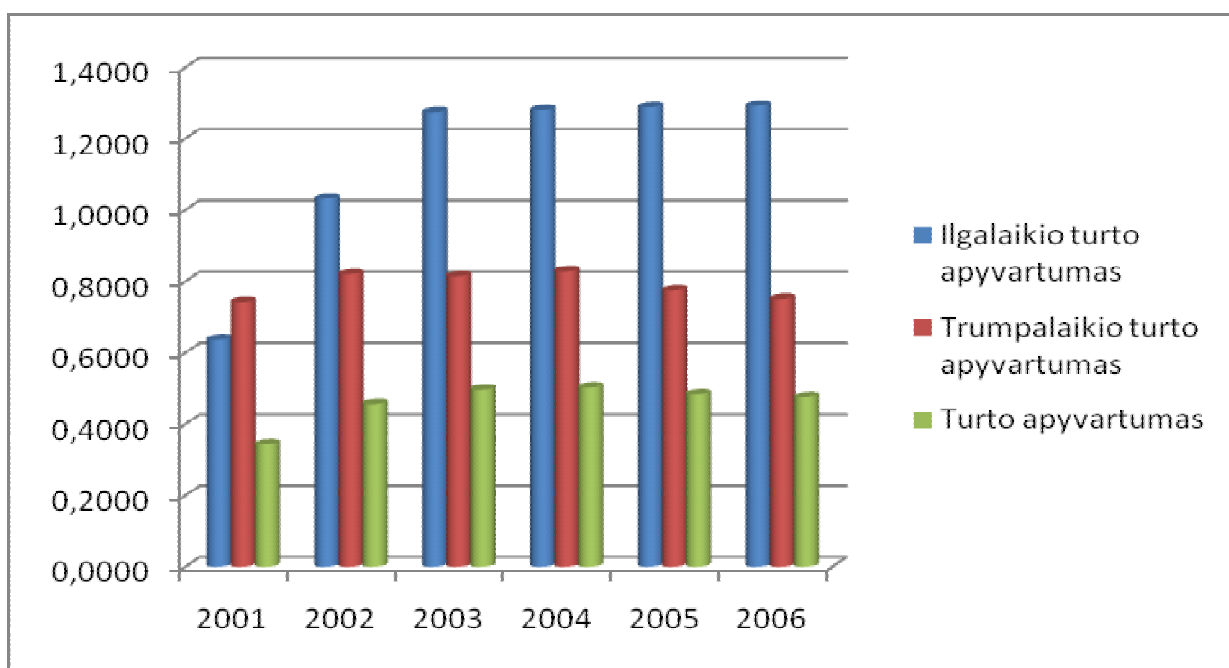
12 pav. Statybos bendrovių nuosavybės ir įsipareigojimų apyvartumo rodikliai 2001-2006 metais

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis statistikos departamento duomenimis.

Kiti reikšmingi statybos rinkos tyrimo rodikliai yra apyvartumo rodikliai, kurie parodo nuosavybės ir įsipareigojimų pagrindinių straipsnių reikšmių santykį su pardavimo pajamomis.

Kaip matome iš 12 paveikslą nuosavo kapitalo, trumpalaikių įsipareigojimų straipsnių apyvartumo rodiklių kitimas yra tolygus ir vienodas, o ilgalaikių įsipareigojimų apyvartumas nuo 2002 metų ryškiai mažėja.

Nuosavybės ir įsipareigojimų straipsnių apyvartumas parodo nuosavų ir skolintų lėšų panaudojimo intensyvumą. Pastovios šios reikšmės rodo, kad skolinimasis iš įvairių šaltinių ir nuosavų lėšų panaudojimas yra adekvatus pardavimo pajamų augimo tempams, o tai rodo racionalų statybos bendrovių darbo planavimą.

13 pav. Statybos bendrovių turto apyvartumo rodikliai 2001-2006 metais

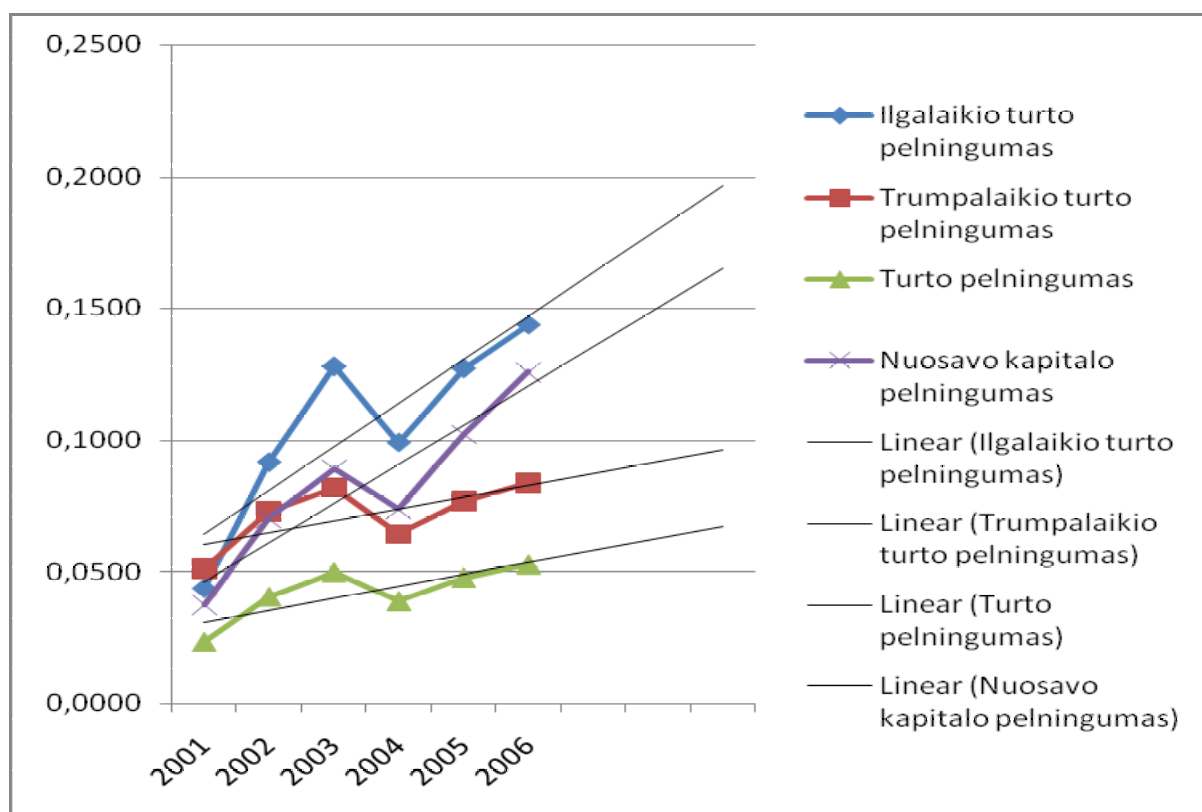
Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis statistikos departamento duomenimis.

Kaip matyti iš 13 paveikslą statybos bendrovių turto apyvartumo rodikliai nuo 2001 metų iki 2006 metų gan ryškiai svyravo.

Ilgalaikio turto apyvartumas nuo 2001 metų iki 2003 metų ryškiai išaugo, po to nuo 2003 metų iki 2006 metų šis rodiklis išliko toks pat. Tai reiškia, kad investicijos į ilgalaikį turtą procentiškai mažėjo lyginant su pardavimo pajamomis, tačiau struktūriniu požiūriu nuo 2003 metų investicijos į ilgalaikį turtą išlieka tokios pačios, o tai rodo valdymo rizikos stabilizavimą.

Trumpalaikio turto apyvartumas nuo 2001 metų iki 2006 metų išlieka panašus ir sudaro apie 0,7 karto. Tai yra labai žemas rodiklis, kuris reiškia, kad trumpalaikis turtas per 1 metus apsisuka nepilnai 1 kartą. Todėl statybos įmonėms reikėtų sudaryti sutartis dėl greitesnio atsiskaitymo už dalį atliktų darbų.

Beje turto apyvartumo rodiklis nors yra stabilus, tačiau yra labai mažas ir sudaro apie 0,5 karto. Tai rodo neefektyvų jo naudojimą.

14 pav. Statybos rinkos pelningumo rodikliai 2001-2006 metais

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis statistikos departamento duomenimis.

Vieni iš svarbesnių statybos bendrovių rodiklių yra pelningumo rodikliai. Šių rodiklių reikšmės svyruoja netolygiai, tačiau didėja.

Ilgalaikio turto pelningumo rodikliai nuo 2001 metų iki 2006 metų gan ryškiai svyravo. Šio rodiklio prognozė rodo ryškų jo didėjimą. Galima daryti išvadą, kad šis turtas nėra pakankamai gerai valdomas.

Trumpalaikio turto pelningumo rodikliai nuo 2001 metų iki 2006 metų nedaug svyravo. Šio rodiklio prognozė taip pat numato didėjimą, tačiau mažesniu laipsniu nei ilgalaikio turto pelningumas. Čia galima daryti išvadą, kad trumpalaikio turto valdymo rizika yra mažesnė.

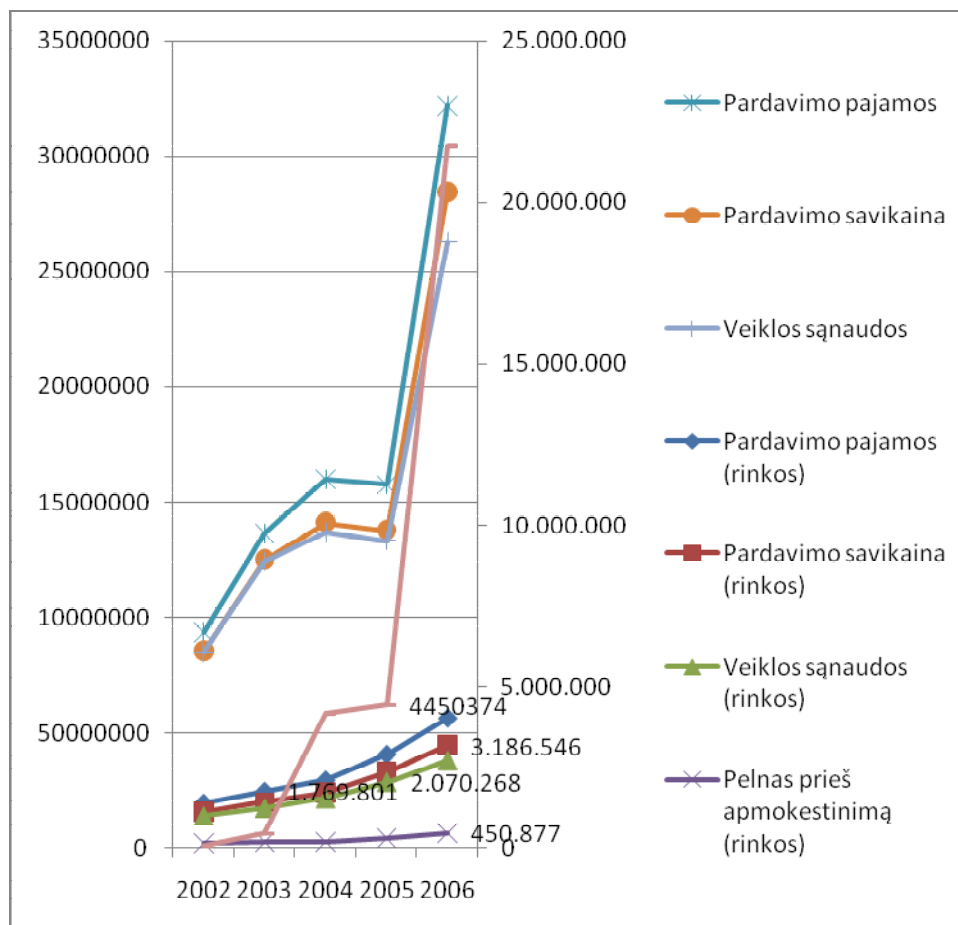
Aukščiau minėtų rodiklių apibendrinimas yra turto pelningumas, kuris parodo turto panaudojimo naudingumą. Turto pelningumas nuo 2001 metų iki 2006 metų nedaug svyravo, tačiau šis rodiklis nuolat didėja, o tai yra geras ženklas. 2006 metais šio rodiklio reikšmė viršijo 5 procentus. Tai reiškia, kad pagal užsienio rinkų rodiklius šio rodiklio reikšmei yra galimybė kilti.

Vienas iš svarbiausių pelningumo rodiklių yra nuosavo kapitalo pelningumas, kurio reikšmės nuo 2001 metų iki 2006 metų ryškiai svyravo. Bendra tendencija rodo, kad šio rodiklio reikšmė ryškiai didės. 2006 metais šio rodiklio reikšmė sudarė 13 procentų, o tai yra geras rodiklis lyginant su 6 procentų indelių bankuose palūkanomis.

Gilinantis į tyrimo esmę, yra tikslinga ištirti AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinę būklę.

2.3. AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinės būklės analizė

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą tapo svarbu kaip atskiros rinkos toliau vystysis. Pratika rodo, kad vienos rinkos sumažėjo arba visai išnyko, o kitos pradėjo sparčiai augti. Atlikus tyrimą pastebėta, kad statybos rinka pradėjo gan stipriai augti. Taip iškilo poreikis statybos bendrovėms užimti savo pozicijas rinkoje. Ne išimtis iš tokių bendrovių yra AB „Panevėžio statybos trestas“. Būtent dabar yra aktualu ištirti AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinę būklę, kad optimizuoti šios bendrovės veiklą.

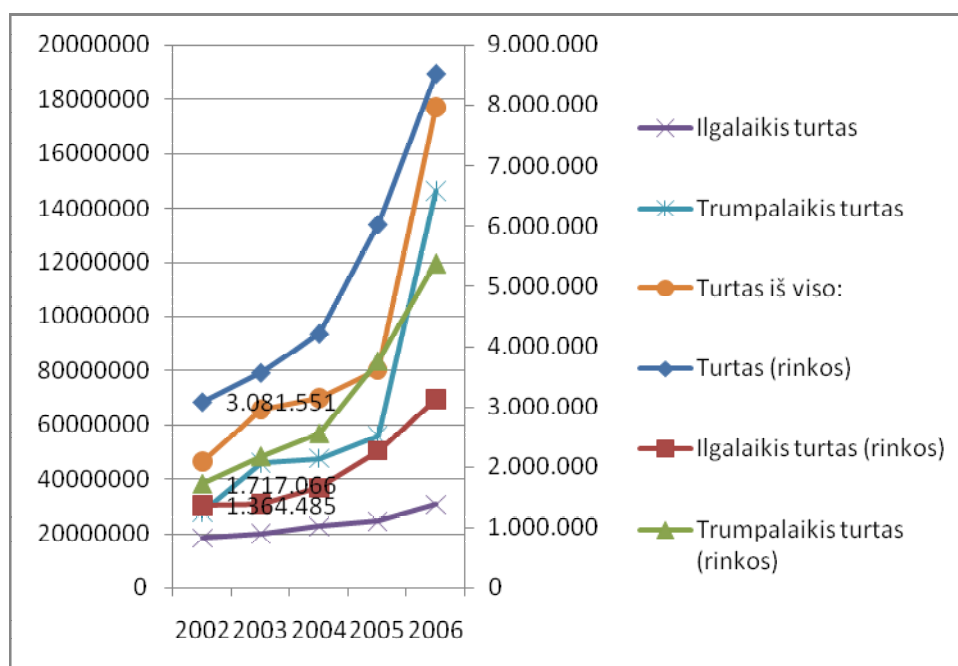
15 pav. Statybos šakos (tūkst. Lt) ir AB „Panevėžio statybos trestas“ (litas) pagrindinių pelno (nuostolio) ataskaitos straipsnių dinamika 2002-2006 metais

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis statistikos departamento ir AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinių ataskaitų duomenimis.

Yra svarbu palyginti AB „Panevėžio statybos trestas“ pagrindinius pelno (nuostolio) ataskaitos straipsnius su statybos šakos pagrindiniais pelno (nuostolio) ataskaitos suminiais straipsniais. Palyginus matyti, kad AB „Panevėžio statybos trestas“ pardavimo pajamos didėja ir 2006 metais yra pastebimas staigus šuolis, o statybos šakos pardavimo pajamos didėja nuosekliai, tik nuo 2005 iki 2006 metų matosi pardavimo pajamų didesnis augimo tempas.

Palyginus kitus pagrindinius pelno (nuostolio) ataskaitos straipsnius t.y. pardavimo savikaina, veiklos sąnaudos bei pelnas prieš apmokestinimą matyti, kad šių straipsnių dinamika yra panaši kaip pardavimo pajamų dinamika.

Atlikus palyginimą galime teigti, kad AB „Panevėžio statybos trestas“ pelno (nuostolio) ataskaitos straipsnių kitimo tendencijos yra panašios kaip statybos šakos, tačiau yra pastebimas svyruojančiai didesnis didėjimo tempas.

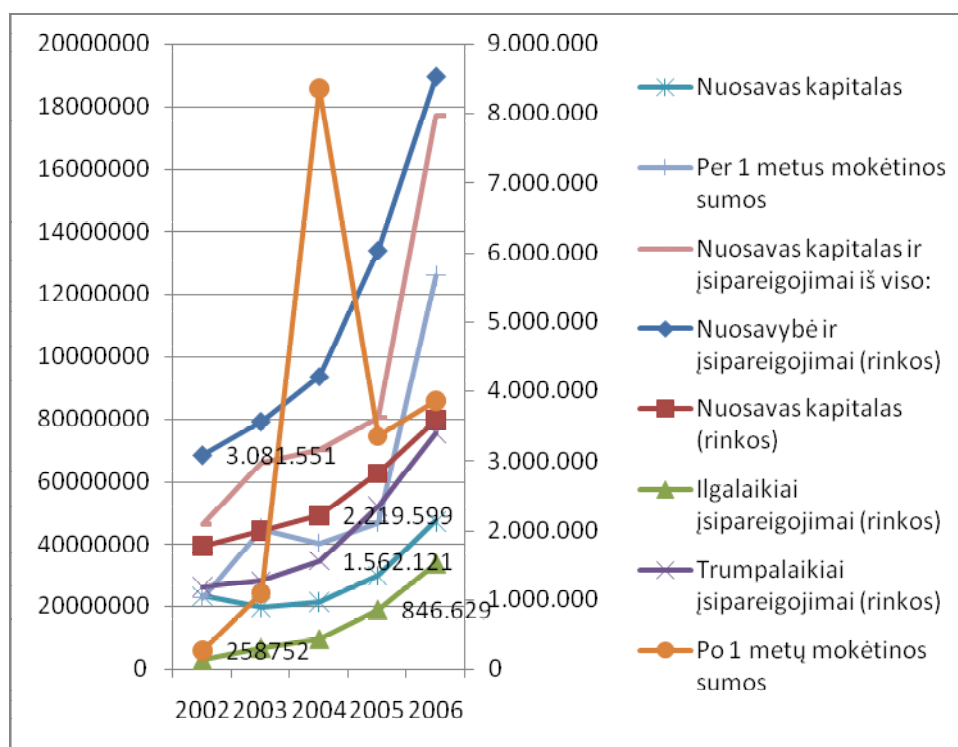
16 pav. Statybos šakos (tūkst. Lt) ir AB „Panevėžio statybos trestas“ (litas) pagrindinių balanso

ataskaitos turto straipsnių dinamika 2002-2006 metais

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis statistikos departamento ir AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinių ataskaitų duomenimis.

Kaip matome iš 16 paveikslo duomenų statybos šakos ir AB „Panevėžio statybos trestas“ balanso ataskaitos turto straipsnių dinamika yra panaši. Tačiau AB „Panevėžio statybos trestas“ trumpalaikis turtas turi polinkį svyruoti. Reikėtų pastebėti, kad įmonė nevaldo trumpalaikio turto dydžio, kas yra priešinga statybos šakos trumpalaikio turto dinamikai.

AB „Panevėžio statybos trestas“ dėl trumpalaikio turto nesugebėjimo valdyti patiria viso turto apsoliutaus dydžio svyravimų, kur dėl to atsiranda įtaka įvairiems viso turto santykiniams rodikliams.

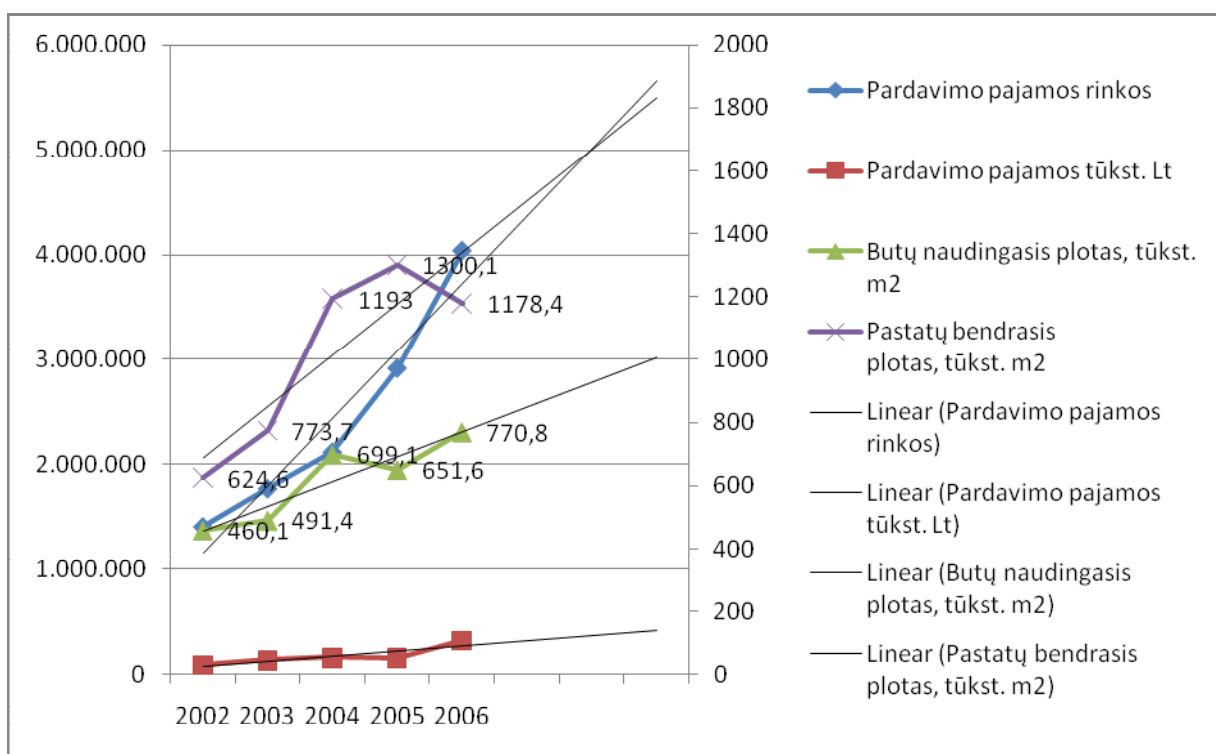

17 pav. Statybos šakos (tūkst. Lt) ir AB „Panevėžio statybos trestas“ (litas) pagrindinių balanso ataskaitos nuosavybės ir įsipareigojimų straipsnių dinamika 2002-2006 metais

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis statistikos departamento ir AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinių ataskaitų duomenimis.

Palyginus 17 paveikslą matyti, kad AB „Panevėžio statybos trestas“ nuosavybės ir įsipareigojimų balanso ataskaitos pagrindinių straipsnių dydžių kitimas nėra panašus į statybos šakos šių dydžių kitimą. Nuo 2002 metų iki 2006 metų įmonės nuosavybės ir įsipareigojimų balanso ataskaitos pagrindinių straipsnių dydžiai gan ryškiai svyruoja, kur statybos šakos straipsnių dydžiai nuosekliai didėja.

Atlikus palyginimą galima teigti, kad AB „Panevėžio statybos trestas“ kaip stambiai įmonei yra tikslinga orientuotis į statybos šakos kitimo tendencijas. Nuo 2002 metų iki 2006 metų šios įmonės balanso ir pelno (nuostolio) ataskaitų duomenų dinamika gan ryškiai skiriasi nuo statybos šakos dinamikos. Reikėtų pastebėti, kad dėl šių skirtumų įmonė nesugeba valdyti pagrindinių balanso ir pelno (nuostolio) ataskaitų straipsnių, taip patirdama svyravimo riziką ir uždirbdama mažesnę nei įmanoma pelną.

18 pav. Statybos rinkos ir AB „Panevėžio statybos trestas“ pardavimo pajamos 2002-2006 metais tūkst. litų

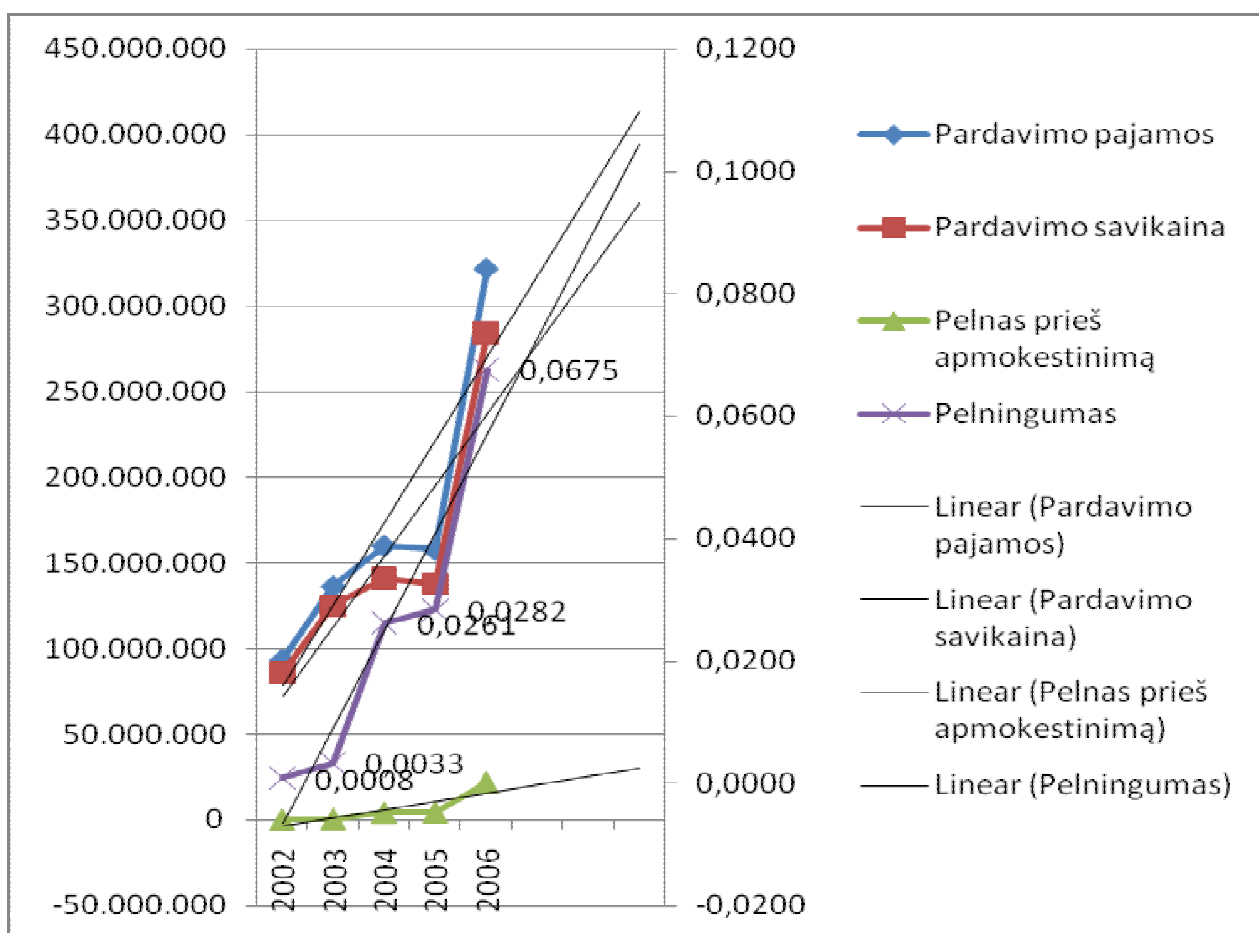
Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis statistikos departamento ir AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinių ataskaitų duomenimis.

Kaip matome iš 18 paveikslas tiek pardavimo pajamos rinkos, tiek pardavimo pajamos AB „Panevėžio statybos trestas“ nuolat auga.

Beje reikėtų pastebėti, kad statybos rinkoje daugiau yra statomi negyvenamieji pastatai. 2006 metais negyvenamųjų pastatų bendrasis plotas viršijo gyvenamuosius pastatus 1,53 karto. Todėl didelėms statybos bendrovėms reikėtų laikytis negyvenamųjų pastatų statybos.

Tiesinio trendo prognozės leidžia teigti, kad negyvenamųjų pastatų rinka labiau auga nei gyvenamųjų pastatų.

Taip pat reikėtų paminėti, kad tiek rinkos pardavimo pajamos, tiek AB „Panevėžio statybos trestas“ pardavimo pajamos, tiek gyvenamųjų pastatų, tiek negyvenamųjų pastatų rinkos augimo tempai nusimato dideli, o tai rodo dideles šios verslo šakos augimo perspektyvas.

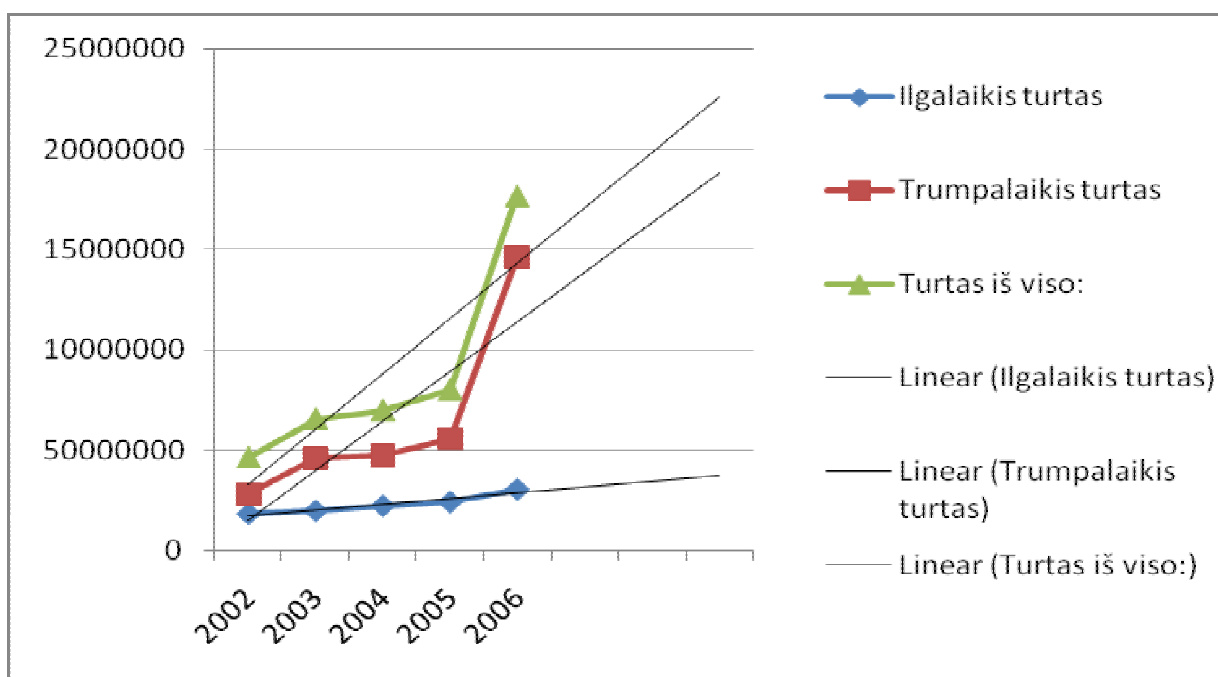

19 pav. AB „Panevėžio statybos trestas“ pajamos ir sąnaudos 2002-2006 metais
Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinių ataskaitų duomenimis.

Vertinant minėtos įmonės pelno (nuostolio) ataskaitų straipsnių rodiklius galima pastebėti, kad nuo 2002 metų iki 2006 metų šių rodiklių reikšmės ryškiai didėjo, ypač išaugo 2006 metais.

Išanalizavus pardavimo pajamų ir pardavimo savikainos rodiklius galima teigti, kad jų didėjimo tempai yra adekvatūs. 2006 metais šių rodiklių didėjimo tempai aplenkė statybos bendrovių pardavimo pajamų didėjimo tempus. Čia galima daryti išvadą, kad AB „Panevėžio statybos trestas“ vykdo skverbimosi į rinką strategiją.

Kitas nemažiau iškalbingas rodiklis yra pelningumas, kuris parodo pelno prieš apmokestinimą santykį su pardavimo pajamomis. Šio rodiklio didėjimo tempai yra žymiai didesni nei pardavimo pajamų didėjimo tempai ir kurio 2006 metų reikšmė sudarė 6,75 procento. Lyginat šio rodiklio reikšmę su statybos bendrovių 2006 metų pelningumo reikšme galima pasakyti, kad ji yra truputį mažesnė nei rinkos. Galima daryti išvadą, kad dėl verslo valdymo rizikos svyravimų įmonė patiria papildomus kaštus, kurie įtakoja pelningumo rodiklį.

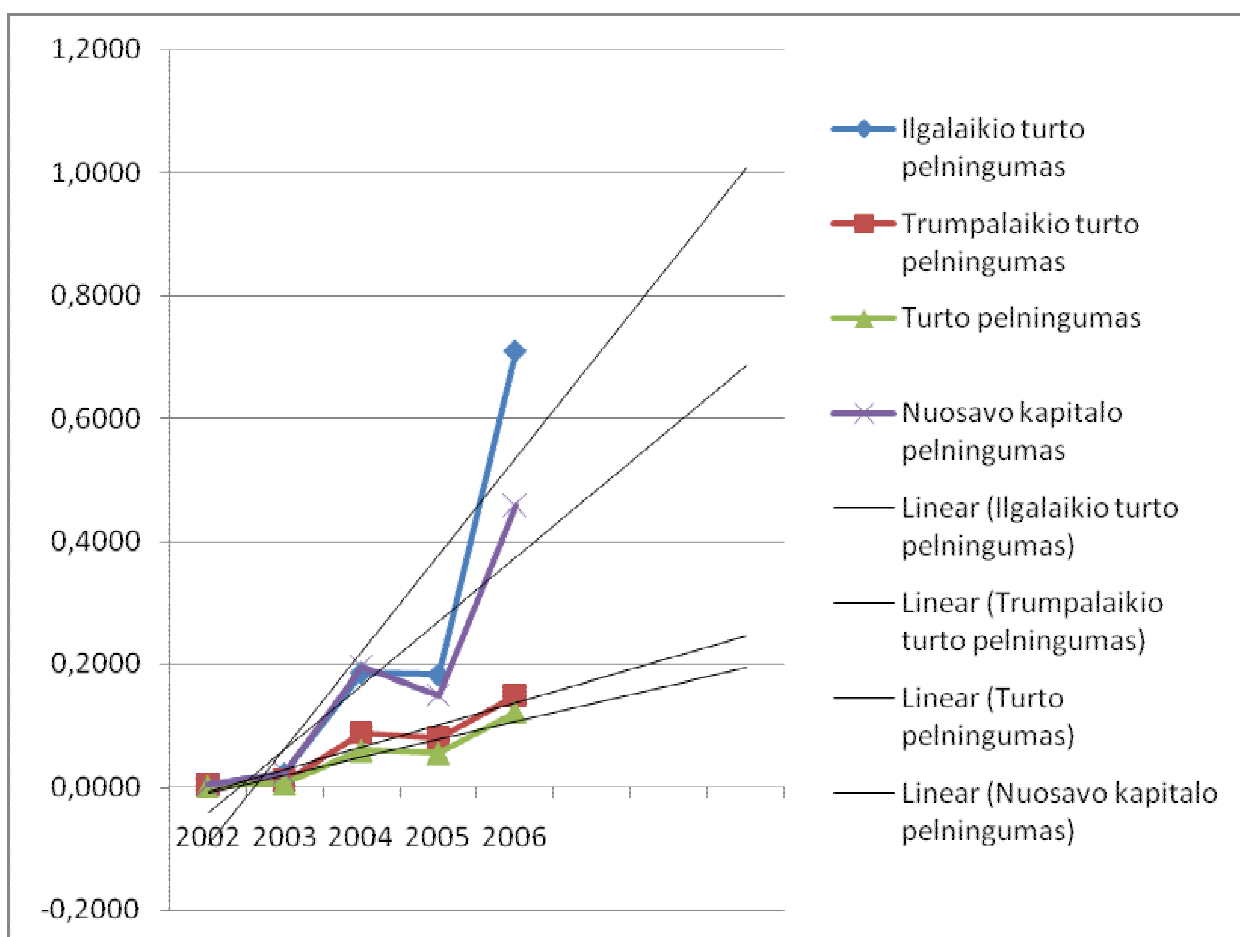
20 pav. AB „Panevėžio statybos trestas“ turto kitimas 2002-2006 metais

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinių ataskaitų duomenimis.

Kaip matyti iš 20 paveikslą AB „Panevėžio statybos trestas“ turto kitimas nuo 2002 iki 2006 metų didėjo, ypač didėjimas pasireiškė 2006 metais. Tai galima paaiškinti pardavimo pajamų išaugimu panašiu padidėjimo tempu.

Analizuojant ilgalaikio turto kitimą galima pastebėti, kad jis didėja mažiau nei viso turto kitimas. Tuo būdu galima paaiškinti, kad įmonė pasirinko daugiau lėšų investuoti į trumpalaikį turtą.

Vertinat trumpalaikio turto dinamiką, galima teigti, kad jo reikšmė praktiškai vienareikšmiškai įtakojo viso turto kitimą. Išanalizavus trumpalaikio turto kitimą nuo 2002 metų iki 2006 metų, galima teigti, kad įmonė teisingai pasirinko aktyvią skerbimosi strategiją, nes panaudojant didesnę apyvartinį kapitalą yra galimybė padidinti pardavimo pajamas ir tuo būdu gauti papildomą absoliutų pelną. Šiuo atveju tokiai įmonės valdymo politikai yra palanki statybos rinka.

21 pav. AB „Panevėžio statybos trestas“ pelningumo rodikliai 2002-2006 metais
Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinių ataskaitų duomenimis.

Norint tiksliau įvertinti įmonės finansinę būklę yra tikslinga išanalizuoti pelningumo rodiklius.

Kaip matome iš 21 paveikslėlio įvairių balanso straipsnių pelningumo rodikliai nuo 2002 metų iki 2006 metų didėjo nevienodai.

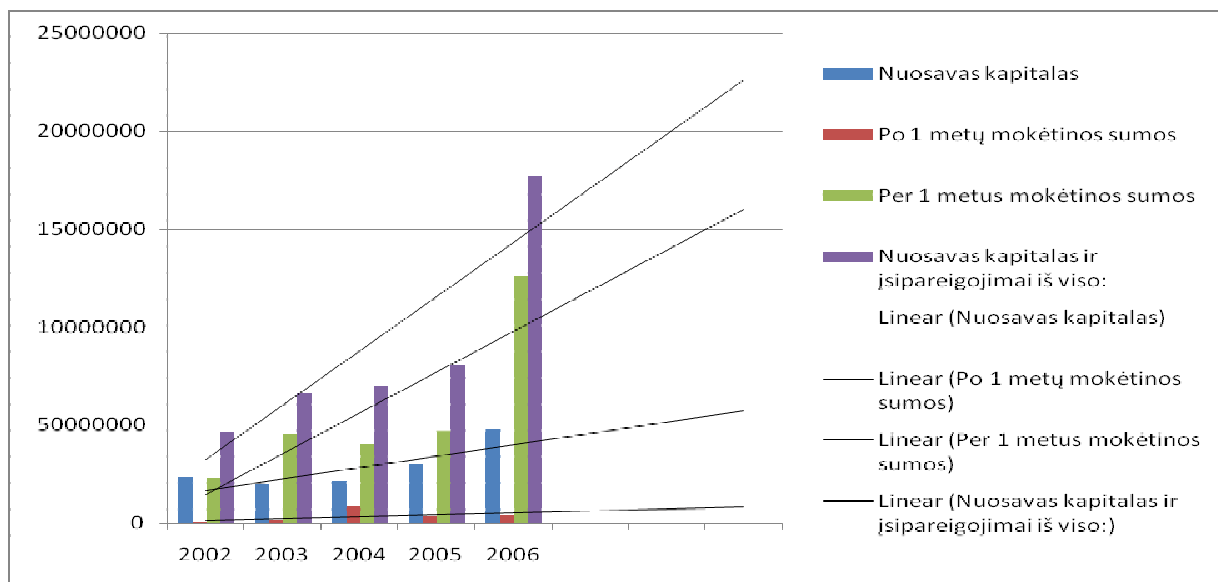
Analizuojant ilgalaikio turto pelningumą reikia pastebėti, kad jo reikšmės ryškiai nuo 2002 metų iki 2006 metų svyravo, ir 2006 metais pastebimas ryškus padidėjimas. Vertinant tokią situaciją galima teigti, kad ilgalaikis turtas sąryšyje su pelnu prieš apmokestinimą yra valdomas nekvalifikuotai.

Vertinat trumpalaikio turto pelningumą galima pastebėti, kad jo reikšmė mažai svyravo, o tai yra traktuojama, kad trumpalaikis turtas šiuo požiūriu yra valdomas gerai.

Išanalizavus turto pelningumo dinamiką nuo 2002 metų iki 2006 metų galime pastebėti, kad jo didėjimo tempai yra panašūs kaip ir trumpalaikio turto pelningumo didėjimo tempai. Be to 2006 metų turto pelningumo reikšmė siekė 10 procentų, o tai yra geresnis rezultatas nei statybos bendrovių. Tuo labiau, kad komercinių bankų 2006 metų paskolų verslui palūkanų norma sudarė 9 procentus. Čia galima daryti išvadą, kad trumpalaikis turtas yra valdomas gerai.

Įvertinus nuosavo kapitalo pelningumą galima pastebėti, kad jo reikšmė nuo 2002 metų iki 2006 metų ryškiai svyravo. Be to pasinaudojus tiesinio trendo prognoze galima pastebėti, kad jo

kitimo tendencija numato ryškiai didėti. 2006 metų nuosavo kapitalo pelningumo reikšmė sudarė 45 procentus, o tai yra didžiulė reikšmė lyginant su statybos bendrovėmis, tuo labiau, kad komercinių bankų 2006 metais mokamos palūkanos už indėlius sudarė apie 5 procentus. Apibendrintai galima teigti, kad įmonė uždirba didelius pelningumo rodiklius, tačiau sumažinus svyravimų riziką yra galimybė uždirbti papildomas pelningumo rodiklių reikšmes.

22 pav. AB „Panevėžio statybos trestas“ nuosavybės ir įsipareigojimų kitimas 2002-2006 metais

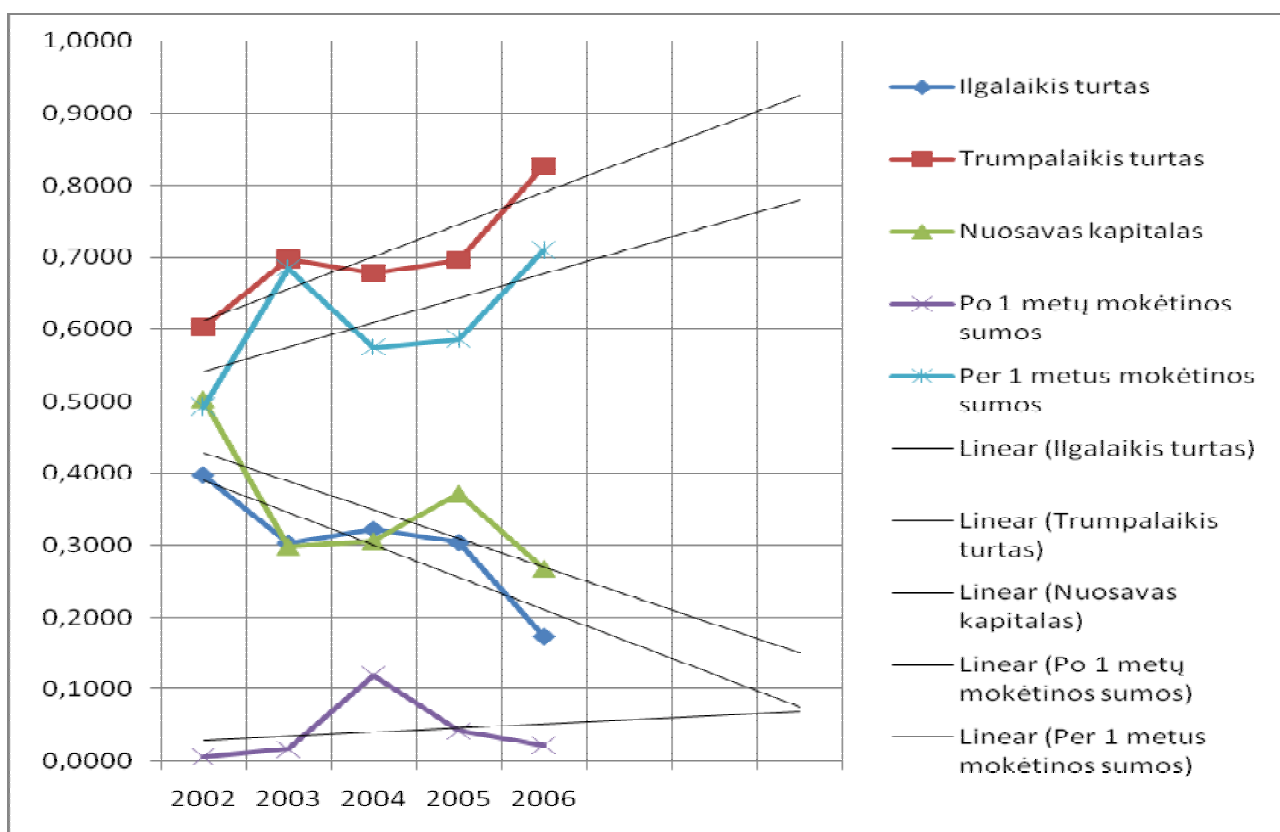
Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinių ataskaitų duomenimis.

Analizuojant 22 paveikslą duomenis galima pastebėti, kad nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų struktūros straipsniai didėjo netolygiai.

Nuosavo kapitalo straipsnis nuo 2002 metų iki 2006 metų svyruojančiai didėjo. Šio straipsnio tiesinio trendo tendencija rodo nemažą apie 30 procentų padidėjimą kasmet.

Didžiausią įtaką nuosavybei ir įsipareigojimams daro per 1 metus mokėtinų sumų didėjimas. Galima pastebėti, kad 2006 metais šio straipsnio reikšmė išaugo 2,5 karto, o tai yra kardinalūs pokyčiai. Tą reiškinį galima paaiškinti neapibrėštumu dėl finansavimo poreikių patenkinimo, nes AB „Panevėžio statybos trestas“ nebuvo užtikrinta dėl statybos konkursų laimėjimo, ir tuo būdu gaudama statyti papildomai naują objektą, įmonė ieškojo alternatyvių finansavimo išteklių, kurie dažniausiai būdavo trumpalaikiai.

Apibendrinant reikėtų pasakyti, kad įmonė prastai valdo nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų straipsnių dydžius tuo būdu dėl svyravimų rizikos sumažindama absoliutų veiklos rezultatą.

23 pav. AB „Panevėžio statybos trestas“ balanso straipsnių struktūros kitimas 2002-2006 metais

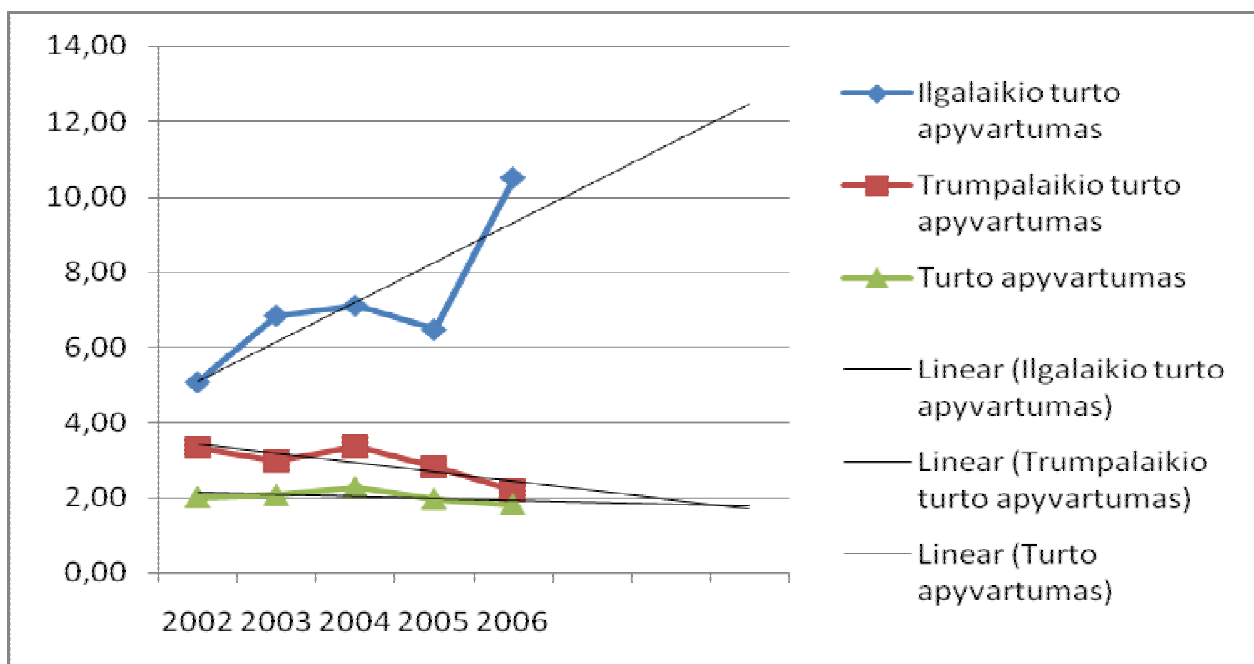
Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinių ataskaitų duomenimis.

Vertinant AB „Panevėžio statybos trestas“ balanso ataskaitos straipsnių struktūrą, reikėtų pastebėti, kad ji kinta labai svyruojančiai.

Palyginus ilgalaikio ir trumpalaikio turto struktūrą, galima teigti, kad nuo 2002 metų iki 2006 metų ji ryškiai pasikeitė. 2006 metais trumpalaikis turtas bendrame turte sudarė apie 82 procentus, o ilgalaikis turtas – 18 procentų. Galime pastebėti, kad tokia įmonės valdymo politika yra gera, nes panaudojus didesnę apyvartinį kapitalą yra galimybė uždirbti papildomą pelną iš padidėjusių pardavimų.

Žvelgiant į nuosavo kapitalo ir išsipareigojimų struktūrą, galime pasakyti, kad nuo 2002 metų iki 2006 metų nuosavo kapitalo dalis bendrame turte svyruojančiai mažėja, po 1 metų mokėtinų sumų dalis bendrame turte svyruoja tačiau išlieka tokia pat, o per 1 metus mokėtinų sumų dalis bendrame turte svyruojančiai didėja. Įvertinus tokią padėtį, galima teigti, kad nuosavo kapitalo ir išsipareigojimų struktūra yra valdoma gerai, nes įmonė nėra užtikrinta, kad gali laimėti konkursą dėl naujo pastato statybos, o laimėjus atsiranda papildomų lėšų poreikis, kurį reikia patenkinti iš alternatyvių finansavimo šaltinių, kurie dažniausiai būna trumpalaikiai išsipareigojimai.

Apibendrinus galima teigti, kad tiek turto, tiek nuosavybės ir išsipareigojimų balanso pusių straipsniai yra valdomi gerai, nes lyginant šiuos straipsnius pagal investavimo taisyklę, mokumo rodiklį bei kitus rodiklius, ši straipsnių struktūra bei dinamika atitinka visas normas.

24 pav. AB „Panevėžio statybos trestas“ turto apyvartumo rodikliai 2002-2006 metais
Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinių ataskaitų duomenimis.

Kaip matyti iš 24 paveikslo turto apyvartumo rodikliai kinta nevienodai, tačiau jų reikšmės yra labai mažos.

Ilgalaikio turto apyvartumas nuo 2002 metų iki 2006 metų svyruojančiai didėjo, kur 2006 metais ši reikšmė ryškiai išaugo iki 11 kartų. Kadangi ilgalaikio turto apyvartumo rodikliai yra skaičiuojami kaip pardavimo pajamų santykis su ilgalaikiu turtu, tai reikėtų pastebėti, kad šio rodiklio didėjimas reiškia vis mažesnes procentiškai investicijas į ilgalaikį turtą, kas reikštų, kad yra didinamas apyvartinis kapitalas. To sekoje didesnis apyvartinis kapitalas, augant statybų rinkai, leidžia uždirbti papildomai pajamų ir atitinkamai pagerinti verslo rezultatą.

Trumpalaikio turto apyvartumas nuo 2002 metų iki 2006 metų po truputį mažėjo ir 2006 metais sudarė 2,2 karto. Vertinant tokią situaciją galima pasakyti, kad trumpalaikio turto apyvartumas yra valdomas prastai, nes esant 2,2 karto apyvartumui reiškia, kad jis per metus yra panaudojamas 2 kartus t.y. kas 6 mėnesiai. Čia galima daryti prielaidas, kad jis yra sandelijuojamas ir tuo būdu yra užšaldomas taip reikalingos lėšos apyvartiniam kapitalui, nes augant statybos rinkai, yra tikslinga rinktis skverbimosi strategiją, kur panaudojus papildomas apyvartines lėšas, galima uždirbti papildomas pardavimo pajamas ir pagerinti įmonės verslo rezultatą.

25 pav. AB „Panevėžio statybos trestas“ nuosavybės ir įsipareigojimų apyvartumo rodikliai 2002-2006 metais

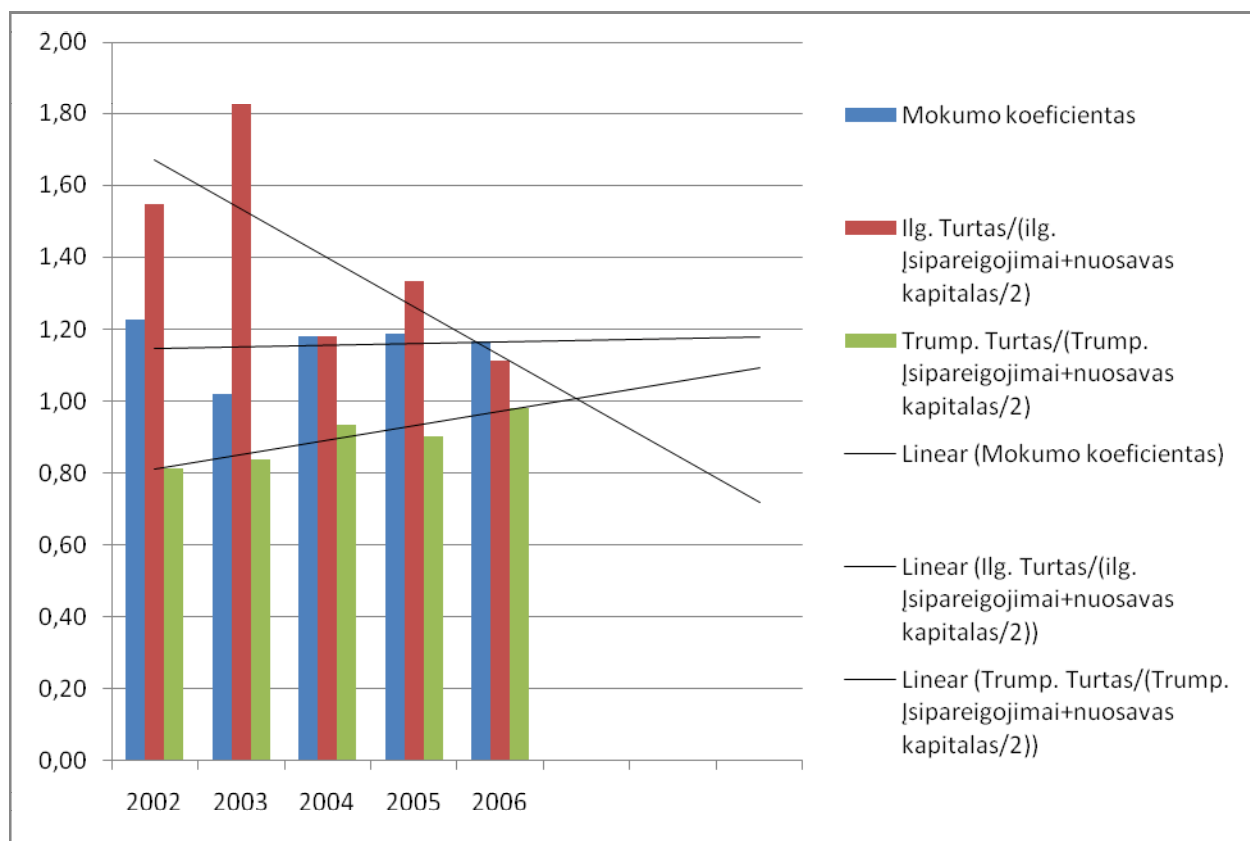
Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinių ataskaitų duomenimis.

Žvelgiant į 25 paveikslą matome, kad nors nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų apyvartumas praktiškai nekinta, tačiau jo pagrindiniai straipsniai nuo 2002 metų iki 2006 metų svyruoja gan stipriai.

Nuosavo kapitalo apyvartumas nuo 2002 metų iki 2006 metų ryškiai svyravo, tačiau pritaikius tiesinio trendo prognozę yra pastebimas gan nemažas padidėjimas apie 8,4 procento kasmet. Tai yra geras ženklas, nes struktūriškai nuosavo kapitalo dalis bendrame turte vis mažėja, o tai reiškia, kad vis daugiau pelnui uždirbti yra panaudojama skolintų lėšų.

Po 1 metų mokėtinų apyvartumas kasmet svyruojančiai mažėja. Tai reiškia vis didėjančią jo struktūrinę dalį.

Per 1 metus mokėtinų sumų apyvartumas taip pat svyruojančiai mažėja, tačiau jo reikšmė yra mažesnė nei po 1 metų mokėtinų sumų apyvartumo reikšmė. Tai reiškia, kad struktūrinė dalis per 1 metus mokėtinų sumų apyvartumas yra didžiausia, tačiau jo valdymas tampa vis prastesnis, nes ši reikšmė nuo 2002 metų iki 2006 metų pakankamai daug svyruoja.

26 pav. AB „Panevėžio statybos trestas“ rizikos rodikliai 2002-2006 metais

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinių ataskaitų duomenimis.

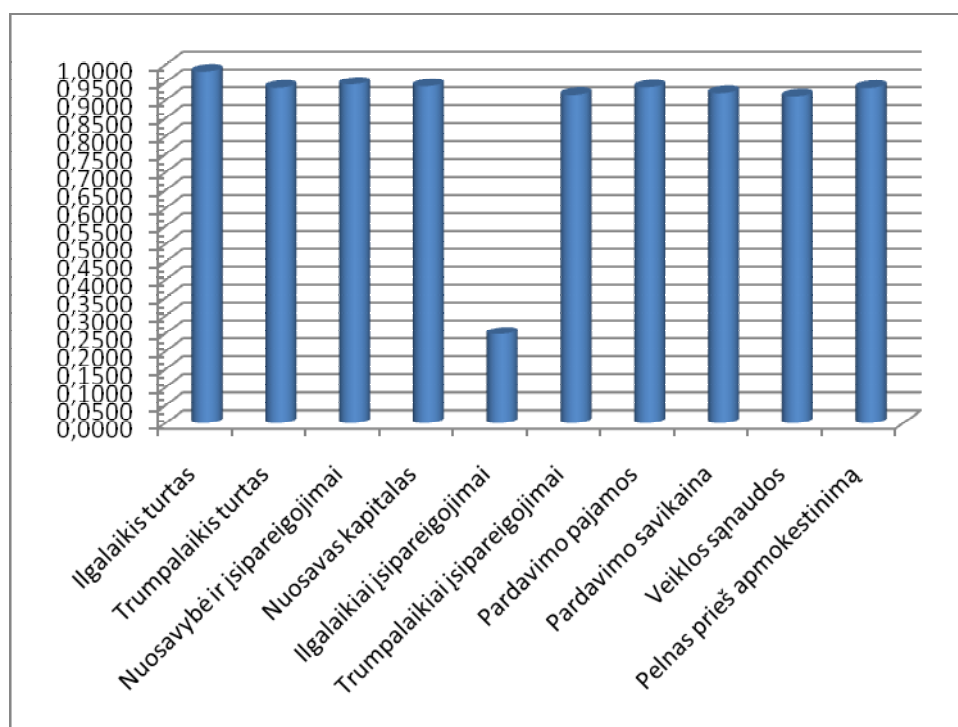
Kaip matome iš 26 paveikslas AB „Panevėžio statybos trestas“ rizikos rodikliai 2002-2006 metais kito svyruojančiai.

Mokumo koeficientas nuo 2002 metų iki 2006 metų svyravo apie 1,1 reikšmę ir 2006 metais šio rodiklio reikšmė buvo 1,18. Tai reiškia, kad trumpalaikio turto 1,18 karto pakanka padengti trumpalaikius įsipareigojimus. Vertinant šį rodiklį reikėtų pastebėti, kad jo reikšmė yra teigiama, tačiau maža. Dabartinėje statybos rinkoje reikėtų, kad šio rodiklio reikšmė sudarytų 1,5 karto.

Kiti du rizikos rodikliai yra paskaičiuojami pagal investavimo taisyklę ir parodo kiek yra nukrypta nuo 1 reikšmės. Kuo didesnis yra svyravimas tuo rizikingiau yra valdomos skolintos lėšos.

Kaip matome ilgalaikio turto rizikos rodiklis nuo 2002 metų iki 2006 metų ryškiai svyruoja ir 2006 metais šio rodiklio reikšmė sudarė 1,1. Be to tendencija rodo ryškų šio rodiklio mažėjimą. Tai reiškia, kad ilgalaikių įsipareigojimų lėšos yra valdomos prastai, nes neatitinka savo tikslinės paskirties.

Trumpalaikio turto rizikos rodiklis yra valdomas geriau, nes jis mažiau svyruoja ir tiesinio trendo tendencija rodo artėjimą prie 1 reikšmės. 2006 metų trumpalaikio turto rizikos reikšmės rodiklis sudarė 0,98, o tai yra gera norma, kuri yra arti 1. Tai reiškia, kad trumpalaikių įsipareigojimų lėšos yra tikslingai investuojamos ir trumpuoju laikotarpiu įmonės rizika bus minimali.

27 pav. AB „Panevėžio statybos trestas“ ir statybos šakos 2002-2006 metų pagrindinių balanso ir pelno (nuostolio) ataskaitų straipsnių koreliacijos koeficientai

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis AB „Panevėžio statybos trestas“ ir statistikos departamento finansinių ataskaitų duomenimis.

Norint įvertinti AB „Panevėžio statybos trestas“ ir statybos šakos 2002-2006 metų pagrindinių balanso ir pelno (nuostolio) ataskaitų straipsnių analizės rezultatus yra tikslinga paskaičiuoti kiekvieno AB „Panevėžio statybos trestas“ pagrindinio straipsnio ir statybos šakos tokio pat pagrindinio straipsnio koreliacijos koeficientus.

Kaip matome iš 27 paveikslas statybos šakos ir įmonės ilgalaikio turto, trumpalaikio turto, nuosavybės ir įsipareigojimų, nuosavo kapitalo, trumpalaikių įsipareigojimų, pardavimo pajamų, pardavimo savikainos, veiklos sąnaudų, pelno prieš apmokestinimo koreliacijos koeficientas yra virš 0,90. Tai yra labai glaudus tiesioginis ryšys. Galima teigti, kad AB „Panevėžio statybos trestas“ ir statybos šakos 2002-2006 metų pagrindinių balanso ir pelno (nuostolio) ataskaitų straipsnių rodiklių kitimo tendencijos yra labai panašios. Galima pasakyti, kad AB „Panevėžio statybos trestas“ laikosi teisingos statybos veiklos politikos, nes esant stambiai įmonei ir siekiant statybos šakos kitimo tendencijų yra galimybė panaudojant mąsto ekonomijos privalumus uždirbti didesnę pelningumą nei kitų mažesnių įmonių.

Atlikus išsamią statybos šakos bei AB „Panevėžio statybos trestas“ analizę yra tikslinga sudaryti statybos bendrovių finansinių ataskaitų optimizavimo modelį.

3. STATYBOS BENDROVIŲ FINANSINIŲ ATASKAITŲ RODIKLIŲ OPTIMIZAVIMO MODELIS

Tam kad nustatyti statybos bendrovių finansinių ataskaitų rodiklių optimizavimo modelį, yra pasirenkamas optimizavimo principas pagal lygčių sistemą. Pasirenkamos kelios svarbiausios reikšmės, kurios įtakoja tam tikrą reikšmę. Po to tos reikšmės susstatomos į lygtį su tokiu ženklu, kuriuo įtakoja ieškomą reikšmę, konkrečiais metais. Tokiu būdu iš konkrečių metų lygčių sudaroma lygčių sistema pagal kurią išspręstos reikšmės (koeficientai) yra optimalios reikšmės būtent tais analizuojamais metais. Taip iš išspręstų reikšmių sudaryta nauja lygtis yra ta į, kurią istačius prognozuojamas kelias reikšmes yra gaunamas tikslus prognozuojamas dydis.

Šiuo atveju yra pasirenkama bendro vidaus produkto analizė, kurio įtakai pasirenkamos tokios reikšmės: tiesioginės užsienio investicijos milijonais litų (joms padidėjus BVP taip pat didės, todėl sudarant lygtį prieš reikšmę yra dedamas pliusas), palūkanų norma (palūkanų normai padidėjus BVP sumažėja, todėl prieš reikšmę yra dedamas minusas), infliacija (jai padidėjus BVP taip pat didėja, todėl prieš reikšmę yra dedamas pliusas), nedarbo lygis (jei nedarbo lygis didėja, tai BVP mažėja, todėl prieš reikšmę dedame minusą).

Tokiu būdu yra sudaroma lygčių sistema pagal konkrečių metų duomenis. Raidės reiškia ieškomus konkrečių rodiklių koeficientus, kurie bus gautoje naujoje lygtyje prieš tų koeficientų nežinomuosius. Įstačius prognozuojamus 2009, 2010 ir t.t. metais T, P, I, U nežinomuosius, gausime prognozuojamą BVP 1 gyventojui reikšmę. Toks būdas yra žymiai tikslesnis nei prognozuoti trendo būdu.

$$23896*T-4,06*P+2,7*I-8,3*U=20854*BVP \text{ (2005 m.)}, (11)$$

$$28774*T-2,98*P+3,8*I-5,6*U=24145*BVP \text{ (2006 m.)}, (12)$$

$$34528*T-3*P+3,5*I-5,4*U=26559*BVP \text{ (2007 m.)}, (13)$$

$$41434*T-2,8*P+3*I-5,4*U=29214*BVP \text{ (2008 m.)}, (14)$$

T – tiesioginės užsienio investicijos milijonais litų;

P – palūkanų norma komerciniuose bankuose už įnešamus indėlius procentais;

I – infliacija procentais;

U – nedarbo lygis procentais;

BVP – bendras vidaus produktas 1 gyventojui litais;

200X m. – konkrečios reikšmės surinktos 200X_{x+1} metų sausio 1 dienai.

Sprendimai:

$$U=-415*BVP;$$

$$I=1726*BVP;$$

$$P=-47,77*BVP;$$

$$T=0,53*BVP.$$

Ištačius gautas reikšmes į lygtį, gauname makroekonominių rodiklių sąsajos modelį, kurio pagalba galime prognozuoti atskirus makroekonominius rodiklius.

$$0,53*T-(-47,77*P)+1726*I-(-415*U)=BVP, (15)$$

$$\underline{0,53*T+47,77*P+1726*I+415*U=BVP. (16)}$$

T – tiesioginės užsienio investicijos milijonais litų;

P – palūkanų norma komerciniuose bankuose už įnešamus indėlius procentais;

I – infliacija procentais;

U – nedarbo lygis procentais;

BVP – bendras vidaus produktas 1 gyventojui litais.

Suradus šį modelį galima analizuoti statybos rinkos pajamų sąnaudų struktūrą, nes bendro vidaus produkto 1 gyventojui kitimo dinamika yra panaši kaip statybos rinkos pardavimo pajamų dinamika.

Atitinkamai yra sudaroma statybos rinkos pajamų sąnaudų ir pelno prieš apmokestinimą lygčių sistema.

$$2916340*P-2358538*SV-269532*VS=288270*PL (2006 \text{ m.}), (17)$$

$$4042913*P-3186546*SV-405490*VS=450877*PL (2007 \text{ m.}), (18)$$

$$4447204*P-3505201*SV-446039*VS=495965*PL (2008 \text{ m.}), (19)$$

P – statybos rinkos pardavimo pajamos;

SV – statybos rinkos pardavimo savikaina;

VS – statybos rinkos veiklos sąnaudos įvertinus finansinę ir investicinę veiklą bei pagautę ir netekimus;

PL – statybos rinkos pelnas prieš apmokestinimą;

200X m. – konkrečios reikšmės surinktos 200X_{x+1} metų sausio 1 dienai.

Sprendimai:

$$VS=-1,49*PL;$$

$$SV=0,05*PL;$$

$$P=0,0016*PL.$$

Ištačius reikšmes gauname statybos rinkos pajamų sąnaudų ir pelno prieš apmokestinimą reikšmių sąsajos modelį.

$$0,0016*P-0,05*SV-(-1,49)*VS=PL, (20)$$

$$\underline{0,0016*P-0,05*SV+1,49*VS=PL. (21)}$$

P – statybos rinkos pardavimo pajamos;

SV – statybos rinkos pardavimo savikaina;

VS – statybos rinkos veiklos sąnaudos įvertinus finansinę ir investicinę veiklą bei pagautę ir netekimus;

PL – statybos rinkos pelnas prieš apmokestinimą.

Kitas reikšmingas modelis būtų balanso straipsnių sąsajos modelis. Šiam modeliui pasitelktas yra Altmano modelis, kurio formulė yra tokia (šis Altmano modelis yra pritaikytas Lietuvos įmonėms):

$$Z = 0,717 \times \frac{\text{Apyvartinis kapitalas}}{\text{Turtas}} + 0,847 \times \frac{\text{Nepaskirytas pelnas}}{\text{Turtas}} + \\ + 3,107 \times \frac{\text{Pelnas iki apmokestinimo}}{\text{Turtas}} + 0,420 \times \frac{\text{Akcinio kapitalo rinkos vertė}}{\text{Įsipareigojimai}} + , (22) \\ + 0,995 \times \frac{\text{Pardavimų pajamos}}{\text{Turtas}} .$$

Yra pasirenkama Z reikšmė lygi 3. Tai reiškia, kad įmonės bankroto tikimybė yra labai maža (čia yra taikomas įmonės veiklos testavimo principas).

Tokiu būdu yra sudaroma lygčių sistema:

$$3 = 0,717 \times \frac{3581680 \times NK}{8518460 \times T} + 0,847 \times \frac{1766083 \times NP}{8518460 \times T} + 3,107 \times \frac{450877 \times AP}{8518460 \times T} + \\ + 0,420 \times \frac{3581680 \times NK}{4916078 \times \text{ĮSIP}} + 0,995 \times \frac{4042913 \times PP}{8518460 \times T} ; (2007 \text{ m.}) , (23)$$

$$3 = 0,717 \times \frac{2817471 \times NK}{6025832 \times T} + 0,847 \times \frac{1282066 \times NP}{6025832 \times T} + 3,107 \times \frac{450877 \times AP}{8518460 \times T} + \\ + 0,420 \times \frac{2817471 \times NK}{3197232 \times \text{ĮSIP}} + 0,995 \times \frac{2916340 \times PP}{6025832 \times T} ; (2006 \text{ m.}) , (24)$$

$$3 = 0,717 \times \frac{2219599 \times NK}{4208203 \times T} + 0,847 \times \frac{784378 \times NP}{4208203 \times T} + 3,107 \times \frac{164058 \times AP}{4208203 \times T} + \\ + 0,420 \times \frac{2219599 \times NK}{1986008 \times \text{ĮSIP}} + 0,995 \times \frac{2115154 \times PP}{4208203 \times T} ; (2005 \text{ m.}) , (25)$$

$$3 = 0,717 \times \frac{1998736 \times NK}{3561916 \times T} + 0,847 \times \frac{612961 \times NP}{3561916 \times T} + 3,107 \times \frac{177870 \times AP}{3561916 \times T} + \\ + 0,420 \times \frac{1998736 \times NK}{1580274 \times \text{ĮSIP}} + 0,995 \times \frac{1769801 \times PP}{3561916 \times T} ; (2004 \text{ m.}) , (26)$$

$$3 = 0,717 \times \frac{1775784 \times NK}{3081551 \times T} + 0,847 \times \frac{299331 \times NP}{3081551 \times T} + 3,107 \times \frac{125116 \times AP}{3081551 \times T} + \\ + 0,420 \times \frac{1775784 \times NK}{1324809 \times \text{ĮSIP}} + 0,995 \times \frac{1407341 \times PP}{3081551 \times T} ; (2003 \text{ m.}) , (27)$$

Čia:

NK – nuosavas kapitalas,

T – turtas iš viso,

AP – pelnas prieš apmokestinimą,

ĮSIP – įsipareigojimai iš viso,

PP – pardavimo pajamos,

NP – nepaskirstytas pelnas.

200X m. – konkrečios reikšmės surinktos 200X_{x+1} metų sausio 1 dienai.

Sprendimai:

PP=3,0305*T,

AP=1,8254*T,

NP=-3,927*T,

NK=13,29*T,

ĮSIP=-1,9855*T.

Ištačius reikšmes yra sudaromas balanso straipsnių sąsajos modelis:

$$3,3354 \times T = 4,4548 \times NK - 0,7666 \times NP - 0,3339 \times AP + \frac{4,5213 \times NK}{-1,9855 \times \text{ĮSIP}} + 1,591 \times PP., \quad (28)$$

Čia:

NK – nuosavas kapitalas,

T – turtas iš viso,

AP – pelnas prieš apmokestinimą,

ĮSIP – įsipareigojimai iš viso,

PP – pardavimo pajamos,

NP – nepaskirstytas pelnas.

Pagal sudarytus modelius yra pirmiausia apskaičiuojamas bendras vidaus produktas 1 gyventojui litais. Šios optimalios reikšmės nustatymui yra panaudojami finansų ministerijos prognozuoti nedarbo lygio, infliacijos, tiesioginės užsienio investicijos ir palūkanų normos rodikliai.

5 lentelė

BVP 1 gyventojui apskaičiavimas 2008-2010 metais

	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Nedarbo lygis (gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis), %	5,2*	6*	6*
Infliacija (gruodžio mėn., palyginti su praėjusių metų gruodžio mėn.), %	5,6*	5,1*	3,6*
Tiesioginės užsienio investicijos, metų pradžioje, mln. Lt	26053,9*	28622,5*	31191,1*
Palūkanų norma, %	5*	5,2*	5,3*
BVP 1 gyventojui, Lt	25871	26711	25488

* panaudota remiantis ūkio ministerijos prognozių duomenimis.

Kaip matome iš 5 lentelės duomenų BVP 1 gyventojui svyruoja apie 7 procentus kasmet.

Pasitelkiant aukščiau minėtais skaičiavimais 2006 metų BVP 1 gyventojui yra transformuojamas 2006 metų AB „Panevėžio statybos trestas“ pardavimo pajamų reikšmei. Tuo būdu yra transformuojamos 2008-2010 metų BVP 1 gyventojui reikšmės 2008-2010 metų AB „Panevėžio statybos trestas“ pardavimo pajamoms.

6 lentelė

**AB”Panevėžio statybos trestas” pagrindinių pelno (nuostolio)
ataskaitos straipsnių 2008-2010 metų prognozė litais**

	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Pardavimo pajamos	364.167.957	375.992.049	358.776.734
Pardavimo savikaina	300.143.920	310.240.822	321.337.725
Veiklos sąnaudos	22.779.762	25.201.176	27.622.595
Pelnas prieš apmokestinimą	19.517.318	22.639.298	23.164.823

AB”Panevėžio statybos trestas” pagrindinių pelno (nuostolio) ataskaitos straipsnių 2008-2010 metų prognozei yra pasitelkiamas tiesinio trendo būdas bei pelno prieš apmokestinimo apskaičiavimo modelis.

AB”Panevėžio statybos trestas” pardavimo pajamos yra transformuojamos iš tų metų apskaičiuoto BVP 1 gyventojui pagal 2006 metų koeficientą.

Pardavimo savikaina bei veiklos sąnaudos yra prognozuojami tiesinių trendu.

Pelnas prieš apmokestinimą yra apskaičiuojamas pagal pajamų sąnaudų ir pelno prieš apmokestinimą reikšmių sąsajos modelį.

7 lentelė

**AB”Panevėžio statybos trestas” pagrindinių balanso
ataskaitos straipsnių 2008-2010 metų prognozė litais**

	2008	2009	2010
Ilgalaikis turtas	34.741.449	37.641.085	40.540.721
Trumpalaikis turtas	194.620.614	203.539.943	198.867.277
Turtas iš viso:	229.362.063	241.181.028	239.407.998
Nuosavas kapitalas	51.699.981	57.553.409	63.406.837
Nepaskirstytas pelnas (nuostolis)	49.795.511	55.567.198	61.338.885
Po 1 metų mokėtinos sumos	7.169.818	8.116.161	9.062.504
Per 1 metus mokėtinos sumos	170.492.264	175.511.458	166.938.657
Nuosavas kapitalas ir įsipareigojimai iš viso:	229.362.063	241.181.028	239.407.998

AB”Panevėžio statybos trestas” pagrindinių balanso ataskaitos straipsnių 2008-2010 metų prognozei yra pasitelkiamas tiesinio trendo būdas bei balanso straipsnių sąsajos modelis.

Ilgalaikio turto prognozei apskaičiuoti yra pasitelkiamas tiesinio trendo metodas, nes ilgalaikis turtas yra labiau numatomas nei trumpalaikis turtas.

Trumpalaikio bei viso turto prognozei yra pasitelkiamas balanso straipsnių sąsajos modelis.

Nuosavo kapitalo, nepaskirstyto pelno (nuostolio), po 1 metų mokėtinų sumų prognozei yra panaudojamas tiesinio trendo metodas.

Per 1 metus mokėtinų sumų prognozei yra pasitelkiamas balanso straipsnių sąsajos modelis.

Kaip matome iš 7 lentelės viso turto rodiklio prognozė turi kasmet vis didesnę padidėjimo tempą. Beto prognozuotos AB”Panevėžio statybos trestas” balanso ir pelno (nuostolio) ataskaitų reikšmės turi gerus įvertinimo rodiklius tokius kaip mokumas, auksinė investavimo taisyklė, nuosavo kapitalo pelningumas. Reikėtų pabrėžti, kad AB”Panevėžio statybos trestas” ateityje laikantis 2008-2010 metų prognozuotų pagrindinių pelno (nuostolio) ir balanso ataskaitų straipsnių, yra galimybė patirti žymiai mažesnę veiklos svyravimo riziką ir tuo būdu uždirbti ilgalaikį optimalų pelną.

IŠVADOS

Nustatyta, kad prekių ir paslaugų visuminę rinkos paklausą formuoja vartotojų individualios paklausos. Nepaisant skirtingų skonių, žmonių individualios paklausos gali būti sumuojamos ir taip surandama visuminė rinkos paklausa. Rinkos paklausa – tai prekių kiekis, kurį nuperka tam tikra vartotojų grupė tam tikroje vietoje per tam tikrą laiką esant tam tikro aktyvumo marketingo veiksams. Rinkos paklausa gali būti išreiškiama natūriniais vienetais arba vertine išraiška. Pasiūlą formuoja gamintojas. Remdamasis potencialia prekės paklausa ir kaina, gamintojas pasirenka prekės kiekį, kurį jis gamins ir siūlys rinkoje. Vadinas siūlomoms prekėms kiekis susijęs su jos kaina ir gamybos išlaidomis. Pasiūla – tai prekės kiekio, kurį gamintojas nori ir gali parduoti rinkoje, ryšys su kaina už kurią prekė parduodama. Žmonių elgesiui paaiškinti būtina schema, pagrindžianti analizę. Ekonomikoje žmonių elgesio schemai dažniausiai tarnauja du paprasti principai: 1. Optimizavimo principas: žmonės stengiasi rinktis pačias geriausias vartojimo galimybes, kurios jiems įmanomos. 2. Pusiausvyros principas: kainos kinta tol, kol kiekis, kurio nori žmonės, tampa lygus pasiūlytam.

Ištirta, kad Baltijos šalių vertybinių popierių biržos rodiklių skaičiavimo metodikoje išskirta atskira turto panaudojimo efektyvumo rodiklių grupė, kuriai priskiriama turto apyvartumo, ilgalaikio turto atsargų, grynojo apyvartinio kapitalo ir gautinų sumų apyvartumo rodikliai. Lietuvos turto vertintojų asociacijos išleistuose turto vertinimo laikinuose metodiniuose nurodymuose pateikiamos tokios santykinų finansinių rodiklių grupės: 1. Pelningumo rodikliai; 2. Apyvartos rodikliai. Tirti finansinės būklės efektyvumą yra tikslinga naudoti pagrindinius pelningumo, apyvartumo bei mokumo santykinus rodiklius, nes jie atsako į 2 pagrindinius investavimo klausimus nuosavo kapitalo pelningumą bei veiklos tęstinumą.

Atlikus tyrimą nustatyta, kad butų skaičius 1000 gyventojų po truputį didėja, tačiau išlieka didelis skirtumas tarp butų pasiūlos ir butų paklausos konkrečiais metais. Taip pat reikėtų pastebėti, kad butų naudingasis plotas didėja gyvenamųjų namų statyboje, o daugiabučiuose šis dydis išlieka toks pat. Čia galime teigti, kad didėja gyventojų skirtumas tarp gaunamųjų metinių pajamų. Ištirta, kad stambiai statybos įmonei yra tikslinga rinktis pramoninių įmonių ir sandėlių, žemės ūkio pastatų, prekybos, viešbučių ir maitinimo įmonių pastatų bei administracinių pastatų statybą. Nustatyta, kad statybos bendrovių nuosavo kapitalo pelningumas ryškiai didės. 2006 metais šio rodiklio reikšmė sudarė 13 procentų, o tai yra geras rodiklis lyginant su 6 procentų indėlių bankuose palūkanomis.

Ištirta, kad tiek rinkos pardavimo pajamos, tiek AB „Panevėžio statybos trestas“ pardavimo pajamos, tiek gyvenamųjų pastatų, tiek negyvenamųjų pastatų rinkos augimo tempai nusimato dideli, o tai rodo dideles šios verslo šakos augimo perspektyvas. Atlikus tyrimą nustatyta, kad pelningumo rodiklio didėjimo tempai yra žymiai didesni nei pardavimo pajamų didėjimo tempai ir

kurio 2006 metų reikšmė sudarė 6,75 procento. Lyginat šio rodiklio reikšmę su statybos bendrovių 2006 metų pelningumo reikšme galima pasakyti, kad ji yra truputį mažesnė nei rinkos. Čia galima daryti išvadą, kad dėl verslo valdymo rizikos svyravimų įmonė patiria papildomus kaštus, kurie įtakoja pelningumo rodiklį. Išanalizavus turto pelningumo dinamiką nuo 2002 metų iki 2006 metų nustatyta, kad jo didėjimo tempai yra panašūs kaip ir trumpalaikio turto pelningumo didėjimo tempai. Be to 2006 metų turto pelningumo reikšmė siekė 10 procentų, o tai yra geresnis rezultatas nei statybos bendrovių. Tuo labiau, kad komercinių bankų 2006 metų paskolų verslui vidutinė palūkanų norma sudarė 9 procentus. Čia galima daryti išvadą, kad trumpalaikis turtas yra valdomas gerai. Įvertinus nuosavo kapitalo pelningumą nustatyta, kad jo reikšmė nuo 2002 metų iki 2006 metų ryškiai svyravo. Be to pasinaudojus tiesinio trendo prognoze galima pastebėti, kad jo kitimo tendencija numato ryškiai didėti. 2006 metų nuosavo kapitalo pelningumo reikšmė sudarė 45 procentus, o tai yra didžiulė reikšmė lyginant su statybos bendrovėmis, tuo labiau, kad komercinių bankų 2006 metais mokamos palūkanos už indėlius sudarė apie 5 procentus. Apibendrintai galima teigti, kad įmonė uždirba didelius pelningumo rodiklius, tačiau sumažinus svyravimų riziką yra galimybė uždirbti papildomas pelningumo rodiklių reikšmes. Atlikus tyrimą nustatyta, kad trumpalaikio turto apyvartumas yra valdomas prastai, nes esant 2,2 karto apyvartumui reiškia, kad jis per metus yra panaudojamas 2 kartus t.y. kas 6 mėnesiai. Čia galima daryti prielaidas, kad jis yra sandeliuojamas ir tuo būdu yra užšaldomas taip reikalingos lėšos apyvartiniam kapitalui, nes augant statybos rinkai, yra tikslinga rinktis skverbimosi strategiją, kur panaudojus papildomas apyvartines lėšas, galima uždirbti papildomas pardavimo pajamas ir pagerinti įmonės verslo rezultata. Apibendrinus galima teigti, kad tiek turto tiek nuosavybės ir išipareigojimų balanso pusės straipsnių rodikliai yra valdomi gerai, nes lyginant šiuos straipsnių rodiklius pagal investavimo taisyklę, mokumo rodiklį bei kitus rodiklius, ši straipsnių rodiklių struktūra bei dinamika atitinka visas normas. AB „Panevėžio statybos trestas“ yra pakankamai geros galimybės konkuruoti statybos rinkoje bei yra geros galimybės kurti finansinių ataskaitų rodiklių optimizavimo modelį, nes statybos šakos kitimo tendencijos yra panašios į AB „Panevėžio statybos trestas“ veiklos kitimo tendencijas.

Statybos bendrovių finansinių ataskaitų optimizavimo modelio sukurimui buvo pasitelktas lygčių sistemos principas. Iš analizės žinant, kad statybos bendrovių pardavimo pajamų kitimo tendencijos yra panašios kaip bendro vidaus produkto 1 gyventojui kitimas, yra sudaroma BVP 1 gyventojui įtakojančių veiksnių lygčių sistema, kuri susideda iš tiesioginių užsienio investicijų, palūkanų normos indėlininkams, infliacijos bei nedarbo lygio rodiklių. Pelno (nuostolio) ataskaitos straipsniams rasti yra sudaroma pagrindinių pelno (nuostolio) ataskaitos straipsnių lygčių sistema. Pagrindiniams balanso straipsniams rasti yra pasitelkiamas Altmano bankroto tikimybės skaičiavimo modelis, kurio rezultatas yra prilyginamas 3 (bankroto tikimybė labai maža). Šiuo modelio pagrindu yra sudaroma lygčių sistema. Šio sudaryto finansinių ataskaitų optimizavimo

modelio pagalba galima gan tiksliai prognozuoti 3 metams į priekį pagrindinius finansinių ataskaitų straipsnius, toliau prognozės gali turėti paklaidą dėl įtakojančių veiksnių vientisos sistemos trūkumų.

Nustatyta, kad AB „Panevėžio statybos trestas“ finansinių ataskaitų pagrindinių straipsnių rodiklių 2008-2010 metų prognozėse viso turto rodiklio prognozė turi kasmet vis didesnę padidėjimo tempą. Beto prognozuotos AB „Panevėžio statybos trestas“ balanso ir pelno (nuostolio) ataskaitų rodiklių reikšmės turi gerus įvertinimo rodiklius tokius kaip mokumas, auksinė investavimo taisyklė, nuosavo kapitalo pelningumas. Reikėtų pabrėžti, kad AB „Panevėžio statybos trestas“ ateityje laikantis 2008-2010 metų prognozuotų pagrindinių pelno (nuostolio) ir balanso ataskaitų straipsnių rodiklių, yra galimybė patirti žymiai mažesnę veiklos svyravimo riziką ir tuo būdu uždirbti ilgalaikį optimalų pelną.

Apibendrinus tyrimo rezultatus galima teigti, kad hipotezė „Tam kad prognozuoti AB „Panevėžio statybos trestas“ 2008 – 2010 metų veiklos finansinių ataskaitų pagrindinių straipsnių rodiklius, yra galima sukurti tikslesnį prognozavimo modelį, kuris įvertina kiekvienų metų balanso ir pelno nuostolio ataskaitos pagrindinių straipsnių rodiklius“ yra patvirtinta.

REKOMENDACIJOS

Atlikus išsamų tyrimą pagal gautus rezultatus yra rekomenduotina statybos bendrovėms taikyti tokį bendro vidaus produkto 1 gyventojui prognozavimo 3 metams modelį. Šio modelio privalumas tas, kad prognozuojama reikšmė yra apskaičiuojama pagal optimizuotus šį rodiklį įtakojančius rodiklius. Prognozuota reikšmė pagal šį modelį yra žymiai tikslesnė nei prognozuota trendo būdu.

$$0,53*T+47,77*P+1726*I+415*U=BVP. (29)$$

T – tiesioginės užsienio investicijos milijonais litų;

P – palūkanų norma komerciniuose bankuose už įnešamus indėlius procentais;

I – infliacija procentais;

U – nedarbo lygis procentais;

BVP – bendras vidaus produktas 1 gyventojui litais.

AB “Panevėžio statybos trestas” yra rekomenduotina taikyti 2008-2010 metams pelno prieš apmokestinimą prognozei tokį modelį. Šio modelio privalumas yra tas, kad prognozuojama reikšmė pagal šį modelį yra žymiai tikslesnė nei prognozė trendo būdu. Šis modelis įvertina kiekvienų metų rodiklių pasikeitimus, kur trendo būdas šią kitimo tendenciją brėžia apstrakčia linija.

$$0,0016*P-0,05*SV+1,49*VS=PL. (30)$$

P – pardavimo pajamos;

SV –pardavimo savikaina;

VS –veiklos sąnaudos įvertinus finansinę ir investicinę veiklą bei pagautę ir netekimus;

PL –pelnas prieš apmokestinimą.

AB “Panevėžio statybos trestas” yra rekomenduotina taikyti 2008-2010 metams turto iš viso prognozei tokį modelį. Šio modelio privalumas yra tas, kad yra galima prognozuoti bet kokią pagrindinį balanso ataskaitos straipsnį įstačius kitus rodiklius į lygtį. Prognozuojama reikšmė pagal šį modelį yra žymiai tikslesnė nei prognozė trendo būdu. Šis modelis įvertina kiekvienų metų rodiklių pasikeitimus, kur trendo būdas šią kitimo tendenciją brėžia apstrakčia linija.

$$3,3354 \times T = 4,4548 \times NK - 0,7666 \times NP - 0,3339 \times AP + \frac{4,5213 \times NK}{-1,9855 \times \text{ISIP}} + 1,591 \times PP. , (31)$$

Čia:

NK – nuosavas kapitalas,

T – turtas iš viso,

AP – pelnas prieš apmokestinimą,

ISIP – įsipareigojimai iš viso,

PP – pardavimo pajamos,

NP – nepaskirstytas pelnas.

DISKUSIJA

Atlikto tyrimo rezultatai yra pakankamai tikslūs, nes skaičiavimams buvo naudotasi kompiuterinė programa MS Excel 2007. Tačiau šis darbas yra tik įvadas į tolesnius skaičiavimus, kurie aprėpia daugiau laiko sąnaudų, tyrimo krypties gilumą bei platumą. Tuo labiau, kad taikant naujas skaičiavimo technologijas bus įmanoma atlikti skaičiavimus su žymiai daugiau kintamųjų kurie bus tarpusavyje susiję, pritaikyti žymiai sudėtingesnius algoritmus. Šiame darbe trūko informatyvesnių duomenų iš statistikos departamento tokių kaip prognozuojamų komercinių bankų palūkanų normų, didžiausių Lietuvos miestų statybos statistinės informacijos. Darbo privalumai būtų tokie kaip pakankamai tiksliai (dešimtimis litų) atlikti skaičiavimai, duomenys tyrimui paimti iš laisvai prieinamų šaltinių tam, kad būtų galima lengvai pakartoti tyrimą.

Šis atliktas tyrimas yra naujas, nes jis papildo įmonės veiklos finansinių ataskaitų optimizavimo temą. Darbo autorius ateityje planuoja gilinti ir plėsti nagrinėjamą temą. Keletas iš artimiausių tyrimo krypčių būtų įmonės veiklos finansinių ataskaitų optimizavimas panaudojant rizikos skaičiavimus, ribinę analizę bei koreliacinę analizę tam, kad optimizuoti finansinių ataskaitų rodiklius iš kelių būdų ir išvesti vidutinius finansinių ataskaitų rodiklius. Vėliau darbo autorius planuoja patikrinti optimizuotas įmonių veiklos finansines ataskaitas ir nustatyti paklaidos skaičiavimo mechanizmą, kad įvertinti optimizuotų finansinių ataskaitų rodiklių patikimumą. Vėliau darbo autorius planuoja įgyvendinti pagal vėlesnių tyrimų rezultatų duomenis programinę įrangą, kuri veiks internete ir turės duomenų ryšį su statistikos departamentu. Pats veikimo principas būtų kai įmonės vadovas įveda į interneto tinklapį mažiausiai 3 metų finansinės atskaitomybės duomenis, po mygtuko paspaudimo, programa paskaičiuoja labiausiai tikėtiną prognozuojamą pelną ir tam pelnui pasiekti optimizuotus finansinės atskaitomybės rodiklius, kurių būtina laikytis metų eigoje.

Kadangi tyrimo kryptis yra nauja, gili ir plati, darbo autorius nuoširdžiai kviečia prisijungti skaitytojus prie tolimesnių tyrimų. Kitų tyrėjų patirtis ir kitos mokslinės interesų sritys padės objektyviau, išsamiau bei tiksliau atlikti užsibrėžtus tyrimus.

LITERATŪRA

1. Aleknevičienė V. (2005). *Finansai ir kreditas*. Vilnius: Enciklopedija.
2. Beniušienė I., Vveinhardt J., Pauliulytė I. (2004). Įmonės apyvartinio kapitalo analizė. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos 2004*: Ernesto Galvanausko mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, p. 34 – 40.
3. Butkutė J. (1997). Rinkos ir pardavimo prognozavimo procesas. *Ekonomika ir vadyba 1997*: Tarptautinė konferencijų pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija, p.43 – 46.
4. Gaidienė Z. (1998). *Finansų valdymas*. Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centro leidykla.
5. Hedderwick K. (1997). *Finansinė ir ekonominė įmonių analizė*. Vilnius: Žaibas.
6. Juozaitienė L., (2000). *Įmonės finansai*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
7. Kancerevičius G. (2004). *Finansai ir investicijos*. Kaunas: Smaltija.
8. Kazlauskienė V. (2002). Įmonės ekonominės – finansinės būklės analizės ypatumai vertinant verslą nestabilioje rinkoje. *Ekonomika ir vadyba – 2002*: tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija, p.33 – 36.
9. Kotler P., Armstrong G., Saunders J., Wong V. (2003). *Rinkodaros principai*. Kaunas: UAB „Poligrafija ir informatika“.
10. Lileikienė A., Šaparnis G., Tamošiūnas T. (2004). *Magistro darbo rengimo metodika*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
11. Mackevičius J. (2005). *Įmonių veiklos analizė*. Vilnius: TEV.
12. Mackevičius J., Rakštelienė A. (2005). Altman modelių taikymas Lietuvos įmonių bankrotui prognozuoti. *Pinigų studijos – 2005/1*. Vilnius: Lietuvos bankas.
13. Martinkus B., Žičkienė S., Žilinskas V. (2002). *Įmonės ekonomika*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
14. Martišius, S. (2000). *Ekonometrija ir prognozavimas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
15. Nacionalinė vertybinių popierių birža. (2001). *Įmonių finansinė analizė*. Vilnius: Ergos.
16. Pranulis V., Pajuodis A., Urbonavičius S., Virvilaitė R. (2000). *Marketingas*. Vilnius: Garnelis.
17. Radavičius E. (1997). *Įmonės finansai*. Vilnius: Ekonomikos mokymo centras.
18. Rutkauskas A.V. (2000). *Finansų ir komercijos kiekybiniai modeliai*. Vilnius: Technika.
19. Rutkauskas A.V., Damašienė, V. (2002). *Finansų valdymas*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
20. Snieška V. ir kt. (2002). *Makroekonomika*. Kaunas: Technologija.
21. Snieška V. ir kt. (2001). *Mikroekonomika*. Kaunas: Technologija.

22. Stankevičienė J., Urbanskienė R. (2005). *Organizacijos marketingo sprendimai*. Kaunas: Technologija.
23. Šlekienė D., Klimavičienė J. (1999). *Įmonės veiklos finansinis įvertinimas*. Kaunas: Technologija.
24. Varian H. R. (2004). *Mikroekonomika*. Vilnius: Margi raštai.
25. Žvinklys J., Vabalas E. (2001). *Įmonės ekonomika*. Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija.
26. Wonnacott P., Wonnacott R. (1997). *Mikroekonomika*. Kaunas: UAB „Poligrafija ir informatika“.
27. Baumol W.J., Blinder A.S. (1994). *Microeconomics*. U.S.A.: Harcourt Brace & Company.
28. Baumol W.J., Blinder A.S. (1991). *Microeconomics*. U.S.A.: Harcourt Brace Jovanovich.
29. Bronfenbrenner M., Werner S., Gardner W. (1990). *Microeconomics*. U.S.A.: Houghton Mifflia Company.
30. Fransis A. (1993). *Business Mathematics and Statistics*. London: DP Publications Ltd.
31. Slavin S.L. (1999). *Microeconomics*. U.S.A.: The McGraw – Hill Companies.
32. Akcinių bendrovių įstatymas. (2003). Vilnius: LR seimo kanceliarija.
33. Pelno mokesčio įstatymas. (2001). Vilnius: LR seimo kanceliarija.
34. 10-asis verslo apskaitos standartas „Pardavimo pajamos“. (2003). Vilnius: LR seimo kanceliarija.
35. 13-asis verslo apskaitos standartas „Nematerialusis turtas“. (2003). Vilnius: LR seimo kanceliarija.
36. Statistikos departamento Įmonių statistikos skyrius. (2007). *Smulkių, vidutinių ir didelių įmonių pagrindiniai rodikliai 2005*. Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.
37. Statistikos departamento Įmonių statistikos skyrius. (2006). *Smulkių, vidutinių ir didelių įmonių pagrindiniai rodikliai 2004*. Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.
38. Statistikos departamento Įmonių statistikos skyrius. (2005). *Smulkių, vidutinių ir didelių įmonių pagrindiniai rodikliai 2003*. Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.
39. Statistikos departamento Įmonių statistikos skyrius. (2004). *Smulkių, vidutinių ir didelių įmonių pagrindiniai rodikliai 2002*. Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

40. Gyventojų apsirūpinimas gyvenamuoju plotu. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. [Žiūrėta 2007-10-05]. Prieiga per internetą:<http://db.stat.gov.lt/sips/Dialog/varval.asp?ma=gs_past02lt&ti=B%FBstai+pagal+tip%E0+ir+panaudojim%E0&path=../Database/cen_lt/s71lt/5.%20pastbust/&lang=1>.

41. Pastatyta naujų butų. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. [Žiūrėta 2007-04-03]. Prieiga per internetą:< <http://www.std.lt/lt/pages/view/?id=1255>>.

42. Pastatyta naujų negyvenamųjų pastatų. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. [Žiūrėta 2007-10-25]. Prieiga per internetą:<<http://www.std.lt/lt/pages/view/?id=1257>>.

43. Šalies teritorijoje atlikta statybos darbų savo jėgomis. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. [Žiūrėta 2007-10-03]. Prieiga per internetą:<<http://www.std.lt/lt/pages/view/?id=1628>>.

44. Verslo tendencijų apklausos rezultatai statyboje. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. [Žiūrėta 2007-10-05]. Prieiga per internetą:<http://www.std.lt/uploads/docs/versl_tend_0602.doc>.

45. Paskolų litais vidutinės metų palūkanų normos. Lietuvos bankas. [Žiūrėta 2007-10-20]. Prieiga per internetą:<<http://www.lb.lt/int/default.asp?pid=1>>.

46. Terminuotųjų indėlių litais vidutinės metų palūkanų normos. Lietuvos bankas. [Žiūrėta 2007-10-20]. Prieiga per internetą:< <http://www.lb.lt/int/default.asp>>.

47. Pagrindiniai ekonominės ir socialinės raidos rodikliai 1996-2007 m. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. [Žiūrėta 2007-11-05]. Prieiga per internetą:<<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1116>>.

PRIEDAI

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ANALIZĖ

A

Analizė – tyrimas, kruopštus aplinkybių bei priežasčių nustatymas;

Antkainis – pelno prieš apmokestinimą dalis tenkanti vienam produkcijos vienetui;

Apyvarta – įmonės pardavimo pajamos per ataskaitinius metus;

Apyvartinės lėšos – tai piniginės lėšos skirtos įmonės veiklai vykdyti;

Ataskaitinis laikotarpis – įmonės veiklos metai, kurie dažniausiai su kalendoriniais metais;

Atsiskaitymas – išmoka už veiklą, gautas prekes ir paslaugas;

Auksinė investavimo taisyklė – kai ilgalaikių įsipareigojimų sumos investuojamos į ilgalaikį turta, trumpalaikių įsipareigojimų sumos investuojamos į trumpalaikį turta, o nuosavas kapitalas investuojamas lygiomis dalimis ir į ilgalaikį ir į trumpalaikį turta;

B

Balansas – pagrindinės veiklos ekonominių rodiklių suvestinė; kredito ir debeto sąskaitų pusiausvyra tam tikru momentu;

C

Ciklas – nuoseklių operacijų dažniausiai pasikartojanti seka;

D

Debetas – sąskaitos suma kairėje balanso pusėje;

E

Efektyvumas – veiklos, išteklių ar darbo laiko rezultatyvumas, veiksmingumas;

G

Grynasis pelnas – absoliutus pelno dydis, kuris lieka iš pelno prieš apmokestinimą atėmus pelno mokestį.

H

Hipotezė – neįrodytas ir patikrinimo reikalaujantis atskirų procesų ar įvykių bei jų galimos sekos aiškinimas;

I

Ilgalaikiai įsipareigojimai – įsipareigojimai, kurių apmokėjimo terminas yra daugiau nei 1 metai;

Ilgalaikis turtas – tai turtas, kurio naudingo tarnavimo laikas yra daugiau nei 1 metai;

Ilgalaikio turto apyvartumas – santykis tarp pardavimo pajamų ir ilgalaikio turto;

Ilgalaikio turto pelningumas – santykis tarp pelno prieš apmokestinimą ir ilgalaikio turto;

Infliacija – bendras kainų kilimas; perkamosios galios smukimas dėl kainų kilimo;

Įstatinis kapitalas – akcininkų įnašai už akcijas;

Išlaidos – sunaudotos lėšos, piniginės sąnaudos arba sąnaudos, įvertintos pinigais;

Ištekliai – disponuojamos lėšos, naudojamos kreditavimui ir aktyviems ūkinės veiklos rezultatams, operacijoms;

K

Kapitalas – finansinis ir materialusis turtas, naudojamas pelno gavimo tikslais;

Kaštai – žr. Išlaidos;

Koeficientas – dydžių santykio ar pokyčio rodiklis;

Kreditas - sąskaitos suma dešinėje balanso pusėje;

L

Lėšos – piniginiai ištekliai, apyvartinės lėšos;

M

Marža – skirtumas tarp kainų, kursų, procentų;

Masto ekonomija – patiriama nauda dėl kelių veiksnių sujungimo į didesnę optimalų darinį pagal taisyklę $2+2=5$;

Mokumas – galimybė ar pajėgumas padengti mokestinius reikalavimus / įsipareigojimus;

N

Našumas – produktyvumas;

Nuosavas kapitalas – jį sudaro įstatinis kapitalas, rezervai, nepaskirstytas pelnas;

Nuosavo kapitalo apyvartumas - santykis tarp pardavimo pajamų ir nuosavo kapitalo;

Nuosavo kapitalo pelningumas – santykis tarp pelno prieš apmokestinimą ir nuosavo kapitalo;

P

Pajamos – paslaugų ir prekių pardavimai ataskaitiniu laikotarpiu;

Palūkanos – procentais išreikšta pinigų / turto skolinimo kaina;

Pardavimo savikaina – tai atsargų ir darbo užmokesčio išlaidos patirtos uždirbtoms pajamoms;

Pelnas – veiklos pajamų dalis atskaičius išlaidas;

Pelnas prieš apmokestinimą – iš visų uždirbtų pajamų atėmus visas toms pajamoms uždirbti patirtas sąnaudas, neatskaičius pelno mokesčio;

Per 1 metus mokėtinų sumų apyvartumas - santykis tarp pardavimo pajamų ir per 1 metus mokėtinų sumų;

Po 1 metų mokėtinų sumų apyvartumas - santykis tarp pardavimo pajamų ir po 1 metų mokėtinų sumų;

Prognozė – būsimos ar buvusios padėties nustatymas, remiantis prielaidomis apie galimą įvykių seką;

R

Rizika – galimas pavojus veiklai dėl pralenkiančio kainų augimo ar vertės sumažėjimo, lyginant su pelnu;

Rodiklis – veiklos rezultatų lygis / santykis;

S

Sąnaudos – patirti prekių ar kiti sunaudojimai pardavimo pajamoms uždirbti ataskaitiniu laikotarpiu;

Strategija – ilgalaikių, esminių veiklos nuostatų bei jos svarbiausių tikslų įgyvendinimo kelių visuma;

T

Tendencija – tipiška, būdinga kryptis;

Trumpalaikiai įsipareigojimai - įsipareigojimai, kurių apmokėjimo terminas yra mažiau nei 1 metai;

Trumpalaikis turtas – jį sudaro atsargos, pirkėjų skolos, pinigai bankuose ir kasoje, inventorių;

Trumpalaikio turto apyvartumas – santykis tarp pardavimo pajamų ir trumpalaikio turto;

Trumpalaikio turto pelningumas – santykis tarp pelno prieš apmokestinimą ir trumpalaikio turto;

Turtas – vertybių visuma; kapitalas; nuosavybė;

V

Veikla – sąmoningai organizuoti veiksmai, siekiant nustatytų uždavinių ar tikslų įgyvendinimo;

Veiklos rezultatas – žr. Pelnas;

Veiklos sąnaudos – įmonės veiklai vykdyti patirtos išlaidos;

AB „Panevėžio statybos trestas“ 2002 -2006 metų pelno (nuostolio) ataskaitos

	2002	2003	2004	2005	2006
Pardavimo pajamos	93435484	136358888	160159622	157742702	322065308
Pardavimo savikaina	85468744	124918811	141096144	137770387	284527468
Bendrasis pelnas	7966740	11440077	19063478	19972315	37537840
Veiklos sąnaudos	7983409	10055756	14606641	15412452	17412160
Veiklos pelnas	-16669	1384321	4456837	4559863	20125680
Finansinė ir investicinė veikla	-87082	937283	273457	109489	-1618896
Pagautė					
Netekimai					
Pelnas prieš apmokestinimą	70413	447038	4183380	4450374	21744576
Pelno mokestis	0	249759	1224506	767855	4116253
Grynais pelnas	70413	197279	2958874	3682519	17628323

AB „Panevėžio statybos trestas“ 2002 -2006 metų balanso ataskaitos

	2002	2003	2004	2005	2006
Ilgalaikis turtas	18356847	19894668	22488993	24343309	30630705
Nematerialus turtas	554529	488338	96581	161609	93106
Materialus turtas	11772132	13119438	17455546	17835035	18340237
Finansinis turtas	6030186	6286892	4936866	6346665	12197362
Trumpalaikis turtas	27860644	45834350	47439205	55818411	146402300
Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys	4489395	13491737	11615983	6821708	43231008
Per vienerius metus gautinos sumos	21568965	27836344	31490008	21648157	70022989
Kitas trumpalaikis turtas	45690	0	2900000	2402432	1317362
Pinigai ir pinigų ekvivalentai	1756594	4506269	1433214	24946114	31830941
Turtas iš viso:	46217491	65729018	69.928.198	80161720	177033005
Nuosavas kapitalas	23224411	19623688	21388364	29782971	47411909
Kapitalas	16350000	16350000	16350000	16350000	16350000
Rezervai	6803998	1287090	1287090	5680249	5016123
Nepaskirstytas pelnas (nuostolis)	70413	1986598	3751274	7752722	26045786
Po 1 metų mokėtinos sumos	258752	1092772	8358674	3350363	3861672
Finansinės skolos	258752	1092772	7502167	2582732	3221039
Prekybos skolos					
Avansu gautos sumos					
Kitos mokėtinos sumos			856507	767631	640633
Per 1 metus mokėtinos sumos	22734328	45012558	40181160	47028386	125759424
Finansinės skolos	5198681	3802288	592780	1039229	13308980
Prekybos skolos	12499602	23307965	17470260	14337476	47694091
Avansu gautos sumos	1787359	9210375	7342235	22702742	45832157
Kitos mokėtinos sumos	3248686	8691930	14775885	8948939	18924196
Nuosavas kapitalas ir įsipareigojimai iš viso:	46217491	65729018	69928198	80161720	177.033.005

Statybos šakos 2001 – 2006 metų pelno (nuostolio) ataskaitų suvestinė

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Pardavimo pajamos	1.099.744	1.407.341	1.769.801	2.115.154	2.916.340	4.042.913
Pardavimo savikaina	915.661	1.140.169	1.438.202	1.721.059	2.358.538	3.186.546
Bendras pelnas	184.083	267.172	331.599	394.095	557.802	856.367
Veiklos sąnaudos	170.360	185.919	202.164	275.507	336.604	452.810
Veiklos pelnas	13.723	81.253	129.435	118.588	221.198	403.557
Finansinė ir investicinė veikla	-4.402	-11.370	-2.028	-9.265	-6.062	-14.951
Pagautė	7.909	9.178	5.347	2.359	1.135	1.720
Netekimai	5.678	6.948	7.843	6.370	1.584	2.521
<i>Pelnas prieš apmokestinimą</i>	<i>75.567</i>	<i>125.116</i>	<i>177.870</i>	<i>164.058</i>	<i>288.270</i>	<i>450.877</i>
<i>Nuostolis prieš apmokestinimą</i>	<i>-64.015</i>	<i>-53.004</i>	<i>-52.959</i>	<i>-58.746</i>	<i>-73.583</i>	<i>-63.072</i>
Bendras pelnas prieš apmokestinimą	11.552	72.112	124.911	105.312	214.687	387.805

Statybos šakos 2001 – 2006 metų balanso ataskaitų suvestinė

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Turtas	3.208.560	3.081.551	3.561.916	4.208.203	6.025.832	8.518.460
<i>Ilgalaikis turtas</i>	<i>1.727.498</i>	<i>1.364.485</i>	<i>1.389.349</i>	<i>1.653.445</i>	<i>2.264.913</i>	<i>3.131.000</i>
Ilgalaikis nematerialus turtas	30.725	49.853	62.521	18.956	22.955	96.019
Ilgalaikis materialus turtas	1.533.351	1.140.633	1.140.110	1.352.389	1.833.823	2.297.358
Ilgalaikis finansinis turtas	163.422	173.999	186.718	282.100	408.135	737.623
Trumpalaikis turtas	1.481.062	1.717.066	2.172.566	2.554.758	3.760.919	5.387.459
Atsargos	477.736	509.009	686.717	786.016	1.196.000	1.914.601
Per 1 metus gautinos sumos	727.605	879.894	1.049.085	1.306.524	1.854.854	2.473.670
Trumpalaikės investicijos	19.553	13.535	12.891	11.895	32.610	42.128
Terminuoti indėliai	15.836	25.498	50.496	53.091	36.540	77.676
Kitas trumpalaikis turtas	26.066	31.139	34.014	34.516	45.946	73.763
Pinigai ir pinigų ekvivalentai	214.266	257.992	339.363	362.717	594.968	805.621
Nuosavybė ir įsipareigojimai	3.208.560	3.081.551	3.561.916	4.208.203	6.025.832	8.518.460
<i>Nuosavas kapitalas</i>	<i>2.014.502</i>	<i>1.775.784</i>	<i>1.998.736</i>	<i>2.219.599</i>	<i>2.817.471</i>	<i>3.581.680</i>
Įstatinis pasirašytasis kapitalas	1.224.390	729.957	751.635	717.912	816.636	938.545
Pasirašytas neapmokėtas kapitalas	0	0	0	0	-1.783	-3.212
Akcijų priedai	4.390	4.051	2.505	104.803	9.373	124.971
Savos akcijos	0	0	0	-12	-1.709	-3.651
Perkainojimo rezervas	68.862	72.121	33.963	30.034	107.608	97.886
Rezervai	522.673	650.138	579.096	582.490	605.280	661.058
Nepaskirstytasis pelnas, nuostolis	177.253	299.331	612.961	784.378	1.282.066	1.766.083
Dotacijos, subsidijos	606	1.144	1.482	2.597	11.129	20.702
<i>Įsipareigojimai</i>	<i>1.210.385</i>	<i>1.324.809</i>	<i>1.580.274</i>	<i>1.986.008</i>	<i>3.197.232</i>	<i>4.916.078</i>
<i>Ilgalaikiai įsipareigojimai</i>	<i>118.320</i>	<i>121.679</i>	<i>293.852</i>	<i>423.887</i>	<i>846.629</i>	<i>1.513.118</i>
Finansinės skolos	77.620	83.829	227.442	361.118	779.538	1.324.824
Prekybos skolos	4.558	7.029	7.393	20.360	16.954	25.470
Kiti	36.142	30.822	59.017	42.409	50.136	162.825
<i>Trumpalaikiai įsipareigojimai</i>	<i>1.075.738</i>	<i>1.184.089</i>	<i>1.269.328</i>	<i>1.562.121</i>	<i>2.350.603</i>	<i>3.402.960</i>
Finansinės skolos	97.586	157.542	139.579	187.338	276.676	381.605
Prekybos skolos	544.679	600.940	737.293	900.698	1.307.931	1.750.457
Kiti	449.800	444.648	409.550	474.084	765.995	1.270.898